

D. Zuckerman

Tomul 18

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 18

1981

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

12

CONSILIUL DE CONDUCERE

Redactor șef: prof. dr. doc. OLGA NECRASOV, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Redactor șef adjunct: dr. V. V. CARAMELEA

Membri acad. ȘT.-M. MILCU
acad. VICTOR PEDA
acad. PETRE JITARIU
prof. dr. GHEORGHE IVĂNESCU, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România
dr. MARIA CRISTESCU
dr. TATIANA DRĂGHICESCU

Secretar responsabil de redacție: dr. ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții. Revistele se pot procura și prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poștă), Calea Victoriei nr. 125, sectorul 1, 79717, București.

Cititorii din străinătate se pot abona adresându-se la ILEXIM, Departamentul Export-Import Presă, P. O. Box 136—137, telex 11226, 79517, București, România, str. 13 Decembrie nr. 3, sau la reprezentanții săi din străinătate.

La revue „Studii și cercetări de antropologie” paraît une fois par an.

Toute commande de l'étranger sera adressée à ILEXIM, Département d'exportation-importation (presse), P.O. Box 136—137, télex 11226, 79517, București, România, str. 13 Decembrie nr. 3, ou à ses représentants à l'étranger. En Roumanie, vous pouvez vous abonner par les bureaux de poste ou chez votre facteur. Le prix d'un abonnement est de \$ 32 par an.

ADRESA REDACȚIEI :
ACADEMIA R.S. ROMÂNIA,
Secția de științe biologice,
Calea Victoriei 125,
79717, București

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 18

1981

SUMAR

Antropologie istorică

- GEORGETA MIU, SERAFIMA ANTONIU și D. BOTEZATU, Contribuții la cunoașterea structurii antropologice a populației din necropola de la Hănești („La Movilița”) aparținând culturii Sntana de Mureș-Cerneahov 3
- IOANA POPOVICI-BĂDĂRĂU și M. ȘT. UDRESCU, Contribuții antropologice privind demografia unei așezări din județul Bihor în secolele XVII—XVIII 9

Antropologie contemporană

- MARIA VLĂDESCU, M. ADAM, M. ȘT. UDRESCU și H. SCHMIDT, Date asupra indicelui Rohrer la populația din Oltenia 13
- CORNELIU VULPE și RODICA GAGHEȘ, Contribuție la studiul dermatoglife-lor digitale, palmare și plantare la populația din Cornereva (jud. Caraș-Severin) 19

Cercetări de biologie umană în Carpații Orientali: satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea superioară a Troțușului)

- OLGA NECRASOV, Introducere 25
- DAN BOTEZATU, MARIA ȘTIRBU, SILVIA GHIGEA și GEORGETA MIU, Caracteristicile antropologice ale populațiilor din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea superioară a Troțușului) 27
- EMILIA URÎTU, D. BOTEZATU, MARIA ȘTIRBU, GEORGETA MIU și SILVIA GHIGEA, Date comparative privind variabilitatea unor caractere fiziometrice la populațiile din Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea superioară a Troțușului) 25
- MARIA CRISTESCU, Variabilitatea glicemiei serice la două populații din Carpații Orientali 43

MARIA ISTRATE și ANA-CEZARINA BĂLTEANU, Variabilitatea lipidemiei și colesterolemiei la populațiile din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea superioară a Troțușului)	47
MARIA-ELENA ROȘCA, ANA ȚARCĂ și MARIA ISTRATE, Variabilitatea hemoglobinei și a hematocritului la populațiile din Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea superioară a Troțușului).	53
CEZARINA BĂLTEANU și MARIA ISTRATE, Unele aspecte privind struc- tura alimentară a populațiilor din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea superioară a Troțușului)	59
ANA ȚARCĂ, Studiul dermatoglifelor digitale la populațiile din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea superioară a Troțușului)	63
SILVIA GHIGEA, D. BOTEZATU, CEZARINA BĂLTEANU, EMILIA URÎTU, MARIA ȘTIRBU și GEORGETA MIU, Aspecte ale evoluției structurii demografice a populațiilor din satele Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brus- turoasa (valea superioară a Troțușului)	69
MARIA ȘTIRBU, MARIA CRISTESCU, GEORGETA MIU, EMILIA URÎTU și SILVIA GHIGEA, Evoluția duratei vieții în decursul secolului XX la populațiile din Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea supe- rioară a Troțușului)	75

Antropologie aplicată

TH. ENĂCHESCU și V. V. CARAMELEA, Ontogeneză, enculturație, socializare. Cercetări de antropologie aplicată biomedicală și social-cultural-axiolo- gică (I)	81
--	-----------

Recenzii	87
---------------------------	-----------

**CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA STRUCTURII
ANTROPOLOGICE A POPULAȚIEI DIN NECROPOLA
DE LA HĂNEȘTI („LA MOVILIȚA”) APARTINÎND
CULTURII SÎNTANA DE MUREȘ—CERNEAHOV**

DE

GEORGETA MIU, SERAFIMA ANTONIU și D. BOTEZATU

Identificată prin numeroase descoperiri de necropole și așezări din secolul IV e.n., cultura Sîntana de Mureș—Cerneahov, cunoscută prin mai multe variante regionale, rămîne încă un neepuizat subiect de cercetare în antropologia și arheologia românească.

Numărul necropolelor descoperite pe teritoriul țării noastre aparținînd acestei culturi este destul de mare, dar, din nefericire, studiul antropologic este redus numai la cîteva serii aparținînd necropolelor Independența (M. Cristescu și colab.), Petriș și Erbîceni (D. Botezatu), Lețcani (S. Antoniu), precum și un studiu asupra unui schelet de la Erbîceni (O. Necrasov și M. Cristescu).

Studiul populației culturii Cerneahov pe teritoriul U.R.S.S. a fost abordat de mai mulți autori: G. F. Debeț (1948), P. S. Konduktorova (1958), M. S. Velikanova (1961).

MATERIALUL DE STUDIU ȘI METODA DE LUCRU

Observațiile și discuțiile consemnate în această lucrare se întemeiază pe studiul a 28 de schelete descoperite în necropola de la Hănești („La Movilița”), toate provenind din morminte de înhumăție.

Studiul antropometric, referindu-se atît la scheletul cranian cit și la cel postcranian (efectuat după metodele introduse de R. Martin), a fost completat printr-un studiu de ordin morfoscopic referitor la caractere nemăsurabile, precum și printr-un studiu tipologic.

Sexul și vîrsta au fost determinate după tehnicile recomandate la reuniunile de lucru de la Praga (1972) și Sarospatak (1978).

DATE PALEODEMOGRAFICE

Cu toate că unele schelete sînt foarte deteriorate, sexul și vîrsta au putut fi determinate în totalitatea cazurilor, cu o singură excepție (scheletul M₂₇ — cu probabilitate feminin).

Analiza frecvențelor înscrise în tabelul nr. 1 ne permite să constatăm o mortalitate relativ ridicată a tineretului sub 20 de ani, și în special a

copiilor de 7—14 ani (14,28%), urmași la paritate de copiii în vîrstă de 0—7 ani și de adolescenți (10,71%). Împreună, aceste categorii formează aproximativ 1/3 din totalul populației (35,71%). Din cei care au depășit vîrsta de 20 de ani, 21,57% au decedat înainte să treacă pragul maturi-

Tabelul nr. 1

Distribuția pe sexe și clase de vîrstă a schelelor seriei de la Hănești

Vîrsta \ Sex	Bărbați		Femei		Indeterminate		Total	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Infans I (0—7 ani)	—	—	—	—	3	10,71	3	10,71
Infans II (7—14 ani)	—	—	—	—	4	14,28	4	14,28
Juvenis (14—18 ani)	—	—	—	—	3	10,71	3	10,71
Adultus (18—30 ani)	1	3,70	5	14,30	—	—	6	21,57
Maturus (30—60 ani)	2	7,40	10	35,71	—	—	12	42,85
Senilis (60 — X ani)	—	—	—	—	—	—	—	—
TOTAL	3	10,71	15	53,57	10	35,71	28	100,00

tății. Mortalitatea cea mai ridicată se situează la vîrsta matură (42,85%) și nici un individ nu atinge bătrînețea.

Din punctul de vedere al repartiției pe sexe, din cei 18 indivizi adulți sau maturi al căror sex a putut fi determinat, 83,33% sînt femeii și numai 16,66% bărbați.

Vîrsta medie la deces pentru întreaga serie este de 25 de ani și două luni, ceea ce reprezintă o durată medie de viață foarte scurtă atît datorită mării mortalități a copiilor, cit și lipsei subiecților care să fi depășit vîrsta de 60 de ani.

CARACTERISTICILE ANTROPOLOGICE ALE SERIEI OSTEOLOGICE DE LA HĂNEȘTI

Pentru caracterizarea antropologică vom folosi numai scheletele de adulți și maturi, dintre care nu s-au putut recupera prin restaurare decît două crani complete, precum și patru neurocranii (fără față). Din nefericire, toate cele șase schelete care au permis studiul biometric aparțin sexului feminin, astfel încît caracterizarea noastră populațională dă o imagine parțială.

a. **Craniu neural** este în medie lung (177 mm) și mijlociu de larg (144 mm), ceea ce ne dă un indice care se situează la limita dintre categoria dolicocrană și cea mezocrană (75,55). De altfel, majoritatea neurocraniilor se situează în categoria mezocrană, categoriile hiperdolicocrană, dolicocrană și cea brahiocrană fiind reprezentate la paritate (16,66%).

Dimensiunea verticală a neurocraniului porio-bregmatic se situează prin media sa în categoria înaltă (112 mm), indicele porio-bregmatic longitudinal fiind în medie de tip hipsicran (63,78), la limita inferioară a acestei categorii. Repartiția pe categorii a acestui indice indică predominanța categoriei hipsicrane (66,66%), cea ortocrană intrînd un procent relativ mic (33,33%). Indicele porio-bregmatic transversal se încadrează prin medie în categoria metriocrană (83,28), dar variabilitatea individuală merge de la forma tapeinocrană pînă la cea acrocrană.

Tabelul nr. 2

Principalele caracteristici antropometrice și morfologice individuale ale seriei de schelete feminine de la Hănești

Nr. Martin	Dimensiuni și indici	M ₁₆	M ₁₇	M ₂₅	M ₂₈	M ₂₉	M ₃₀	Media
1	g — op	177	175	175	172	177	182	176,78
8	eu — eu	135	129	141	135	134	126	133,78
9	ft — ft	93	89	—	—	92	96	93,40
10	co — co	114	111	125?	111	117	115	115,95
12	ast — ast	116	101	—	105	101	106	106,25
20	po — b	113	102	111	113	113	114	112,45
45	zy — zy	151	—	—	—	—	124	127,50
48	n — pr	64	—	—	—	—	64	64,00
51	mf — ek	41	—	—	—	—	39	40,00
52	înălțimea orbitei	32	—	—	—	—	32	32,00
54	al — al	22	—	—	—	—	24	23,00
55	n — ns	48	—	—	—	—	44	46,00
8 : 1	I. cefalic	76,27	73,71	80,57	78,49	75,71	69,23	75,55
20 : 1	I. por. — br. lg.	63,84	58,29	63,43	65,70	63,84	62,64	63,78
20 : 8	I. por. — br. tr.	83,70	79,07	78,72	83,70	84,33	90,48	83,29
9 : 8	I. fr. — par. tr.	68,89	68,99	—	—	68,66	76,19	70,67
9 : 10	I. fr. tr.	81,58	80,18	—	—	78,63	83,48	80,96
12 : 8	I. par. — occip.	85,93	78,29	—	77,78	75,37	84,12	79,65
48 : 45	I. facial	48,85	—	—	—	—	51,61	50,19
54 : 55	I. nazal	45,83	—	—	—	—	54,54	50,18
52 : 51	I. orbital	78,04	—	—	—	—	82,05	80,04
45 : 8	I. zigo-parietal	97,04	—	—	—	—	98,41	97,32
	Norma verticală	romboidă	ovoidă	ovoidă	ovoidă	ovoidă	ovoidă	
	Norma occipitală	bombă	bombă	„cort”	bombă	bombă	„casă”	
	Relief glabelar	I	I — II	II	II	II	II	
	Statură medie	154	—	—	158	160	154	

Valoarea medie a indicelui fronto-parietal transversal, care se situează în categoria eurimetopă, nu reflectă tendința de variabilitate, datorită unui caz de excepție, accentuat eurimetop (76,19), toate celelalte frunți fiind de tip metriometop.

Indicele frontal transversal aparține prin media sa formei intermediare (80,96), unde de altfel sint concentrate majoritatea cazurilor (75,00%), categoria de frunte sferică oferind un singur caz (25,00%).

Dezvoltarea în lărgime a occipitalului ne indică predominanța formelor incipient largi ($M = 79,65$) cu tendința spre forma de occipital mijlociu.

Neurocraniul este predominant ovoid în norma verticală și de bombă în cea occipitală. Relieful glabelar, ca și cel supraorbital, este slab dezvoltat (I — II). Relieful occipital prezintă o repartizare aproape egală a gradelor I, II și III.

b. Craniul facial, datorită stării deteriorate a majorității fețelor, nu a permis decît în două cazuri stabilirea principalelor dimensiuni și indici. Masivul facial pentru cele două schelete este relativ înalt, de lărgime mijlocie, corespunzător unei medii a indicelui facial superior de tip mezen (50,19). Profilul vertical al feței ne indică un ușor mezognatism

subnazal. Indicele orbital este iarăși în ambele cazuri de tip mezocon (80,04), nasul de tip camerin (54,54) sau leptorin (45,83), iar apertura piriformă este de tip antropin sau prevăzută cu șanț prenazal.

Mandibula, de masivitate mijlocie, prezintă în majoritatea cazurilor un relief mentonier de formă piramidală, forma de buton fiind întâlnită mai rar.

STATURA ȘI SCHELETUL POSTCRANIAN

Statura (valoarea medie obținută prin metoda Manouvrier, Trotter—Gleser, Bach—Breitinger) la populația masculină de la Hănești (calculată, din nefericire, numai pentru un individ) este de 165 cm, integrându-se în categoria staturilor mijlocii, în timp ce media feminină este de 156 cm, plasându-se la limita dintre categoriile feminine mijlocie și supramijlocie. De altfel, frecvența maximă corespunde de asemenea cu cele două categorii amintite, întâlnindu-se un singur caz de statură mare.

Tabelul nr. 3

Statura seriei de la Hănești

Sex	F. mică	Mică	Submijlocie	Mijlocie	Supramijlocie	Mare	F. mare
♂	x—149,9 —	150— 159,9 —	160— 163,9 —	164— 166,9 1—100%	167— 169,9 —	170— 179,9 —	180—x —
♀	x—139,9 —	140— 148,9 —	149— 152,9 —	153— 155,9 2—40%	156— 158,9 2—40%	159— 167,9 1—20%	168—x —

Dată fiind predominanța scheletelor feminine în această serie, scheletul postcranian este în general gracil sau de masivitate mijlocie, oferind un relief muscular puțin pronunțat. Femurul este predominant platimer (57,11%), celelalte două categorii (eurimeră și hiperplatimeră) fiind reprezentate prin procente relativ mici. Tibia prezintă toate cele trei forme principale, dar cu frecvențe diferite: eurienemă — 50%, mezocnemă — 37,50%, platicnemă — 12,50%.

CARACTERISTICILE TIPOLOGICE

Stabilirea caracteristicilor tipologice pentru această serie este dificilă mai ales datorită faptului că reconstituirea neurocraniilor și a fețelor nu s-a putut realiza decât parțial, iar în unele cazuri deloc.

Caracteristicile cranio-faciale și aspectul gracil al oaselor lungi atestă prezența dominantă a caracterelor mediteranoide, la care se adaugă și slabe influențe ale altor tipuri antropologice, cum sînt protoeuropoid, nordic sau alpin.

CONCLUZII

Comparând rezultatele obținute de noi cu cele publicate de alți autori, constatăm o variabilitate tipologică destul de pronunțată a seriilor descoperite pe întinsul areal de răspândire a acestei culturi.

Aceasta ne sugerează că la realizarea acestei culturi au putut participa numeroase grupuri etnice, variabilitatea antropologică întâlnită fiind dependentă de specificul fondului autohton al populațiilor locale.

Prezența elementelor mediteranoide atestă contribuția populației locale dacice, ele neputînd fi aduse nici de goți, nici de sarmați, fără a ne putea permite să excludem aportul acestor grupe etnice la formarea acestei populații. Prezența unor resturi de ofrandă mortuară (aparținînd păsărilor și mamiferelor) în unele morminte, ca și absența craniilor de tip macrocefal (deformate intenționat), ar putea constitui argumente în plus că sîntem în prezența unei populații așezate și autohtone, pînă în prezent necunoscîndu-se nici un caz de practică a deformării intenționate a capului la populația autohtonă.

CONTRIBUTIONS À LA CONNAISSANCE DE LA STRUCTURE
ANTHROPOLOGIQUE DE LA POPULATION DE LA PETITE
NÉCROPOLE DE HĂNEȘTI (« MOVILIȚA ») APPARTENANT
À LA CULTURE SÎNTANA DE MUREȘ—CERNEAHOV

RÉSUMÉ

La petite série de Hănești « Movilița » (dép. de Botoșani) est formée de 28 squelettes assez détériorés, dont seulement 6 se prêtent à une étude anthropologique (tous féminins). La répartition des sujets selon l'âge et le sexe est présentée dans le tableau 1, qui met en évidence une assez forte mortalité infantile, la prévalence numérique des femmes parmi les sujets adultes et d'âge mûr, ainsi que l'absence des sujets âgés de plus de 60 ans.

Selon les données obtenues (tableau 2), cette petite série est assez mélangée du point de vue de l'indice crânien (1 hyperdolichocrâne, 1 dolichocrâne, 3 mésocrânes et 1 brachycrâne modéré). Le front y est le plus souvent métriométrique ; la hauteur du neurocrâne donne des indices vertico-longitudinaux orthocrânes (2 cas) et hypsicrânes (4 cas), les indices vertico-transversaux étant distribués dans les 3 catégories existantes. Le massif facial, qui n'a pu être reconstitué que pour 2 squelettes, y est mésène, à orbites mésoconques, au nez chamaerhinien, aux malaies légers et à disposition intermédiaire, aux mandibules graciles. Les statures appartiennent aux catégories moyenne et surmoyenne. L'ossature est généralement gracile. Du point de vue typologique, les 2 sujets aux crânes complets offrent un faciès méditerranéen, tout en présentant certaines influences protoeuropéennes atténuées. La présence d'un fonds méditerranéen dans le cas de ces sujets pourrait indiquer leur origine locale, et constituer une preuve de la contribution des autochtones à la structure de la population de cette culture.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU DAN, FEDOROVICI C., *Caracterizarea antropologică a unor schelete aparținând culturii Stntana de Mureș — Cerneahov din Moldova*, St. cerc. antropol., 1973, 10, 1, 3—13.
2. CRISTESCU MARIA, *Contribuții la cunoașterea structurii antropologice a populației din cultura Stntana de Mureș — Cerneahov*, Arheol. Moldovei, 1969, IV, 149—166.
3. NECRASOV OLGA, CRISTESCU MARIA, *Caracterizarea antropologică a unui schelet de la Erbiceni de la sfârșitul secolului IV e.n.*, Arheol. Moldovei, 1962, I, 219—223.
4. NICOLĂESCU-PLOPȘOR D., *Contribuții paleoantropologice la rezolvarea unor probleme istorice privind perioada migrației popoarelor în spațiul carpato-dunărean*, Rev. muzeelor, IV, 2, 101—110.
5. VELIKANOVA M. S., *Paleoantropologhiceskii material iz moghilnikov cerneahovskoi kulturt Moldovii*, Antrop. Sbornic, 1961, III, 26—52.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul antropologic

Primit în redacție la 20 februarie 1981

CONTRIBUȚII ANTROPOLOGICE PRIVIND DEMOGRAFIA UNEI AȘEZĂRI DIN JUDEȚUL BIHOR ÎN SECOLELE XVII — XVIII

DE

IOANA POPOVICI-BĂDĂRĂU și M. ȘT. UDRESCU

În urma săpăturilor arheologice efectuate de un colectiv al Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, colectiv condus de dr. Radu Popa, s-au descoperit în satul Sinnicolau de Beiuș, situat pe Crișul Negru în partea dinspre cimpie a Țării Beiușului, două necropole medievale: una în jurul bisericii cu turn, datată în secolele XI — XIV, și cealaltă în Dealul bisericii, din secolele XVII — XVIII.

În această lucrare prezentăm câteva date demografice obținute din studiul schelelelor provenite din cimitirul mai târziu, cimitir pe care îl considerăm deosebit de important, acolo fiind înhumați strămoșii locuitorilor de azi ai satului. Deoarece populația actuală a fost deja cercetată integral și complex (6), (7), (8), există posibilitatea de a urmări și compara dinamica unor procese demografice ale colectivității care a folosit acest habitat în două etape ale evoluției ei.

Din analiza structurii pe grupe de vîrstă a celor 63 de schelete studiate a reieșit că mai mult de jumătate din subiecți (52,4%) sînt copii morți între 0 și 14 ani (tabelul nr. 1). Deși studiul demografic s-a efectuat pe aproape întreaga serie deshumată (93,6%), aceasta reprezintă numai parțial populația necropolei. Evident, se poate obiecta că structura demografică s-ar putea schimba în eventualitatea studierii integrale a cimitirului, critică valabilă de altfel pentru majoritatea estimărilor demografice pe bază de schelete, deshumările exhaustive fiind excepționale.

Cu toate acestea, structura pe grupe de vîrstă la Sinnicolau este asemănătoare cu cea întilnită în seriile mai bine reprezentate studiate de noi la sud de Carpați, datînd din evul mediu și în condiții de viață similare (9).

Mai important ni se pare faptul că din cercetarea registrelor de stare civilă ale aceleiași așezări se constată, începînd cu sfîrșitul secolului al XIX-lea și pînă după primul război mondial (1895—1920), o mortalitate în grupa copiilor sub 14 ani asemănătoare (59,5%) cu cea găsită în cimitirul din secolele XVII — XVIII (tabelul nr. 1). Excepție face mortalitatea infantilă (grupa 0—1 ani), mai puțin reprezentată în seria de schelete. Frecvența scăzută a copiilor decedați pînă la vîrsta de 1 an în necropole este un fapt binecunoscut, explicabil fie prin inhumarea sugarilor în alte locuri sau într-o margine a cimitirului adesea nedescoperită, fie la adîncime mai mică și mai ușor de distrus etc.

Marea mortalitate a copiilor, ca și frecvența scăzută a vîrstnicilor, coboară speranța de viață la naștere a populației la aproximativ 24,4 ani

în prima etapă cercetată și la 27 ani în cea de-a doua (menționăm că în zilele noastre mortalitatea în grupa 0—14 ani este aproape inexistentă, iar proporția celor decedați la bătrînețe este de circa 80%, speranța de viață depășind astfel 70 de ani, fenomen accentuat și de migrarea unei părți a adulților tineri către orașe) (7).

Tabelul nr. 1

Mortalitatea pe grupe de vîrstă la Sinnicolau de Beiuș

Vîrsta (ani)	Secolele XVII — XVIII		Secolele XIX — XX	
	N	%	N	%
0—4	23	36,50	154	49,04
5—9	6	9,52	25	7,96
10—14	4	6,35	8	2,54
15—19	2	3,17	5	1,59
20—39	8	12,70	26	8,28
40—59	11	19,47	45	14,33
60—x	9	14,28	51	16,24

Datele demografice obținute la Sinnicolau, atît prin studiul scheletelor din cimitirul din secolele XVII — XVIII, cît și din actele de la începutul acestui veac, confirmă concluziile unor cercetători cu privire la „mortalitatea ridicată la populația de religie ortodoxă” din Transilvania, datorită „condițiilor grele de viață ale țărănimii iobage, care în cea mai mare parte erau români” (2).

Studiul cimitirului ne-a permis să estimăm și volumul populației satului și să-l comparăm cu datele menționate de istorici pentru epoca respectivă. Ținînd seama de aprecierile arheologice cu privire la durata de folosire a necropolei, de numărul probabil de morminte (5) și de speranța de viață la naștere, volumul populației, calculat după formula Acsady — Nemeskery (1), ar fi fost în medie de 132 de locuitori (față de aproximativ 300 astăzi).

La sfîrșitul secolului al XVII-lea, în actele vremii sînt numiți 6 capi de familie la Sinnicolau, pentru ca după cîteva decenii numărul lor să ajungă la 9 (3) (cinci dintre aceste nume se întîlnesc în populația satului de azi în proporție de 70%) (10). Este vorba de „familia mare”, gospodărie cu mai multe familii simple, așa-numitele „porți”. Poarta, „unitate fiscală”, mai mare decît familia, „unitate demografică”, cuprindea, după estimările lui Șt. Pascu pentru Transilvania medievală, între 9 și 13 membri (4). În acest caz, populația satului ar fi avut, adăugînd și un procent de 20% neimpozabili, între 97 și 129 de locuitori la începutul secolului al XVIII-lea, cifră asemănătoare cu cea estimată de noi. Subliniem că la Sinnicolau se mai întîlnesc și azi rămășițe ale familiei patriarhale (doi frați în vîrstă care trăiesc împreună cu descendenții lor în aceeași gospodărie).

Aceste rezultate vin în sprijinul valabilității analizei demografice pe baza scheletelor din vechile cimitire, în lipsa altor izvoare mai precise. În cazul concret al seriei noastre, deși ea conține doar o parte din populația cimitirului cercetat, rezultatele obținute pe criterii antropologice și arheologice arată că este reprezentativă ca dinamică demografică.

CONTRIBUTIONS ANTHROPOLOGIQUES CONCERNANT LA DÉMOGRAPHIE D'UN ÉTABLISSEMENT HUMAIN DU DÉPARTEMENT DE BIHOR AUX XVIIe—XVIIIe SIÈCLES

RÉSUMÉ

Il s'agit des données démographiques obtenues par l'étude d'une série de squelettes des 17e—18e siècles, comparées avec celles obtenues par les registres d'état civil entre 1895—1920 du même village (ouest de la Transylvanie).

On constate une mortalité similaire dans le groupe d'âge 0—14 ans (52% et 58%).

Le volume de la population calculé à partir des données archéo-anthropologiques est lui aussi similaire à celui estimé sur la base des données historiques de la période respective.

BIBLIOGRAFIE

1. ACSADY G., NEMESKERY J., *History of life, span and mortality*, Budapesta, 1970, p. 65.
2. GIURGIU NATALIA, *Populația Transilvaniei la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea*, în *Populație și societate*, vol. I, sub red. ȘT. PASCU, Edit. Dacia, Cluj, 1972, p. 97.
3. MOȚOC ANIȚA, *Monografia folclorică a satului Sînnicolau de Beiuș*, teză, Cluj-Napoca, 1978.
4. PASCU ȘT., *Voievodatul Transilvaniei*, II, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 130, 414, 437.
5. POPA R., *Complexul medieval de la Sînnicolau de Beiuș „Dealul Bisericii”*, comuna Șoimi, jud. Bihor, comunicare la Inst. de arheologie, București, 1979.
6. POPOVICI IOANA, VLĂDESCU MARIA, *An anthropological approach of two rural settlements of the Bihor Country: Sînnicolau de Beiuș and Ursad*, Ann. roum. Anthropol., 1978, 15, 37.
7. POPOVICI IOANA, VLĂDESCU MARIA, *Aspecte demografice într-un sat din jud. Bihor în perioada 1895—1978 (I)*, St. cerc. antropol., 1979, 16, 45.
8. POPOVICI IOANA, VLĂDESCU MARIA, *Demographic aspects in a Bihor Country village (Note II)*, Ann. roum. Anthropol., 1979, 16, 49.
9. POPOVICI IOANA, UDRESCU ȘT. M., *Date demografice comparative asupra unor populații medievale din Cîmpia Română în secolele XIV—XVIII*, St. cerc. antropol., 1974, 11, 1, 3.
10. POPOVICI IOANA, VLĂDESCU MARIA, *Aspecte de dinamică antroponomică în satul Sînnicolau de Beiuș*, jud. Bihor, comunicare la Ses. an. a Inst. „Dr. V. Babeș”, 1981.

Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 25 februarie 1981

DATE ASUPRA INDICELUI ROHRER LA POPULAȚIA DIN OLTENIA

DE

MARIA VLĂDESCU, M. ADAM, M. ȘT. UDRESCU și H. SCHMIDT

În două studii din anul 1980 am publicat rezultatele cercetărilor noastre asupra variabilității indicelui Rohrer, staturii și greutateii la populația din țara noastră în general (2) și detaliat, în funcție de vîrstă, la populația masculină din Transilvania și Muntenia (3).

Continuînd seria analizelor asupra constituției corporale, așa cum poate fi ea caracterizată prin indicii Rohrer, prezentăm în această lucrare date despre populația din Oltenia, introducînd valori mai amănunțite și despre sexul feminin.

Intenția noastră este de a oferi, în primul rînd nutriționiștilor, parametri cu valoare de normă în funcție de o serie de variabile (sex, vîrstă, mediu geografic, structură antropologică) despre un indice constituțional sensibil la variațiile unei componente mezologice foarte importante, alimentația.

MATERIAL ȘI METODE

Au fost sistematizate datele privind indicii Rohrer — cu cele două componente ale sale (statura și greutatea) — din 18—22 de comunități umane din Oltenia. Dintre acestea, 10 au fost cercetate de H. Dumitrescu și colaboratori în perioada 1962—1966 și publicate în „Atlasul antropologic al Olteniei” (1), iar celelalte au fost studiate de noi în anul 1980, pentru o cit mai bună reprezentare a acestei provincii istorice în proiectul atlas antropologic al României.

Colectarea datelor în teren și prelucrarea lor statistică s-au făcut după metodologia clasică. Am folosit două modalități de prezentare a rezultatelor în tabele: 1) media sintetică a fiecărei variabile constituționale pentru seria de 10 sate (3); 2) mediile ponderate cu parametrii de dispersie pentru populația a 18 sate pentru care am dispus de date individuale, medii calculate în raport cu sexul, vîrsta, zona geografică și pe provincie în general¹.

REZULTATE

Cercetarea din anul 1980 (3) se referă numai la 10 sate. Așa cum se observă din tabelul nr. 1, la un număr aproape dublu, cit cuprinde stu-

¹ Prelucrarea matematică aparține statisticienei Ana Pop.

diul de față, statura se înscrie cu o valoare practic nemodificată (o variație pînă la +0,5 cm). Cu plusuri marcate apare însă greutatea (4,8 kg la bărbați, 3,4 kg la femei). Variația de aproape 5 kg la bărbați explică și deplasarea valorii medii a indicelui Rohrer din categoria subeutrofică (1,31) în cea eutrofică (1,39). Media aceluiași indice crește și la femei, dar ea nu depășește limitele normalității.

Tabelul nr. 1

Date comparative pe autori

Autori	Nr. sate	Indicele Rohrer		Statura (cm)		Greutatea (kg)	
		B	F	B	F	B	F
St.-M. Milcu, H. Dumitrescu	10	1,31	1,43	167,4	155,8	60,6	53,5
M. Vlădescu și colab.	18	1,39	1,48	167,9	156,1	65,4	56,9

Repartiția procentuală a localităților în funcție de media indicelui Rohrer din tabelul nr. 2 vine să confirme datele menționate anterior: seriile masculine din peste 60% dintre sate au în prezent o constituție corporală armonios conformată. Diferențele sexuale sînt evidențiate mai ales de orientarea sensului variabilității, și anume către subeutrofie la bărbați și către supraeutrofie la femei.

Tabelul nr. 2

Clasificarea localităților în funcție de valoarea medie a indicelui Rohrer

Autori	Nr. sate	Subeutrofie				Eutrofie				Supraeutrofic			
		B		F		B		F		B		F	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
St.-M. Milcu, H. Dumitrescu	10	7	70,0	—	—	3	30,0	10	100	—	—	—	—
M. Vlădescu și colab.	22	7	31,8	—	—	14	63,6	18	81,8	1	4,5	4	18,2

Datele cu valoare de normă, în raport cu zona geografică și cu vîrsta, sînt înscrise în tabelele nr. 3, 4 și 5.

Din analiza mediilor globale zonale nu se observă o stratificare geografică evidentă a parametrilor constituționali pe care îi cercetăm. La populația de la munte, precum și la cea de la cîmpie, indiferent de sex, conformația corporală este eutrofică, valorile medii ale staturii situîndu-se la limita mijlocie — supramijlocie, iar cele ale ponderii înscriindu-se cu diferențe mai mici de 1 kg. Diferențe apar însă atunci cînd urmărîm evoluția dimensiunilor pe decade de vîrstă. Valorile înălțimii diminuează progresiv, așa încît la vîrsta de peste 50 de ani bărbații au o statură cu aproximativ 3,5 cm, iar femeile cu 2,3—3,8 cm mai scundă față de cea

Tabelul nr. 3

Variabilitatea indicelui Rohrer

Vârsta (ani)	Subzonele Olteniei	Bărbați						Femei					
		N	$X_1 - X_n$	\bar{X}	σ	$\pm m$	CV	N	$X_1 - X_n$	\bar{X}	σ	$\pm m$	CV
18-29	submontană	107	0,70-1,83	1,32	0,15	0,01	11,36	108	1,08-1,79	1,35	0,16	0,02	11,85
	cîmpie	173	1,00-2,18	1,40	0,14	0,01	10,00	234	1,05-2,25	1,41	0,22	0,01	15,60
30-39	submontană	141	1,40-2,11	1,38	0,18	0,02	13,04	196	1,05-2,49	1,47	0,20	0,01	13,61
	cîmpie	284	1,00-2,18	1,31	0,17	0,01	12,97	299	1,05-2,29	1,48	0,23	0,01	15,84
40-49	submontană	142	0,97-1,99	1,41	0,17	0,01	12,06	188	1,10-2,64	1,53	0,24	0,02	15,69
	cîmpie	189	1,00-2,14	1,40	0,23	0,02	16,40	191	1,13-2,20	1,54	0,25	0,02	16,23
50-59	submontană	164	1,10-2,05	1,46	0,23	0,02	15,75	167	1,00-2,60	1,44	0,20	0,02	13,89
	cîmpie	185	1,04-2,19	1,35	0,22	0,02	16,30	219	1,19-2,30	1,55	0,25	0,02	16,13
Global	submontană	554	0,97-2,11	1,40	0,20	0,01	14,29	661	1,00-2,64	1,48	0,25	0,01	16,89
	cîmpie	831	1,00-2,19	1,43	0,19	0,01	14,29	943	1,05-2,30	1,49	0,25	0,01	16,78
	Total	1385	0,97-2,19	1,39	0,20	0,01	14,39	1604	1,00-2,64	1,48	0,25	0,01	16,89

Tabelul nr. 4

Variabilitatea staturii și a greutateii la seriile masculine

Vârsta (ani)	Subzonele Olteniei	Statură (cm)						Greutate (kg)					
		N	$X_1 - X_n$	\bar{X}	σ	$\pm m$	CV	N	$X_1 - X_n$	\bar{X}	σ	$\pm m$	CV
18-29	submontană	105	154-185	169,1	6,78	0,66	4,10	105	33-85	61,5	8,70	0,84	18,18
	cîmpie	178	156-189	169,8	6,50	0,49	3,91	178	40-88	61,6	7,70	0,58	12,51
30-39	submontană	141	148-186	168,0	7,70	0,06	4,58	141	43-103	63,1	11,10	0,94	17,61
	cîmpie	284	153-185	170,5	6,62	0,39	4,00	284	40-102	62,5	6,60	0,11	10,57
40-49	submontană	142	152-186	167,8	7,64	0,64	4,55	142	45-100	65,2	10,90	0,91	16,73
	cîmpie	189	153-183	166,9	6,58	0,48	3,94	189	40-112	65,9	11,80	0,86	17,91
50-59	submontană	164	150-181	165,3	6,70	0,52	4,05	164	43-104	62,9	12,00	0,94	19,09
	cîmpie	185	153-181	166,4	6,66	0,94	4,00	185	40-99	63,3	10,85	0,80	17,15
Global	submontană	552	148-186	167,5	7,40	0,31	4,39	552	33-104	63,2	11,00	0,47	17,41
	cîmpie	836	153-189	167,7	6,62	0,23	3,95	836	40-112	64,2	10,35	0,36	16,13
	Total	1388	148-189	167,9	6,51	0,94	2,09	1388	33-112	65,4	10,70	0,29	16,37

Tabelul nr. 5
Variabilitatea staturii și a greutateii la seriile feminine

Vârsta (ani)	Subzonele Olteniei	Statură (cm)						Greutate (kg)					
		N	$X_1 - X_n$	\bar{X}	σ	$\pm m$	CV	N	$X_1 - X_n$	\bar{X}	σ	$\pm m$	CV
18-29	submontană	108	145-172	159,2	2,60	2,50	1,63	113	40-74	53,9	6,65	0,63	12,34
	cișmele	227	142-168	157,5	4,42	2,93	2,81	234	38-99	54,2	9,50	0,62	17,44
30-39	submontană	196	141-171	156,3	2,51	1,76	1,61	204	38-99	57,2	9,40	1,23	16,43
	cișmele	299	145-172	156,0	5,11	2,96	3,27	299	37-89	56,0	9,75	0,56	17,41
40-49	submontană	191	148-171	156,0	4,60	3,33	2,95	191	38-104	58,5	10,50	0,76	17,96
	cișmele	191	141-169	156,0	5,55	4,02	3,56	191	39-95	58,8	11,35	0,82	21,27
50-59	submontană	178	141-171	155,4	5,83	4,37	3,75	179	30-99	59,0	13,10	0,98	22,20
	cișmele	219	145-165	155,1	4,70	3,18	3,03	219	38-94	57,8	10,80	0,73	18,69
Global	submontană	673	141-171	155,6	5,92	2,28	3,81	687	30-104	57,5	10,60	0,40	18,43
	cișmele	936	141-172	156,2	5,30	1,73	3,39	943	37-99	56,9	10,45	0,34	18,50
	Țoțal	1619	141-172	156,1	5,47	1,36	3,50	1650	30-104	56,9	10,50	0,26	18,45

care caracterizează prima clasă de vîrstă. Sporul de greutate care se observă de la o clasă de vîrstă la alta atinge la femei cota de 5 kg; la bărbați, surplusul este ceva mai mic (4 kg) și se oprește la 49 de ani. După 50 de ani, bărbații au o greutate cu cel puțin 2 kg mai mică decît în decada anterioară. Modificarea pe parcursul vîrstelor a proporției statură/greutate se reflectă în valorile indicelui Rohrer. Accentuarea corpolenței este mai puternică la femei. Indicele Rohrer crește progresiv de la limita inferioară a varianței eutrofice pînă la limita cu tipul constituțional supraeutrofic în intervalul 20—50 de ani la munte și dincolo de acest nivel în zona de cîmpie.

DONNÉES SUR L'INDICE ROHRER CHEZ LA POPULATION D'OLTÉNIE

RÉSUMÉ

L'étude analyse des données sur l'indice Rohrer et ses paramètres composants, la taille et le poids, d'une population d'Olténie (Roumanie).

Dans les tableaux 1—5 figurent les valeurs moyennes de ces caractères constitutionnels fonction de sexe, âge et milieu géographique.

BIBLIOGRAFIE

1. MILCU ȘT.-M., DUMITRESCU H., *Atlasul antropologic al Olteniei*, Edit. Academiei, București, 1968.
2. VLĂDESCU MARIA, *Data on the Rohrer Index in the Romanians (II)*, Ann. roum. Anthropol., 1980, 17, 21—27.
3. VLĂDESCU MARIA, RADU ELENA, VULPE C., GLAVCE CRISTIANA, POPOVICI IOANA, CIOTARU D., *Indicele Rohrer, indicator al stării de nutriție a populației din Muntenia și Transilvania (I)*, St. cerc. antropol., 1980, 17, 9—14.

Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 25 februarie 1981

CONTRIBUȚIE LA STUDIUL DERMATOGLIFELOR DIGITALE, PALMARE ȘI PLANTARE LA POPULAȚIA DIN CORNEREVA (JUD. CARAȘ-SEVERIN)

DE

CORNELIU VULPE și RODICA GAGHEȘ

Localitatea cercetată face parte din grupul celor 40 de sate ale comunei Cornereva, toate fiind situate în depresiunea cu același nume din partea nord-vestică a Munților Cernei. Aici s-a organizat în primăvara anului 1976 o campanie de cercetări antropologice, prilej cu care au fost recoltate dermatoglifyle digito-palmare și plantare de la 312 subiecți, din care 161 de sex masculin și 151 de sex feminin.

DERMATOGLIFELE DIGITALE

Estimând desenele papilare în funcție de mână și sex, se constată că bărbații exprimă mai bine repartiția dermatoglifylelor potrivit schemei clasice ($A : s > d$; $Lr : d > s$; $Lu : s > d$; $V : d > s$), în timp ce femeile manifestă o tendință de egalare a distribuțiilor dreapta-stînga, înclinînd chiar către o inversare a raporturilor față de schemă, așa cum este cazul lațurilor ulnare ($d > s$).

Apreciînd datele obținute în funcție de sex, se observă că arcurile și bucele dețin procente vizibil mai crescute la femei, pe cînd verticile înregistrează frecvențe evident mai ridicate la bărbați.

Repartiția globală a dermatoglifylelor digitale ($A = 8,5\%$; $L = 58,1\%$; $V = 33,4\%$) arată că, față de valorile caracteristice nordului și occidentului european ($L = 59-70\%$; $V = 24-33\%$), la care noi am făcut referiri și în alte rînduri, în cazul populației din Cornereva se poate sesiza tendința de plasare a frecvențelor fie la limita inferioară, fie la cea superioară a variabilității acestor caractere (tabelul nr. 1).

DERMATOGLIFELE PALMARE

Pentru a marca gradul de transversalitate al principalelor creste papilare palmare, am luat în considerație atît tipurile modale ale liniilor A și D, cit și Main-line-indexul lui Cummins, care exprimă de fapt transversalitatea celor două creste luate împreună (tabelele nr. 2 și 3).

Așa cum s-a observat și la alte eșantioane, tipul modal 5, indicator al transversalității radiantului principal A, deține procente mult mai crescute la mîna dreaptă decît la stînga atît la bărbați, cit și la femei ($\sigma : st. = 37,9\% - dr = 53,4\%$; $\text{♀} : st. = 42,4\% - dr. = 59,6\%$).

Tabelul nr. 1
Dermatoglifylele digitale

Tipul de desen	♂						♀						♂ + ♀	
	s		d		s + d		s		d		s + d		n	%
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
A	45	5,6	43	5,4	88	5,5	94	12,5	83	11,0	177	11,7	265	8,5
Lr	27	3,4	41	5,1	68	4,3	22	2,9	19	2,5	41	2,7	109	3,5
Lu	450	56,2	397	49,6	847	52,9	421	55,8	430	57,0	851	56,4	1698	54,6
ΣL	477	59,6	438	54,7	915	57,2	443	58,7	449	59,5	892	59,1	1807	58,1
V	159	19,9	210	26,3	369	23,1	149	19,7	164	21,7	313	20,7	682	21,9
VS	119	14,9	109	13,6	228	14,2	69	9,1	59	7,8	128	8,5	356	11,5
ΣV	278	34,8	319	39,9	597	37,3	218	28,8	223	29,5	441	29,2	1038	33,4
Nr. degete	800		800		1600		755		755		1510		3110	

Tabelul nr. 2
Tipurile modale ale liniilor A, D și formele abortive ale liniei C

Linia	♂						♀						♂ + ♀		
	s		d		s + d		s		d		s + d		n	%	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%			
A	3	74	45,9	57	35,4	131	40,7	60	39,7	42	27,8	102	33,8	233	37,3
	5	61	37,9	86	53,4	147	45,7	64	42,4	90	59,6	154	51,0	301	48,2
D	11	46	28,6	88	54,6	134	41,6	49	32,5	85	56,3	134	44,4	268	42,9
	9	96	59,6	56	34,8	152	47,2	82	54,3	52	34,4	134	44,4	286	45,8
	7	19	11,8	17	10,6	36	11,2	20	13,2	14	9,3	34	11,2	70	11,2
C	X	24	14,9	18	11,2	42	13,0	24	15,9	17	11,3	41	13,6	83	13,3
	x	14	8,7	2	1,2	16	4,9	14	9,3	4	2,6	18	5,9	34	5,4
	0	9	5,6	9	5,6	18	5,6	14	9,3	8	5,3	22	7,3	40	6,4
Nr. palme	161		161		322		151		151		302		624		

De asemenea, și tipul modal 11 al radiantului principal D arată o transversalitate mai accentuată a creștelor papilare la mîna dreaptă comparativ cu cea stîngă (σ : st. = 28,6% - dr. = 54,6%; φ : st. = 32,5% - dr. = 56,3%).

Main-line-indexul lui Cummins confirmă o dată în plus că poziția mai transversală a creștelor papilare palmare este evident în favoarea mîinii drepte, indiferent de sex (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3

Main-line-indexul lui Cummins

Sexul	Mîna		
	s	d	s + d
σ	8,2	9,2	8,7
φ	8,4	9,4	8,9
$\sigma + \varphi$	-	-	8,8

Dacă radiantele principale A și D imprimă o anumită caracteristică mîinii drepte, în schimb formele abortive sau reducționale ale liniei C ($X + x + O$) exprimă la eșantionul cercetat o netă superioritate numerică la mîna stîngă atît la seria masculină, cît și la cea feminină (σ : st. = 29,2% - dr. = 18,0%; φ : st. = 34,5% - dr. = 19,2%).

De menționat că, indiferent de mîna și sex, formele reducționale $C_x(X + x)$ sînt mai numeroase decît formele C_0 , fapt ce concordă cu modul de distribuție al acestor caractere la populațiile europene (tabelul nr. 2).

Potrivit tabelului nr. 4, repartitia desenelor palmare în funcție de regiune, mîna și sex urmează o schemă, în general, comună atît bărbaților, cît și femeilor:

	H	T + I	II	III	IV
σ :	$d > s$	$s > d$	$d > s$	$d > s$	$s > d$
φ :	$s > d$	$s > d$	$d > s$	$d > s$	$s > d$

Apreciind distribuțiile în funcție de regiune și sex, schema va prezenta următoarea suită:

σ : sp. IV > sp. III > reg. hipot. > reg. ten. + I > sp. II

φ : sp. IV > reg. hipot. > sp. III > reg. ten. + I > sp. II

De remarcat că, pe ansamblul populației cercetate, numărul cel mai ridicat de desene palmare îl înregistrează spațiul interdigital IV, urmat apoi de spațiul interdigital III și de regiunea hipotenară, cu frecvențe foarte apropiate, după care mult mai distanțate sînt regiunea tenară cu spațiul interdigital I și spațiul II (tabelul nr. 4).

Triradiusul axial, raportat la întreaga populație studiată, prezintă un număr de poziții proximale (t) și combinate (tc) aproape paritare, în timp ce pozițiile mediană (t') și apoi distală (t'') dețin procente mult mai coborîte (tabelul nr. 4).

DERMATOGLIFELE PLANTARE

Considerînd distribuția dermatoglifelor plantare în funcție de latură, se constată că arcurile dețin procente mai ridicate la piciorul stîng, în timp ce lațurile distale sînt mai numeroase la piciorul drept atît la seria masculină, cît și la cea feminină. De asemenea, mai poate fi sesizată o creștere a procentului de lațuri peroneale la piciorul stîng al bărbaților

Tabelul nr. 4
Dermatoglifele palmare și triradiusul axial

Regiunea și t-ul axial	♂						♀						♂ + ♀	
	s		d		s + d		s		d		s + d		n	%
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
H	58	36,0	65	40,4	123	38,2	67	44,4	55	36,4	122	40,4	245	39,3
T + I	35	21,7	22	13,7	57	17,7	23	15,2	20	13,3	43	14,2	100	16,0
II	4	2,5	13	8,1	17	5,3	5	3,3	10	6,6	15	4,9	32	5,1
III	50	31,1	86	53,4	136	42,2	39	25,8	77	51,0	116	38,4	252	40,4
IV	88	54,7	71	44,1	159	49,4	77	51,0	62	41,1	139	46,0	298	47,8
t	74	46,0	70	43,5	144	44,7	54	35,8	64	42,4	118	39,1	262	42,0
t'	25	15,5	16	9,9	41	12,7	23	15,2	25	16,6	48	15,9	89	14,3
t''	2	1,2	5	3,1	7	2,3	7	4,6	5	3,3	12	4,0	19	3,0
tc	60	37,3	70	43,5	130	40,3	67	44,4	57	37,7	124	41,0	254	40,7
Nr. palme	161		161		322		151		151		302		624	

Tabelul nr. 5
Dermatoglifele plantare

Desenul	♂						♀						♂ + ♀	
	s		d		s + d		s		d		s + d		n	%
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
O	468	58,1	448	55,7	916	56,9	456	60,4	436	57,8	892	59,1	1808	58,0
D	199	24,7	233	28,9	432	26,8	185	24,5	198	26,2	383	25,4	815	26,1
P	59	7,3	43	5,3	102	6,3	38	5,0	36	4,8	74	4,9	176	5,6
T	10	1,2	14	1,7	24	1,5	13	1,7	10	1,3	23	1,5	47	1,5
F	3	0,4	2	0,3	5	0,3	6	0,8	6	0,8	12	0,8	17	0,5
W	66	8,2	65	8,1	131	8,1	57	7,6	69	9,1	126	8,3	257	8,2
Nr. regiuni	805		805		1610		755		755		1510		3120	

și a frecvenței verticilelor la piciorul drept al femeilor. Pentru celelalte tipuri de desen (T, F), valorile dreapta-stînga sînt paritare (tabelul nr. 5).

Indiferent însă de sex și de raporturile de simetrie, repartitia în suită a desenelor plantare apare sub forma : $O > D > W > P > T > F$, unde, potrivit notației Wichmann, O = arc, D = laț distal, W = verticil, P = laț peroneal, T = laț tibial, F = laț fibular.

În final, se poate conchide că, în afara unor diferențe de latură și de sex, concordante în general cu schemele clasice, repartitia dermatoglifelor digitale, palmae și plantare la populația din Cornereva prezintă, pe lângă elementele de variabilitate structurală caracteristice acestei așezări, și acele valori de ansamblu ce o integrează în unitatea populațiilor noastre, sesizîndu-se totodată și poziția ei față de limitele stabilite pentru populațiile europene.

CONTRIBUTION À L'ÉTUDE DES DERMATOGLYPHES DIGITAUX, PALMAIRES ET PLANTAIRE CHEZ LA POPULATION DE CORNEREVA (DÉP. CARAȘ-SEVERIN)

RÉSUMÉ

Pour la région sud-ouest du pays, Cornereva est la troisième localité envisagée par nous du point de vue dermatoglyphique. À côté des aspects de symétrie et dimorphisme sexuel, cet ouvrage a relevé la position qu'occupe cette population dans le contexte de nos populations ainsi que de celles d'Europe.

Conformément à la répartition des dermatoglyphes digitaux (A : ♂ = 5,5% — ♀ = 11,7% ; L : ♂ = 57,2% — ♀ = 59,1% ; V : ♂ = 37,3% — ♀ = 29,2%), l'échantillon est situé, en général, à l'approche des limites de variabilité, constatées par C. Turai pour le département de Caraș-Severin (A : ♂ = 3,5% — ♀ = 10,2% ; L : ♂ = 61,2% — ♀ = 62,3% ; V : ♂ = 35,4% — ♀ = 27,5%).

BIBLIOGRAFIE

1. CUMMINS H., MIDLO CH., *Finger prints, palms and soles*, Philadelphia, 1943.
2. VULPE C., *Aspecte ale dermatoglifelor la populația din Lindenfeld (jud. Caraș-Severin)*, St. cerc. antropol., 1976, 13, 53—57.
3. VULPE C., GAGHEȘ RODICA, *Observații asupra dermatoglifelor la populația din Carașova (jud. Caraș-Severin)*, St. cerc. antropol., 1977, 14, 39—43.

*Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București*

Primit în redacție la 25 februarie 1981

CERCETĂRI DE BIOLOGIE UMANĂ ÎN CARPAȚII ORIENTALI: SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

INTRODUCERE

DE

OLGA NECRASOV

În anul 1980, Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie din Iași a continuat cercetările începute asupra populațiilor din zona Carpaților Orientali în alte două sate: Neagra Șarului (regiunea Dornelor) și Brusturoasa (Valea superioară a Trotușului). Cercetările realizate în ambele așezări s-au referit la principalele aspecte demografice, la structura antropologică și la tipurile constituționale, la alimentație și la starea de nutriție, la caracterele fiziometrice, biochimice, hematologice și hematotipice, la evaluarea ritmului de îmbătrânire, precum și la starea de sănătate a populației.

În acest volum sînt prezentate o parte din rezultatele obținute. Capitolul introductiv conține unele caracteristici de ordin geografic, istoric și ocupațional ale ambelor așezări.

Satul **Neagra Șarului** (com. Șaru Dornei, jud. Suceava) este situat în depresiunea intracarpatică a Dornelor, intercalată între Munții Căliman, Birgăului, Suhard și ai Bistriței, la o altitudine de 900—1000 m, pe un teren accidentat, de-a lungul pîriului Neagra Șarului și al afluenților săi (Pîriul cu Pește, Pîriul Calului, Pîriul Roșu, Haita).

Clima regiunii este aspră, cu ierni lungi; zilele cu îngheț încep înainte de 1 octombrie, ultimul îngheț avînd loc în genere abia după 1 mai. Temperatura medie anuală este abia de +4°C; solul este acoperit cu zăpadă timp de peste 100 de zile. Media anuală a precipitațiilor se ridică la 1000 mm. Vîntul dominant, cu direcție sud-vestică, suflă de-a lungul văii; iarna se resimte și o circulație nordică a aerului. Cerul este acoperit timp de 160—180 de zile, durata medie de strălucire a soarelui fiind de 1500—1750 ore anual.

Solul, brun acid și brun podzolic, format din elemente vulcanice, prezintă un profil subțire, avînd temperaturi scăzute. Subsolul este bogat în minereuri de mangan, sulfuri metalice, oxizi de fier, precum și în ape freatice și vadoase, care ies sub formă de izvoare minerale.

Calitățile solului și clima de tip montan fac ca regiunea să nu fie propice pentru agricultură; singurele culturi care dau oarecare rezultate sînt cele ale cartofului și ale secarei. Zona este însă bogată în păduri (molid, brad și pin, amestecați cu mesteceni), malurile pîraielor fiind bordate de

arini și răchitiș. O mare bogăție a zonei sînt și finețele, de foarte bună calitate.

Neagra Șarului a fost inițial un cătun al vechii răzeșii Șaru Dornei, a cărei populație a fost formată din răzeși, țărani liberi cu drept de proprietate asupra pămînturilor din așezările respective, care s-au bucurat, ca în întreaga Țară a Dornelor, de numeroase privilegii ce datează dinainte de descălecat. Este probabil că ei au provenit din vechea „republică a Cîmpulungului Moldovenesc”, despre care vorbește Dimitrie Cantemir în *Descriptio Moldaviae*, făcînd parte astfel din cea mai veche populație autohtonă a Moldovei. Cu timpul, lor li s-au adăugat unii dintre plăieșii care păzeau granițele țării, precum și elemente venite din Maramureș și Transilvania.

Actualmente, populația acestui sat este formată din 2147 de locuitori, care, grație pășunilor bogate, se ocupă în special cu creșterea vitelor (ovine, taurine și porcine). Mulți bărbați lucrează la exploatarea forestieră sau în mine, iar unele femei se ocupă cu imbutelierea apelor minerale. În general, venitul locuitorilor este foarte mulțumitor.

Satul **Brusturoasa** (com. Brusturoasa, jud. Bacău) este așezat pe riul Trotuș, precum și pe unii dintre afluenții acestuia, la o altitudine ce variază între 670 și 800 m. Este mărginit la nord de Munții Tarcăului, iar la sud de Munții Ciucului.

Solul este aici brun montan de pădure, tipic și podzolic.

Clima regiunii este relativ aspră, mai puțin însă decît în satul Neagra Șarului. Temperatura medie anuală este de +6°C; zilele cu îngheț încep înainte de 1 octombrie și sfîrșesc după 1 mai; solul este acoperit cu zăpadă în medie timp de aproape 100 de zile. Cerul este acoperit timp de 140—160 de zile, numărul orelor de strălucire a soarelui fiind de aproape 1750. Media anuală a precipitațiilor atinge 700 mm. Vîntul dominant este cel de vest, dar iarna se fac simțite și vînturile venite din direcție estică.

Întrucît clima este mai puțin aspră decît în satul Neagra Șarului, la Brusturoasa reușesc, în afară de cultura cartofului și a secarei, și alte culturi, în special cea a porumbului; de asemenea cresc relativ bine uniri pomii fructiferi (mărul, părul și prunul), precum și unele legume. Toate acestea însă se cultivă numai pentru uzul personal; bogăția principală constă în pășuni montane, care permit creșterea vitelor (mai puțin intensivă decît la Neagra Șarului), precum și în păduri (conifere și foioase), la a căror exploatare rațională sînt angajați numeroși locuitori. Unii dintre ei lucrează de asemenea în localitățile învecinate, mai ales la Comănești, Moinești, Dărmănești, orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej, astfel încît veniturile lor sînt satisfăcătoare.

Conform tradiției existente, primii locuitori ar fi fost așezați aici de către Ștefan cel Mare pentru paza graniței, dar documente care să ateste aceasta nu sînt. De fapt, întreaga zonă se pare că ar fi fost locuită mai înainte, intrucît un document din 1440, dat de Ilie și Ștefan Vodă, fiii lui Alexandru cel Bun, menționează satul Lucăcești, de unde încă de pe atunci se exploata păcura.

Pe parcursul secolelor, numărul locuitorilor a crescut, ajungînd în prezent la 2938.

CARACTERISTICILE ANTROPOLOGICE ALE POPULAȚIILOR DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI) *

DE

DAN BOTEZATU, MARIA ȘTIRBU, SILVIA GHIGEA și GEORGETA MIU

Materialul analizat în studiul nostru se referă la două serii de localnici din satul Neagra Șarului (117 bărbați și 162 femei), situat în Depresiunea Dornelor, și la alte două loturi din satul Brusturoasa (116 bărbați și 192 femei) de pe valea superioară a Trotușului. Vîrsta subiecților analizați este cuprinsă între 20 și 60 de ani.

Pentru studiul biometric a fost utilizată tehnica clasică a lui R. Martin-Saller, observațiile somatoscopice și tipologice făcîndu-se după metoda E. von Eickstedt ușor modificată.

CONFORMAȚIA CEFALO-FACIALĂ

Pentru a avea o privire de ansamblu și pentru a sesiza unele diferențieri la nivelul celor două populații în privința principalelor caracteristici ale dimensiunilor și conformației cefalo-faciale, recurgem mai întîi la o succintă caracterizare a valorilor medii ale dimensiunilor și indicilor calotei și feței, valori stabilite pe baza scărilor clasice ale acestor parametri și înscrise în tabelul nr. 1.

O primă subliniere pe care o facem chiar de la început este comportarea unitară a celor două sexe, din aceste puncte de vedere, în cadrul fiecărei localități studiate.

Astfel, calota cefalică atît la bărbații cit și la femeile din Neagra Șarului este mai lungă și mai largă decît cea a seriilor din Brusturoasa, indicele cefalic avînd valori medii de tip brahicefal, cu o oarecare tendință spre mezocefalie la populația din Brusturoasa. În privința înălțimii calotei, cele două populații nu se diferențiază prea mult, ambele avînd diametrul vertical înalt, iar indicii vertico-longitudinal și vertico-transversal de tip hipsicefal moderat și metriocefal.

Variabilitatea individuală se înscrie în general în limitele de $\pm 2\sigma$, concentrarea maximă a subiecților corespunzînd în clasa în care se plasează media caracterului respectiv.

* La măsurătorile corporale ale bărbaților din satul Brusturoasa a participat și biolog Sevastru Pavel.

Tabelul nr. 1

Valorile medii și deviațiile standard ale principalelor dimensiuni și indici la populațiile satelor
Neagra Șarului și Brusturoasa

117/162

116/192

Caractere și indici	Sex	Neagra Șarului				Brusturoasa			
		M	m	σ	V	M	m	σ	V
G — op	B	188,68	0,31	6,09	3,22	187,52	0,40	6,60	3,52
	F	178,63	0,42	7,88	4,41	180,32	0,39	5,43	3,01
Eu — eu	B	157,21	0,29	5,80	3,69	154,89	0,28	4,63	2,99
	F	151,25	0,29	5,42	3,58	149,66	0,29	4,55	3,04
Ft — ft	B	114,32	0,23	4,52	3,95	113,48	0,25	4,17	3,67
	F	111,65	0,24	4,57	4,05	110,92	0,24	4,29	3,81
Zy — zy	B	145,76	0,29	5,73	3,93	142,63	0,28	4,74	3,32
	F	137,67	0,27	5,03	3,65	135,26	0,27	4,81	3,55
Go — go	B	113,29	0,30	5,90	5,18	113,93	0,34	5,67	4,98
	F	107,18	0,32	5,95	5,55	107,07	0,35	5,78	5,39
N — gn	B	126,24	0,32	6,25	4,95	123,75	0,40	6,68	5,41
	F	116,25	0,30	5,61	4,82	114,20	0,42	5,97	5,22
N — sto	B	77,69	0,23	4,56	5,87	77,23	0,25	4,26	5,52
	F	72,73	0,24	4,55	6,25	72,41	0,30	4,91	5,95
N — sbn	B	54,82	0,19	3,82	6,96	54,33	0,20	3,36	6,18
	F	50,96	0,20	3,75	7,35	50,41	0,23	3,57	7,08
Al — al	B	34,25	0,17	3,29	9,60	33,65	0,18	3,04	9,03
	F	31,27	0,12	2,30	7,35	30,96	0,14	2,43	7,84
T — v	B	127,26	0,23	4,64	3,65	126,01	0,31	5,20	4,12
	F	122,54	0,22	4,18	3,41	121,60	0,29	4,82	3,96
Ind. cefalic	B	83,38	0,17	3,37	4,04	82,68	0,21	3,48	4,20
	F	85,06	0,30	5,72	6,72	83,06	0,39	3,40	4,09
Ind. vertico-longitudinal	B	67,50	0,14	2,82	4,18	67,25	0,19	3,18	4,72
	F	68,76	0,23	4,41	6,41	67,48	0,24	2,96	4,38
Ind. vertico-transversal	B	81,00	0,15	2,95	3,64	81,40	0,22	3,65	4,48
	F	80,92	0,19	3,56	4,40	81,30	0,30	3,38	4,15
Ind. fronto-parietal	B	72,75	0,13	2,64	3,63	73,30	0,15	2,58	3,51
	F	73,72	0,17	3,23	4,38	74,16	0,17	3,20	4,31
Ind. jugo-parietal	B	92,76	0,17	3,30	3,56	92,76	0,19	3,12	3,36
	F	90,89	0,19	3,55	3,91	90,42	0,20	3,26	3,60
Ind. jugo-mandibular	B	77,74	0,16	3,11	4,00	79,90	0,21	3,45	4,31
	F	77,84	0,14	3,03	3,89	79,17	0,23	3,48	4,39
Ind. fronto-jugal	B	78,48	0,15	3,01	3,83	79,60	0,17	2,81	3,53
	F	81,13	0,13	2,51	3,09	82,05	0,20	2,97	3,61
Ind. facial superior	B	53,37	0,18	3,56	6,67	54,18	0,18	3,05	5,62
	F	52,90	0,20	3,76	7,10	53,58	0,21	3,45	6,43
Ind. facial total	B	86,70	0,25	4,86	5,61	86,82	0,29	4,80	5,52
	F	84,53	0,25	4,79	5,67	84,51	0,25	4,95	5,85
Ind. nazal	B	62,66	0,34	6,79	10,83	62,14	0,39	6,48	10,42
	F	61,69	0,34	6,47	10,48	61,69	0,29	6,41	10,30
Statura	B	1691,1	0,38	6,17	10,43	1677,6	0,38	6,21	10,41
	F	1586,0	0,26	4,96	7,86	1562,2	0,27	5,58	8,71
Statura șezind	B	885,5	0,38	3,27	2,40	882,8	0,21	3,42	3,02
	F	842,0	0,13	2,71	2,28	836,2	0,20	3,32	2,78

Astfel, din punctul de vedere al indicelui cefalic, 44,4% din bărbații și 50,0% din femeile din Neagra Șarului și 51,6% din bărbații și 46,0% din femeile din Brusturoasa sînt brahicefali, majoritatea celorlalți subiecți distribuindu-se aproape paritar în categoriile mezo- și hiperbrahicefală; cazuri de calote ultrabrahicefale sînt rare (3—4%), iar cele dolicocefale reprezintă excepții.

Repartiția pe categorii a indicelui vertico-longitudinal și a celui vertico-transversal ne arată pentru primul o concentrare a majorității cazurilor în categoria hipsicefală (Neagra Șarului : bărbați 94,1%, femei 97,0%; Brusturoasa : bărbați 91,8%, femei 95,0%) cu tendință spre varianța sa moderată, în timp ce pentru al doilea se constată o predominanță a categoriei metricefale (Neagra Șarului : bărbați 63,3%, femei 61,1%; Brusturoasa : bărbați 61,5%, femei 61,5%).

Regiunea anterioară a calotei, apreciată prin diametrul frontal minim, este în medie largă, cu valori ceva mai ridicate la populația din Țara Dornelor, avînd o concentrare maximă a subiecților în această categorie (Neagra Șarului 53,0% și 58,6%; Brusturoasa 47,5% și 65,5%). Raportul dimensiunilor fronto-parietale indică frunți largi, mediile sale fiind la populațiile din ambele sate de tip eurimetop, aproape totalitatea subiecților încadrîndu-se în această categorie (Neagra Șarului 92,3% și 96,9%; Brusturoasa 96,7% și 92,5%).

Dezvoltarea în înălțime a masivului facial se înscrie, prin mediile obținute, în categoria înaltă (atît pentru întregul masiv facial, cît și pentru etajul său superior), dar valorile înălțimii totale a feței sînt mai ridicate la populația din Neagra Șarului, în timp ce pentru etajul superior al feței valorile medii la populațiile din cele două comunități sînt practic egale. Această situație ne indică o mandibulă mai înaltă la populațiile din Neagra Șarului.

Fața prezintă diametrul bizigomatic în medie de tip larg la populația din Neagra Șarului și de tip mijlociu la cea din Brusturoasa, diametrul bigonic fiind, în schimb, la ambele populații foarte larg.

Indicii facial total și superior aparțin la toate cele patru eșantioane categoriilor mezoprosope și mezene, categorii în care se găsesc și cele mai ridicate procente la repartiția cazurilor (Neagra Șarului : bărbați 35,9% și 47,9%, femei 37,0% și 43,8%; Brusturoasa : bărbați 29,5% și 56,6%, femei 59,0% și 49,0%).

Segmentul nazal este în medie mijlociu de înalt la populațiile din ambele sate, dar lărgimea sa este mai accentuată la seriile din Neagra Șarului (valori mijlociu minime) decît la cele din Brusturoasa (valori înguste superioare); cu toate acestea, indicele nazal este de tip mezin în toate cele patru eșantioane, categorie în care se încadrează și majoritatea subiecților (Neagra Șarului : bărbați 37,7%, femei 32,7%; Brusturoasa : bărbați 32,8%, femei 30,5%).

PARTICULARITĂȚILE SOMATICE

Reținînd din totalitatea acestora pe cele mai semnificative pentru diagnoza tipologică, facem următoarele sublinieri :

— La ambele populații, occipitalul este în majoritate mijlociu de bombat atît la bărbați (Neagra Șarului 52,3%, Brusturoasa 50%) cît și

Tabelul nr. 2

Asocierea tipului pigmentar al irisului cu cel al părului și repartiția sa numerică și procentuală la populațiile din satele studiate

Culoarea irisului	Sex	Culoarea părului								Total	
		blond (M - O)		castaniu (P - T)		brun (U - Y)		roșcat (I - VII)			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
satul Neagra Șarului											
Deschisă (1a - 2c)	B	—	—	4	3,42	7	5,98	—	—	11	9,40
	F	—	—	—	—	8	4,90	—	—	8	4,90
Intermediară (3-11)	B	—	—	4	3,42	73	62,39	—	—	77	65,81
	F	—	—	8	4,90	83	50,92	—	—	91	55,82
Închisă (12-15)	B	—	—	1	0,85	28	23,93	—	—	29	24,78
	F	—	—	9	5,52	55	33,74	—	—	64	39,26
Total	B	—	—	9	7,69	108	92,30	—	—	117	99,99
	F	—	—	17	10,42	146	89,56	—	—	163	99,98
satul Brusturoasa											
Deschisă (1a - 2c)	B	—	—	5	4,31	17	14,66	—	—	22	18,97
	F	—	—	6	3,12	22	11,46	—	—	28	14,58
Intermediară (3-11)	B	—	—	3	2,59	50	43,10	—	—	53	45,69
	F	—	—	8	4,17	85	44,27	—	—	93	48,44
Închisă (12-15)	B	—	—	—	—	41	35,34	—	—	41	35,34
	F	—	—	3	1,56	68	35,42	—	—	71	36,98
Total	B	—	—	8	6,90	108	93,10	—	—	116	100,0
	F	—	—	17	8,85	175	91,15	—	—	192	100,0

la femei (49,3% și 51,2%), dar la femei formele bombate sînt mai frecvente (28,5% și 31%) decît la bărbați, care, din contră, dețin o incidență mai mare a formelor plate (41,9% și 35,6%).

Forma feței, în care se reflectă puternic particularitățile legate de sex, este predominant ovală la femei (51% și 55%) și predominant pentagonală la bărbați (50,9% și 42,6%), în mod corespunzător pe locul al doilea ca frecvență situîndu-se la primul sex formele pentagonale (25,8% și 23%), iar la bărbați cele ovale (33% și 27%). Celelalte forme sînt mai rar întîlnite, cu o frecvență mai mare fiind formele dreptunghiulare (9—15%) și triunghiulare (6—9%).

— Malarele sînt cel mai adesea mijlociu de dezvoltate și mijlociu de frontalizate.

— Fanta bucală este de obicei mijlocie ca dimensionare, iar buza superioară de asemenea mijlocie de înaltă.

— Nasul prezintă carena predominant dreaptă la ambele populații și la ambele sexe (35—60%), dar nasurile cu carena convexă sînt mai frecvente la bărbați (29% și 38%) față de femei (20% și 15%). Virful nasului este în majoritatea cazurilor drept (bărbați 85% și 92%, femei 81% și 88%).

— Bărbia este fie proeminentă (între 50 și 58%), fie dreaptă (între 35 și 37%), formele de bărbie retrasă fiind rare.

— Mandibula prezintă ramul său vertical de obicei mijlociu ca înclinare (între 60 și 74%), dar sînt întîlnite și formele oblice (între 23 și 37%). Gonioanele sînt la bărbați fie dezvoltate (47—55%), fie mijlocii (47—53%), în timp ce la femei sînt fie mijlocii (50—53%), fie slab dezvoltate (45—50%).

PIGMENTAȚIA IRISULUI ȘI A PĂRULUI

Pigmentația este destul de uniformă la cele două populații (tabelul nr. 2).

Se constată o predominantă a culorii de iris intermediar, urmată de culoarea închisă, și o concentrare masivă a numărului de cazuri în categoria de păr brun. De remarcat absența părului blond, precum și a celui roșcat.

Asocierea combinativă individuală între culoarea părului și a irisului prezintă o predominantă a asocierii disarmonice a părului brun cu ochii intermediari, urmată de combinația armonică păr brun—iris de culoare închisă; celelalte combinații întrunesc procentaje mult mai mici.

CONFORMAȚIA CORPORALĂ

Din punctul de vedere al caracterelor biometrice corporale, populația satului Neagra Șarului se caracterizează prin statură în general mai mari decît cea din Brusturoasa, ambele populații fiind însă asemănătoare sub aspectul proporțiilor corporale, bărbații avînd o proporționare de tip macroskelic (91,02 și 90,14), iar femeile mezatiskelic (88,43 și 86,90). Diagnoza constituțională, realizată după metoda Brian, indică la ambele

populații o tendință constituțională longilină, procentul de brahimorfi fiind însă mai ridicat în satul Brusturoasa (media longilini 50,23 — media brevilini 35,24 în satul Neagra Șarului și media longilini 45,54 — media brevilini 38,76 la Brusturoasa). De altfel, populația din satul dornean apare cu un indice skelic mediu (91,02 bărbați și 88,43 femei) mai ridicat decât populația din localitatea de pe valea Troțușului (90,14 bărbați și 86,90 femei) și cu umeri relativ mai largi raportați la statură. Nu se remarcă însă diferențe importante în forma trunchiului apreciată după indicele acromio-iliac.

STRUCTURA TIPOLOGICĂ

Structura antropologică, obiectivată de caracterele antropometrice și morfologice cefalo-faciale și corporale, atestă caracterul relativ omogen al celor două populații, ambele fiind constituite dintr-un complex tipologic fundamental dinaro-nordico-mediteranid, la care se mai adaugă, cu o participare mai slabă, elementele esteuropide și alpine, trăsăturile mongoloide întilnindu-se în mod excepțional.

O ușoară diferențiere între cele două populații o constituie frecvența mai ridicată a elementelor mediteranoide la populația de pe valea Troțușului față de cea din Țara Dornelor, fenomen ce se manifestă printr-o diminuare a diametrelor cefalice și a valorilor indicelui cefalic, a regiunii anterioare a frunții, a înălțimii totale a feței, a lărgimii nasului, precum și printr-o pigmentație mai pronunțată, alături de o talie ceva mai scăzută.

CARACTÉRISTIQUES ANTHROPOLOGIQUES DES POPULATIONS DES VILLAGES DE NEAGRA ȘARULUI (PAYS DES DORNA) ET DE BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DU TROTUȘ)

RÉSUMÉ

L'étude fut réalisée sur des échantillons suffisants du point de vue statistique (Neagra Șarului : 117 ♂ et 162 ♀ ; Brusturoasa : 116 ♂ et 192 ♀).

Il en résulte que les deux populations sont assez homogènes. Elles sont caractérisées par la prédominance des calottes brachycéphales modérées (à moyennes un peu plus élevées à Neagra Șarului), hypsicéphales et métriciéphales et à occipital moyennement bombé. Les moyennes de l'indice facial total appartiennent à la catégorie mésoprosope, celles de l'indice facial supérieur étant mésènes. Le contour facial est habituellement pentagonoïde plus ou moins allongé. Le nez, à carène très fréquemment droite et à plancher horizontal, offre des moyennes mésorhiniennes.

La pigmentation de l'iris est en majorité du type intermédiaire, celle des cheveux étant le plus souvent plus ou moins foncée.

La stature est moyenne, les proportions accusent une majorité macroskelique chez les hommes et mésatskelique chez les femmes. Les types constitutionnels (selon L. Brian) indiquent une tendance longiligne chez les deux populations.

Du point de vue typologique, les deux populations appartiennent à un complexe dinaro-nordico-méditerranéenne, avec certaines influences alpines et, en une moindre mesure, esteuropéennes. Il nous faut signaler en même temps que l'apport de l'élément méditerranéenne est plus prononcé à Brusturoasa qu'à Neagra Șarului où, par contre, l'influence alpine est plus importante.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU D., BĂLTEANU C., GHIGEA S., MIU G., *Unele caracteristici antropologice ale populației din satul Agăș (valea superioară a Trotușului)*, St. cerc. antropol., 1980, 17, 59–63.
2. NECRASOV O., *Recherches anthropologiques dans le N–E de la Roumanie*, teză de doctorat, Iași, 1940.
3. NECRASOV O., BOTEZATU D., GHEORGHIU G., IACOB M., COTUNA D., FEDOROVICI C., *Nouvelles recherches anthropologiques sur le „Pays des Dorna”*, Ann. roum. Anthrop., 1965, 2, 37–50.
4. NECRASOV O., CRISTESCU M., BOTEZATU D., ANTONIU S., ROȘCA M., LAZĂR A., ȘTEFĂNESCU GH., COMĂNESCU ȘT., FEDOROVICI C., *Contribuție la studiul antropologic al Bucovinei cu o privire specială asupra fenomenului de microevoluție*, St. cerc. antropol., 1969, 6, 1, 45–57.
5. RAINER F., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages roumains des Carpathes*, București, 1937.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie

Primit în redacție la 20 februarie 1981

DATE COMPARATIVE PRIVIND VARIABILITATEA UNOR CARACTERE FIZIOMETRICE LA POPULAȚIILE DIN NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

EMILIA URÎTU, D. BOTEZATU, MARIA ȘTIRBU,
GEORGETA MIU și SILVIA GHIGEA

Lucrarea de față are ca scop abordarea unui studiu comparativ asupra unor caractere fiziometrice mai importante prin marea lor variabilitate sub influența factorilor de mediu, ca expresie a adaptabilității organismului uman în contextul particularităților ecologice și ocupaționale, la două populații din zona submontană a Carpaților Orientali.

METODĂ ȘI MATERIAL DE LUCRU

Au fost determinate valorile individuale și apoi efectuate calculele statistice pe decade, etape de vîrstă și sexe, pentru următoarele caractere :

— presiunea arterială sistolică și diastolică, cu aparatul Vaquez-Laubry ;

— capacitatea vitală cu ajutorul spirometrului uscat de tip H. Dette, precum și determinările prin eutest tip VT₁₂ (Medicor — R.P.U.) a VEM și VEMS ;

— forța musculară a miinii, determinată cu ajutorul dinamometru-lui de tip DRP₉₀ (de fabricație sovietică), luîndu-se în considerație cifra cea mai ridicată obținută prin determinări individuale repetate.

Materialul de studiu a fost reprezentat prin eșantioane mixte de populație adultă, în vîrstă între 20 și 80 de ani, totalizînd 351 de persoane în satul Neagra Șarului (regiunea Dornelor), din care 155 bărbați și 196 femei, și 428 de persoane în satul Brusturoasa (valea superioară a Trotușului), din care 187 bărbați și 241 femei.

REZULTATE

PRESIUNEA ARTERIALĂ

Urmărind indicatorul presiune arterială, observăm o creștere cu vîrsta a valorilor presiunii sistolice și diastolice, a cărei amplitudine este mai mare la femei decît la bărbați (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Valori medii ale tensiunii arteriale sistolice și diastolice, pe decade, grupe de vîrstă și sex

Clasa de vîrstă (ani)	Bărbați					Femei				
	Nr.	TAS	σ	TAD	σ	Nr.	TAS	σ	TAD	σ
Neagra Șarului										
20-29	20	13,05	3,06	7,63	1,97	42	12,77	2,14	7,81	1,61
30-39	21	13,58	0,83	8,00	1,44	24	13,92	4,33	7,92	1,43
40-49	37	14,25	3,82	8,68	2,49	58	14,95	4,93	8,69	2,50
50-59	40	14,29	4,19	8,72	2,33	44	15,23	5,44	9,01	2,91
60-69	20	16,82	7,34	9,60	3,29	20	18,83	6,49	9,87	2,42
70-79	17	17,45	7,34	9,92	2,64	8	20,00	5,55	10,00	2,23
20-59	118	14,02	3,82	8,39	3,09	168	14,10	4,91	8,45	2,57
60 - x	34	17,03	7,34	10,00	3,05	28	19,33	5,56	10,00	2,40
Coefficient de corelație		0,4972		0,4895			0,6590		0,5061	
Brusturoasa										
20-29	11	12,72	1,67	6,96	0,99	19	12,06	3,46	7,37	2,28
30-39	17	12,48	2,09	7,33	1,29	44	12,70	2,92	7,88	2,07
40-49	53	13,21	3,67	7,84	2,06	75	14,02	5,19	7,26	2,68
50-59	35	14,33	5,38	8,48	2,90	57	15,24	5,97	8,81	2,43
60-69	39	16,08	5,18	8,57	2,26	38	16,79	6,66	8,90	2,74
70-79	32	16,27	6,07	8,68	2,93	8	16,07	8,05	9,18	2,82
20-59	116	13,14	4,20	7,89	2,35	195	13,88	5,92	8,42	2,56
60 - x	71	16,20	6,00	8,39	2,59	46	16,49	6,95	9,02	2,94
Coefficient de corelație		0,1822		0,3872			0,4599		0,3550	

Din analiza valorilor medii obținute pe decade de vîrstă constatăm în general că presiunea arterială, sistolică și diastolică, este în medie mai mare la populația din Neagra Șarului decît la cea din Brusturoasa începînd chiar cu prima decadă de vîrstă, diferențele fiind mai ample la femei decît la bărbați. Intensitatea acestui proces este exprimată de valorile coeficientului de corelație a tensiunii arteriale cu vîrsta, care deține valori semnificative, precum și de valorile foarte apropiate la bărbați între presiunea arterială sistolică și cea diastolică, dar cu diferențe mai mari între acestea la femei, creșterea cu vîrsta a presiunii arteriale sistolice fiind mai amplă decît a celei diastolice (conform coeficientului de corelație).

Demn de remarcat este faptul că, la bărbații examinați după vîrsta de 60 de ani, tensiunea diastolică se menține relativ constantă (la Brusturoasa), ceea ce confirmă tabloul geriatric tipic în accepțiunea lui Fabris, la femei aceasta suferind o creștere mai evidentă în ultimele două decade de vîrstă (5).

Rezultate similare au fost publicate în 1974 de către C. Neamțu și D. Botezatu, în urma unui studiu efectuat pe un eșantion mixt de 319 subiecți, provenit din satul Săpînța (jud. Maramureș).

În ceea ce privește procentajul de hipertensivi, asistăm la o frecvență mai ridicată a acestora, în special în eșantioanele feminine din cele două populații, deosebirea dintre ele constînd în precocitatea apariției bolii la populația feminină din Brusturoasa (încă de la 20—29 ani) și în valorile medii tensionale mult mai ridicate după 45 de ani la femeile din Neagra Șarului.

CAPACITATEA VITALĂ

Explorarea funcțională a aparatului respirator pe sexe și decade de vîrstă a demonstrat în general o diminuare cu vîrsta a capacității vitale, mai evidentă după 50 de ani în special la femei, în timp ce la bărbații din ambele sate se remarcă o creștere tranzitorie a valorilor medii ale capacității vitale către decada a doua de vîrstă (tabelul nr. 2).

Acest fenomen ar putea constitui consecința unei mai bune dezvoltări a musculaturii toracice, după vîrsta de 30 de ani, printr-un antrenament fizic continuu în procesul muncii (avînd în vedere profesiile de bază — forestieri, crescători de animale, mineri), cu repercusiuni favorabile asupra capacității vitale.

O situație similară o oferă indicele capacitate vitală/talie, a cărui valoare crește ușor la bărbații din a doua decadă de vîrstă, pentru ca ulterior să scadă odată cu vîrsta, corelativ cu scăderea progresivă a taliei, comportînd un model de involuție cu vîrsta a funcțiilor respiratorii asemănător valorilor absolute ale capacității vitale.

Analiza comparativă a valorilor medii ale capacității vitale între seriile masculine și cele feminine studiate denotă o superioritate netă a valorilor obținute la bărbați atît prin determinările spirometrice, cît și prin cele efectuate cu eutestul în ambele populații studiate. Dar ceea ce ni se pare o caracteristică pentru populația din satul Neagra Șarului este faptul că mediile valorilor capacității vitale, VEM și VEMS obținute la

Valori medii ale capacității vitale, VEM, VEMS, ale raportului CV/talie, VEMS/talie și indicelui Tiffneau (IPB)

Clasa de vîrstă (ani)	Nr.	Talie (M)	Cap. vit.		VEM		VEMS		Ind. Tiffneau		CV/T	VEMS/T
			M	σ	M	σ	M	σ	M	σ		
NEAGRA ȘARULUI												
Bărbați												
20-29	19	169,32	5031	524	4552	555	3668	458	79,63	6,38	29,71	21,66
30-39	22	169,37	5295	722	4282	756	3423	539	76,55	6,04	31,26	20,21
40-49	37	169,65	4319	896	4308	676	2919	568	71,57	7,46	25,46	17,20
50-59	37	168,29	3889	967	3524	943	2449	735	69,44	7,04	23,10	14,55
60-69	20	165,86	3380	640	3065	617	2265	488	68,65	9,28	20,37	13,65
70-79	14	163,91	3129	608	2892	590	2079	468	69,71	7,28	19,01	13,03
20-59	115	168,81	4432	880	3997	846	2949	787	73,37	9,50	26,25	17,46
60-X	34	165,95	3520	628	3008	611	2071	460	69,09	9,44	20,00	12,47
Femei												
20-29	40	159,94	3655	449	3282	499	2340	509	71,68	13,27	22,85	14,63
50-59	23	159,49	3440	485	3086	360	2231	354	73,61	9,13	21,56	13,98
40-49	50	158,48	3216	499	3000	461	2152	490	72,54	9,22	20,29	13,77
50-59	41	156,59	2859	468	2608	543	2100	625	72,81	8,78	18,25	13,41
60-69	18	154,91	2545	543	2200	210	1617	333	71,50	9,19	16,42	10,43
70-79	6	151,30	1984	459	1667	682	1300	476	76,66	11,25	13,11	8,59
20-59	154	158,38	3248	591	2900	591	2131	475	72,42	9,72	20,50	13,45
60-X	24	154,00	2500	574	2080	632	1569	537	73,71	8,40	16,23	10,18

BRUSTUROASA

Bărbați

20-29	11	169,78	4609	675	3637	546	3290	280	90,54	6,33	27,14	19,37
30-39	14	169,24	4735	710	3486	714	2879	559	83,00	10,32	27,97	17,01
40-49	47	167,91	4018	596	2863	534	2454	554	83,82	8,42	23,92	14,61
50-59	33	166,75	3842	698	2567	785	2179	740	83,12	10,59	23,04	13,06
60-69	37	165,94	3337	752	2125	668	1700	666	83,59	10,32	20,10	10,24
70-79	27	164,87	3111	593	1863	577	1600	556	84,77	8,20	18,86	9,70
20-59	105	167,88	4066	737	2948	770	2493	702	84,52	9,33	24,21	14,84
60-X	64	165,93	3242	707	1958	635	1658	613	84,28	9,53	19,53	10,03

Femei

20-29	19	154,04	3306	538	2132	858	1995	760	84,89	11,30	21,18	12,78
30-39	39	157,77	3049	537	2258	412	1918	366	85,84	10,96	19,32	12,15
40-49	73	155,69	2853	471	1992	438	1727	437	86,26	11,26	18,32	11,09
50-59	53	155,69	2585	526	1714	420	1436	226	85,54	9,71	16,60	9,22
60-69	33	154,08	2337	418	1460	405	1288	378	87,00	6,93	15,16	8,35
70-79	6	151,43	1666	394	1034	188	866	100	84,83	9,39	11,00	5,71
20-59	184	155,93	2791	524	1975	554	1793	555	85,79	10,75	17,89	11,49
60-X	39	153,51	2258	487	1403	411	1224	381	86,92	7,66	14,70	7,97

ambele sexe sînt mult mai ridicate decît cele ale populației din Brusturoasa, cel puțin în primele trei decade de vîrstă, după care valorile absolute scad.

În ceea ce privește indicele de permeabilitate bronșică (Tiffneau), mediile valorilor obținute la ambele sexe și în primele trei decade de vîrstă din cele două populații studiate se înscriu în limitele normale ale adultului, cu deosebirea că valorile obținute în satul Neagra Șarului se situează la limita inferioară a valorilor standard. După vîrsta de 50 de ani, la bărbați valorile indicelui Tiffneau suferă o scădere mai accentuată, ca urmare a patologiei respiratorii cronice cu caracter restrictiv și bronho-obstruc-tiv, mai bogată la sexul masculin din această zonă (silicoză, silico-tuber-culoză, astm bronșic, bronșită cronică, fibroză pulmonară etc., care totalizează un procentaj de frecvență de 5,14% față de 1,19% în eșantionul masculin din Brusturoasa).

Studii recente au evidențiat faptul că, în contextul condițiilor de instalare și evoluție a silicozei, este cumulată acțiunea mai multor factori care au ca rezultat o afectare a segmentului bronșic distal (7), afectare care scapă spirometriei clasice utilizate pentru explorarea de rutină a silicoticilor și astfel, chiar în cazul unei spirometrii normale, există un oarecare grad de insuficiență respiratorie, cu risc de agravare ulterioară prin efort (3).

FORȚA DINAMOMETRICĂ

Analizînd comparativ cele două populații din punctul de vedere al forței dinamometrice, observăm valori medii mai ridicate la populația din Brusturoasa față de cea din Neagra Șarului și de asemenea mai ridicate la sexul masculin comparativ cu cel feminin (tabelul nr. 3).

Fac excepție decada a doua de vîrstă la ambele sexe în satul Brusturoasa și numai sexul feminin din Neagra Șarului, în care valorile medii obținute depășesc pe cele ale primei decade de vîrstă studiate, fenomen pe care l-am explicat printr-un antrenament mai evident la efort al subiecților celei de-a doua decade comparativ cu tinerii pînă la 30 de ani.

Privind în dinamică valorile medii ale dinamometriei la cele două sexe, precum și procesul de involuție, constatăm o diminuare progresivă cu vîrsta a forței de presiune a mîinii, în ritm mai constant și mai rapid la sexul masculin comparativ cu cel feminin.

În concluzie, din analiza comparativă a rezultatelor obținute de noi în urma investigațiilor aparatului cardio-vascular, respirator și a forței dinamometrice la populația din Neagra Șarului și Brusturoasa, care prezintă unele asemănări de ordin geografic și ocupațional, rezultă că, în cadrul procesului de involuție funcțională progresivă cu vîrsta, tradus printr-o creștere a valorilor medii ale tensiunii arteriale sistolice și diastolice, o scădere a valorilor absolute și relative ale capacității vitale și a forței dinamometrice, se semnalează particularități regionale în amploarea modificărilor constatate, care trebuie privite în contextul legăturii cu mediul geografic, genul de viață, profesia exercitată și riscurile patologice ce decurg din acestea.

Tabelul nr. 3

Variabilitatea forței dinamometrice, pe decade de vîrstă și sex, în populațiile din Neagra Șarului și Brusturoasa

Clasa de vîrstă (ani)	Neagra Șarului						Brusturoasa					
	Bărbați			Femei			Bărbați			Femei		
	Nr.	M	σ	Nr.	M	σ	Nr.	M	σ	Nr.	M	σ
20-29	20	41,05	7,11	43	27,40	5,14	12	45,16	8,68	19	25,95	4,70
30-39	20	36,65	7,77	24	29,12	5,57	16	47,43	10,50	44	29,34	5,00
40-49	35	35,30	8,08	54	25,10	5,75	52	42,25	8,23	75	27,44	4,56
50-59	39	32,95	10,67	43	23,19	6,86	36	37,53	6,36	56	24,31	5,64
60-69	19	24,94	6,88	19	21,95	4,69	38	33,68	6,05	38	23,79	6,04
70-79	16	23,81	5,79	8	17,50	7,14	32	29,38	7,96	8	18,50	3,31
20-59	114	36,15	7,98	164	25,79	5,46	116	41,8	7,97	194	27,23	4,94
60-x	35	24,60	6,20	27	19,93	4,60	70	31,7	6,35	46	22,87	4,59

**DONNÉES COMPARATIVES SUR LA VARIABILITÉ
DE QUELQUES CARACTÈRES PHYSIOMÉTRIQUES CHEZ
LES POPULATIONS DE NEAGRA ȘARULUI
(RÉGION DES DORNA) ET DE BRUSTUROASA
(VALLÉE SUPÉRIEURE DE TROTUȘ)**

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient la variabilité de trois caractères physiométriques : pression artérielle, capacité vitale et force dynamométrique dans deux villages des Carpates Orientales.

On constate les faits suivants :

La pression artérielle systolique et diastolique est plus élevée chez la population de Neagra Șarului que chez celle de Brusturoasa, cette différence étant déjà présente dès la première décade d'âge étudiée (20—30 ans).

L'augmentation avec l'âge de cet indicateur est aussi plus ample dans la première population que dans la seconde, spécialement chez les femmes. La capacité vitale est au contraire plus grande chez la population de Neagra Șarului des deux sexes en comparaison de celle de Brusturoasa. Les modifications avec l'âge sont moins marquées que celles qui apparaissent dans le cas de la pression artérielle. La force dynamométrique est toujours plus élevée à Brusturoasa qu'à Neagra Șarului.

BIBLIOGRAFIE

1. BACIU I., *Fiziologie*, Edit. didactică și pedagogică, București, 1970.
2. BARBU R., *Explorări funcționale*, Edit. didactică și pedagogică, București, 1979.
3. BARHARD B., PREDA N., MUICĂ N., MĂTIEȘ R., *Criterii de reîncadrare în muncă a minerilor bolnavi de silicoză*, *Igiena*, 1980, 3, 271—273.
4. BRUCKNER I., *Medicina internă*, vol. I, Edit. medicală, București, 1979.
5. DUMITRU M., *Bazele geronto-cardiologiei*, Edit. medicală, București, 1979.
6. GHIGEA SILVIA, *Variabilitatea a doi parametri fiziometrici în condiții ecologice diferite*, *St. cerc. antropol.*, 1978, 15, 57—60.
7. IONESCU AL., PREDA N., MUICĂ N., CRĂCIUN O., *Afectarea căilor aeriene mici în silicoză*, *Igiena*, 1980, 3, 225—231.
8. MIU GEORGETA, BOTEZATU D., URITU EMILIA, GHIGEA SILVIA, SEVASTRU P., *Variabilitatea unor indicatori fiziometrici la o populație din Țara Dornelor (satul Panaci)*, *St. cerc. antropol.*, 1980, 17, 43—47.
9. NEAMȚU C., BOTEZATU D., *Variabilitatea unor caractere fiziometrice la populația din Săptința*, *St. cerc. antropol.*, 1974, 11, 77—89.
10. PREDA N., MUICĂ N., NIȚĂ A., DINESCU E., *Prevalența și răsunsetul funcțional al bronșitei cronice la minerii bolnavi de silicoză*, *Igiena*, 1971, 8.

*Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie*

Primit în redacție la 20 februarie 1981

VARIABILITATEA GLICEMIEI SERICE LA DOUĂ POPULAȚII DIN CARPAȚII ORIENTALI

DE

MARIA CRISTESCU

Creșterea considerabilă în ultima vreme a incidenței bolilor de nutriție, ca rezultat al genului de viață și de alimentație caracteristic vieții moderne, justifică cercetarea noastră epidemiologică asupra variabilității glicemiei în diferite micropopulații cu condiții ecologice diferite, diabetul reprezentând una dintre afecțiunile cu etiologie complexă ereditară și ecologică a cărei frecvență a devenit îngrijorătoare.

MATERIALUL ȘI METODA DE LUCRU

Eșantioanele investigate din punctul de vedere al glicemiei sînt constituite din 267 subiecți din satul Neagra Șarului (114 bărbați și 153 femei) și din 259 subiecți din satul Brusturoasa (146 bărbați și 113 femei), cuprinși în limitele de vîrstă 20—80 de ani.

Dozarea glicemiei a fost făcută cu ortotoluidină fără deproteinizare.

REZULTATELE OBTINUTE

În tabelul nr. 1 am înscris principalii parametri statistici înregistrați pentru glicemie la seriile de bărbați și femei din cele două așezări studiate, constituite fiecare din totalitatea subiecților investigați, iar în tabelul nr. 2 valorile medii ale glicemiei, secționînd materialul pe decade de vîrstă.

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și dispersie ai glicemiei la seriile din Neagra Șarului și Brusturoasa

Satul	Sex	Min.—Max.	M	σ	Mediana	Modulul	Test semnificativ
Neagra Șarului	♂	0,60—1,30	0,79	0,12	0,78	0,70—0,79	2,75
	♀	0,60—1,45	0,81	0,13	0,80	0,80—0,89	
Brusturoasa	♂	0,65—1,60	0,94	0,18	0,81	0,80—0,89	2,76
	♀	0,65—3,00	0,98	0,28	0,81	0,80—0,89	

Analiza datelor înscrise în tabelul nr. 1 ne permite să facem următoarele observații:

Valorile medii, precum și intensitatea dispersiei (σ) valorilor maxime atinse sînt mai mari la populația de ambele sexe din Brusturoasa decît la cea din Neagra Șarului (testul $T = 13,60$ pentru bărbați și $T = 19,23$

Tabelul nr. 2

Parametrii de poziție și dispersie ai glicemiei obținuți pentru diferite grupe de vîrstă

Grupa de vîrstă (ani)	Neagra Șarului				Brusturoasa			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	Min.-Max.	M	Min.-Max.	M	Min.-Max.	M	Min.-Max.	M
20-29	0,55-0,85	0,70	0,55-0,95	0,79	0,65-1,05	0,86	0,65-1,10	0,88
30-39	0,50-1,00	0,76	0,60-0,90	0,78	0,70-1,20	0,95	0,70-1,30	0,91
40-49	0,55-0,95	0,76	0,50-1,45	0,84	0,65-1,60	0,98	0,65-1,95	0,90
50-59	0,60-0,95	0,80	0,65-1,10	0,83	0,65-1,25	0,95	0,80-3,00	0,97
60-69	0,55-1,05	0,83	0,60-0,95	0,81	0,70-1,30	0,91	0,75-1,30	0,98
70-79	0,70-1,25	0,83	0,60-0,95	0,77	0,70-1,55	0,94	0,70-1,05	0,92

pentru femeii). De altfel, numai în primul sat sînt depistate cazuri de diabet (4 subiecți) luate în evidența medicală, iar frecvența celor ce depășesc la analizele noastre repetate limita de 1,20% este la populația din Brusturoasa de 4,5%, iar la cea din Neagra Șarului numai de 0,39%.

Eliminarea cazurilor care depășesc normalitatea nu conduce însă la egalitatea celor două populații, indicînd prin aceasta o predispoziție pentru hiperglicemie a populației din Brusturoasa, în special a femeilor.

Variabilitatea individuală în cadrul fiecărei serii corespunde cu o distribuție gaussiană; numai seria de femei din Brusturoasa ne oferă o variabilitate a glicemiei conformă cu legea „normală” ($\chi^2 = 75$; $P = 0,05$).

Valorile medii mai ridicate la populația acestei așezări se marchează încă de la etapa de vîrstă de 20-29 de ani, progresiv cu vîrsta riscul pentru diabet accentuîndu-se, ceea ce face ca diferențele populaționale să se accentueze. Evoluția cu vîrsta se manifestă, în general, printr-o tendință de creștere a valorilor medii ale glicemiei, valorile maxime atinse (tabelul nr. 2) variînd de la o populație la alta și de la un sex la altul. Astfel, la bărbații din Neagra Șarului și la femeile din Brusturoasa, creșterea cu vîrsta a glicemiei este lineară, maximul fiind atins la decada 60-69 de ani, la ultima decadă staționînd sau diminuînd ușor. La bărbații din Brusturoasa și la femeile din Neagra Șarului, maximul atins coincide cu decada 40-49 de ani, după care apare tendința diminuării.

O caracteristică comună ambelor populații, care poate fi considerată ca un aspect al dimorfismului sexual, este valoarea medie generală mai ridicată la femei decît la bărbați atît pentru ansamblul seriilor ($T = 2,7$), cit și pentru fiecare decadă de vîrstă, cu excepția ultimei, cînd bărbații depășesc femeile din acest punct de vedere. Insuficiența cazurilor pentru asigurarea statistică la nivelul decadei 70-79 de ani ne obligă să nu ne pronunțăm însă cu certitudine pentru această decadă de vîrstă.

În ceea ce privește modul cum se integrează cele două populații studiate de noi în această lucrare în contextul celorlalte populații studiate în țara noastră din punctul de vedere al variabilității glicemiei, putem sublinia că populația din Neagra Șarului se situează printre cele mai scăzute valori, iar cea din Brusturoasa printre cele mai ridicate. Desigur însă că diferența de metodă utilizată pentru determinarea glicemiei ne impune să păstrăm rezerva convenită atunci când ne referim la datele altor autori.

Totuși, trebuie să amintim că populația din comuna Agăș, alăturată celei din Brusturoasa, a oferit și ea o valoare medie a glicemiei mai ridicată decît cea obținută în satul Panaci din Țara Dornelor¹, unde este situată Neagra Șarului.

Tabelul nr. 3

Valorile medii ale glicemiei în cîteva comunități cu altitudini diferite

Sexul	Fundata 1200 m	Bătrina 920 m	Panaci 900 m	Cîmpul lui Neag 814 m	Neagra Șarului 800 m	Brustu- roasa 600 m	Agăș 570 m	Nucșoara 516 m	Văgilești 400 m
Bărbați	0,85	0,75	0,85	0,90	0,79	0,94	0,89	1,05	1,05
Femei	0,77	0,75	0,82	0,94	0,81	0,98	0,95	1,05	1,03

Se conturează astfel diferențe zonale pentru variabilitatea glicemiei, în zona din valea Trotușului marcîndu-se o predispoziție la diabet, a cărui cauzalitate nu poate fi redusă desigur la un singur factor. În stadiul actual al investigațiilor noastre, factorul alimentar nu pare să justifice suficient tendința spre hiperglicemie a populației studiate de pe valea Trotușului. De asemenea, diferența de altitudine dintre cele două zone fiind numai de 200 m, nici factorul altitudine, considerat de unii autori ca hipoglicemiant, nu poate explica pe deplin diferența zonală înregistrată de noi. Incidența mai mare a obezității, în special a femeilor, din zona Trotuș în raport cu zona Dornelor poate să sugereze existența unor particularități metabolice, cauzate de unele elemente specifice ale genului de viață și eventual de unele caracteristici constituționale determinate ereditar.

VARIABILITÉ DE LA GLYCÉMIE SÉRIQUE CHEZ DEUX POPULATIONS DES CARPATES ORIENTALES

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient la variabilité des niveaux de la glycémie sérique chez la population du village Neagra Șarului (alt. de 800 m) ainsi que dans celle du village Brusturoasa (alt. 600 m).

¹ Cercetările pentru glicemie în satele Agăș și Panaci au fost făcute în colaborare cu Maria Istrate.

On constate une glycémie en moyenne plus élevée chez les deux sexes à Brusturoasa en comparaison de Neagra Șarului. En même temps, les femmes présentent des valeurs significativement supérieures à celles des hommes. Les valeurs moyennes de la glycémie augmentent avec l'âge, mais aux âges avancés apparaît une tendance à la diminution.

L'explication de la différence de la glycémie enregistrée chez les deux populations étudiées est assez difficile, le régime alimentaire étant assez semblable et la différence d'altitude étant seulement de 200 m. Il en résulte qu'il faut incriminer soit d'autres aspects écologiques, soit des facteurs héréditaires.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLUȚĂ V., DINULESCU ELENA, DUMITRESCU H., *Unele constante biochimice, în Structura antropologică privită comparativ a satelor Nucșoara și Cîmpului Neag, București, 1966.*
2. DRĂGHICESCU TATIANA, ALOMAN S., *Cercetarea unor constante biochimice la populația rurală din Fundata, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2.*
3. DUMITRESCU H., NEACȘU C., *Studiul biochimic al populației satului Bătrna, în Cercetări antropologice în ținutul Pădurenilor, București, 1961.*
4. TIBERA MARIA, MORTJUN MARIA, DRĂGHICESCU TATIANA, *Constantele biochimice din zona de deal din Oltenia, St. cerc. antropol., 1965, 2, 1.*

*Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie*

Primit în redacție la 3 martie 1969

VARIABILITATEA LIPIDEMIEI ȘI COLESTEROLEMIEI LA POPULAȚIILE DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

MARIA ISTRATE ȘI ANA-CEZARINA BĂLTEANU

Lucrarea de față reprezintă continuarea studiului nostru privind influența sexului asupra variabilității cu vîrsta a lipidemiei și colesterolemiei în populații cu condiții ecologice diferite.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul de studiu este reprezentat printr-un număr de 257 de subiecți din Neagra Șarului (113 bărbați și 144 femei) și 311 subiecți din Brusturoasa (138 bărbați și 173 femei). Pentru lipide totale s-a utilizat metoda Chabrol-Charonnat, iar pentru colesterol metoda Huang-Etienne-Etienne.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Datele înscrise în tabelul nr. 1 ne relevă faptul că, la bărbații din ambele localități, cele mai crescute valori medii ale lipidemiei și colesterolemiei le prezintă subiecții de 40—59 de ani. Se constată totodată că, în majoritatea cazurilor, pentru etapele 20—39 de ani și 60—79 de ani valorile medii sînt practic egale și semnificativ inferioare etapei 40—59 de ani. Deci putem afirma încă o dată că la bărbați lipidemia și colesterolemia cresc cu vîrsta pînă la 50—60 de ani, după care tendința generală este de diminuare a concentrației lor medii în serul sanguin.

Analiza comparativă a rezultatelor obținute în cele două serii masculine studiate impune constatarea că, din punct de vedere valoric, bărbații din Brusturoasa prezintă la toate etapele de vîrstă nivele medii superioare celor din Neagra Șarului. Aceste diferențe sînt testabile din punct de vedere statistic atît în etapa 20—49 de ani ($T = 4,9375$ pentru lipide și $T = 5,4000$ pentru colesterol), cît mai ales în etapa 50—79 de ani ($T = 5,0833$ pentru lipide și $T = 8,0000$ pentru colesterol).

La femei, în ambele comunități, valorile medii ale lipidelor totale și colesterolului cresc continuu cu vîrsta, ceea ce face ca în etapa 50—79 de ani nivelele atinse să fie net superioare celor din etapa 20—49 de ani. Această superioritate valorică apare mai semnificativă la femeile din Neagra Șarului ($T = 8,3529$ pentru lipide și $T = 13,0000$ pentru colesterol) decît la cele din Brusturoasa ($T = 6,2666$ pentru lipide și $T = 9,6666$ pentru colesterol).

Tabelul nr. 1

Valorile medii ale lipidelor totale și colesterolului în funcție de sex și vîrstă

Etapă de vîrstă (ani)	Bărbați						Femei					
	Neagra Șarului			Brusturoasa			Neagra Șarului			Brusturoasa		
	N	M	σ	N	M	σ	N	M	σ	N	M	σ
<i>Lipide totale</i>												
20-39	32	6,13	1,08	17	6,61	1,16	51	5,57	1,05	45	6,48	0,54
40-59	54	6,45	1,38	73	7,14	1,34	76	7,16	1,47	97	7,35	1,59
60-79	27	6,09	1,19	48	6,81	1,03	17	6,96	1,43	31	7,39	2,02
20-49	58	6,32	1,35	62	7,11	1,41	95	6,09	1,19	105	6,76	1,39
50-79	55	6,22	1,18	76	6,83	1,04	49	7,51	1,66	68	7,70	1,70
<i>Colesterol</i>												
20-39	32	1,98	0,32	17	2,09	0,37	52	1,81	0,32	45	2,07	0,31
40-59	55	2,05	0,39	73	2,34	0,48	76	2,16	0,39	98	2,36	0,44
60-79	27	1,97	0,38	48	2,22	0,34	17	2,22	0,45	31	2,41	0,52
20-49	58	2,04	0,38	62	2,31	0,52	96	1,91	0,35	106	2,18	0,39
50-79	55	2,00	0,37	76	2,24	0,34	49	2,30	0,41	68	2,47	0,47

Tabelul nr. 2

Repartiția valorilor individuale ale lipidemiei și colesterolemiei față de media ansamblului fiecărei populații analizate

Sex	Neagra Șarului				Brusturoasa				
	20-49 ani		50-79 ani		20-49 ani		50-79 ani		
	M - 3σ	M + 3σ	M - 3σ	M + 3σ	M - 3σ	M + 3σ	M - 3σ	M + 3σ	
Lipide totale									
Bărbați	N	M=6,18 27	σ=1,26 31	M=6,83 42	σ=1,57 14	M=6,89 29	σ=1,41 33	M=7,25 47	σ=1,46 29
	%	46,55	53,44	75,00	25,00	46,77	53,33	61,84	38,16
Femei	N	49	46	15	34	65	40	29	39
	%	51,57	48,42	30,61	69,38	61,90	38,10	42,64	57,36
Colesterol									
Bărbați	N	M=1,96 28	σ=0,37 30	M=2,13 35	σ=0,42 21	M=2,23 30	σ=0,45 32	M=2,35 46	σ=0,42 30
	%	48,27	51,72	62,50	37,50	48,38	51,62	60,52	39,48
Femei	N	58	38	21	28	65	41	28	40
	%	60,41	39,59	42,85	57,15	61,32	38,67	41,17	58,83

Comparând cele două populații feminine în ceea ce privește nivelele medii ale indicatorilor analizați, constatăm o superioritate valorică a femeilor din Brusturoasa, îndeosebi pentru colesterolemie ($T = 13,5000$ pentru etapa 20—49 de ani și $T = 4,2500$ pentru etapa 50—79 de ani). Valorile medii ale lipidemiei femeilor din Brusturoasa sînt semnificativ superioare celor din Neagra Șarului doar în etapa 20—49 de ani ($T = 5,5833$).

Procedînd la compararea nivelelor medii ale lipidelor totale și colesterolului la cele două sexe din cadrul fiecărei comunități, se constată că în etapa 20—49 de ani dimorfismul sexual se exprimă prin valori mai mari la bărbați decît la femei. Însă, din punct de vedere statistic, aceste diferențe sexuale sînt testabile pentru ambii indicatori numai la populația din Brusturoasa ($T = 2,3333$ pentru lipide și $T = 3,2500$ pentru colesterol), la Neagra Șarului cele două sexe diferențiindu-se semnificativ numai în privința colesterolemiei ($T = 4,3333$).

După 50 de ani, situația se inversează: dimorfismul sexual este exprimat prin valori mai mari la femei decît la bărbați, diferențele fiind mai ample de astă dată atît la Brusturoasa ($T = 5,8000$ pentru lipide și $T = 7,6000$ pentru colesterol), cît și la Neagra Șarului ($T = 7,1666$ pentru lipide și $T = 7,5000$ pentru colesterol).

Aceeași exprimare diferită a dimorfismului sexual în cele două etape mari de vîrstă este bine ilustrată și de repartiția valorilor individuale pe scara sigmatică a ansamblului populației din fiecare comunitate analizată.

Din datele tabelului nr. 2 se poate observa că în ambele comunități pînă la 50 de ani un procent mult mai mare de bărbați prezintă valori ale lipidemiei și colesterolemiei ce se plasează în intervalul $M + 3\sigma$, femeile plasîndu-se sub media ansamblului populației acestei etape de vîrstă; populația din Neagra Șarului prezintă diferențe mult mai accentuate. În etapa următoare, în intervalul $M + 3\sigma$, ponderea mare o au femeile, bărbații prezentînd în majoritate valori individuale sub media ansamblului populației de 50—79 de ani din comunitatea respectivă, diferențele sexuale fiind bine conturate în ambele comunități.

De altfel, chiar pe ansamblul vîrstelor (20—79 de ani), dimorfismul sexual privind sensul variabilității cu vîrsta a celor doi indicatori analizați reiese foarte bine și din valorile coeficienților de corelație Brevais-Pearson. La bărbați, datorită diminuării nivelelor medii ale lipidelor totale și colesterolului la vîrstele înaintate, coeficienții de corelație prezintă valori nesemnificative, pe cînd la femei, datorită creșterii continue cu vîrsta a nivelelor medii ale celor doi indicatori, valorile acestor coeficienți sînt semnificativ pozitive.

Referindu-ne la studiile noastre anterioare în aceleași zone, putem trage concluzia că, în privința variabilității lipidemiei și colesterolemiei, populația din Neagra Șarului se comportă similar cu cea din Panaci, iar populația din Brusturoasa cu cea din Agăș. Valorile medii mai crescute la populațiile din Agăș și Brusturoasa față de cele din Panaci și Neagra Șarului nu pot fi explicate prin diferența de altitudine și nici prin regimul alimentar sau ocupațional, sugerînd astfel o ușoară tendință ereditară a populației de pe valea Trotușului spre hiperlipidemie și hipercolesterolemie.

Tabelul nr. 3

Coeficienții de corelație și regresie pentru lipide/vîrstă și colesterol/vîrstă

Seria	Bărbați		Femei	
	r	R	r	R
Lipide totale				
Neagra Șarului	+0,0220	+0,0019	+0,5007	+0,0591
Brusturoasa	+0,0242	+0,0021	+0,2390	+0,0313
Colesterol				
Neagra Șarului	+0,0309	+0,0007	+0,4658	+0,0148
Brusturoasa	-0,0184	-0,0006	+0,3180	+0,0131

THE VARIABILITY OF LIPIDEMIA AND CHOLESTEROLEMIA IN THE POPULATIONS FROM THE NEAGRA ȘARULUI (DORNA REGION) AND BRUSTUROASA (THE UPPER VALLEY OF TROTUȘ) VILLAGES

ABSTRACT

The analysis of lipidemia and cholesterolemia variability in two populations from the Eastern Carpathians (Neagra Șarului and Brusturoasa) point out its durable dependence on sex and age. Though the sense of variability is the same, these two populations become differentiated by value, the Brusturoasa population having superior levels as compared with that from Neagra Șarului.

The sexual differences, emphasized in higher values for men up to the age of 50 years, are very marked in Brusturoasa. Beginning with the age of 50 years the situation is reverse, significantly higher values of lipidemia and cholesterolemia being noticed with women from both villages as compared to men.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU MARIA, ISTRATE MARIA, BĂLTEANU CEZARINA, *La variabilité de la lipidémie et de la cholestérolémie*, Ann. roum. Anthropol., 1976, 13, 12-27.
2. ISTRATE MARIA, MIU GEORGETA, BĂLTEANU CEZARINA, *Noi contribuții privind variabilitatea lipidemiei și colesterolemiei în două populații din Dobrogea*, St. cerc. antropol., 1977, 14, 42-55.
3. ISTRATE MARIA, ROȘCA MARIA-ELENA, BĂLTEANU CEZARINA, *Variabilitatea lipidemiei și colesterolemiei în funcție de sex și vîrstă la două populații din zona Carpaților Orientali*, St. cerc. antropol., 1980, 17, 71-75.
4. MOGA A., HĂRĂGUȘ ȘT., *Ateroscleroza*, Edit. Acad. R.P.R., București, 1963.

*Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie*

Primit în redacție la 20 februarie 1981

VARIABILITATEA HEMOGLOBINEI ȘI A HEMATOCRITULUI LA POPULAȚIILE DIN NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

MARIA-ELENA ROȘCA, ANA ȚARCĂ și MARIA ISTRATE

Cercetările complexe efectuate în zona Carpaților Orientali au inclus și investigațiile asupra variabilității hemoglobinei și hematocritului, indicatori hematologici cu o mare sensibilitate ecologică.

MATERIAL ȘI METODĂ

Determinările valorilor de hemoglobină și hematocrit s-au realizat pe un număr de 268 de subiecți (117 bărbați și 151 femei) la Neagra Șarului și 327 de subiecți (146 bărbați și 181 femei) la Brusturoasa. În ambele localități, vârsta persoanelor examinate este cuprinsă între 20 și 79 de ani.

Dozarea hemoglobinei s-a efectuat cu hemoglobinometrul Sally, iar determinarea hematocritului prin centrifugare timp de 5 minute la 12 000 rotații/minut, utilizându-se centrifuga Janetzki.

Prelucrarea statistică a datelor a cuprins în principal calculul valorilor medii și al abaterilor standard, pe sexe și etape de vîrstă.

REZULTATELE OBTINUTE

Din datele înregistrate în tabelul nr. 1, ca primă constatare se desprinde faptul că valorile medii ale hemoglobinei și hematocritului în cele două populații se înscriu în limitele de normalitate admise în literatura de specialitate. Referindu-ne la seria de ansamblu (20—79 ani), așa cum se vede din tabel, valorile medii la populația din Neagra Șarului sînt de 13,97 g⁰/₁₀₀ Hb și 44,57 % Hm la bărbați și de 12,79 g⁰/₁₀₀ Hb și 41,12 % Hm la femei, iar la Brusturoasa de 14,14 g⁰/₁₀₀ Hb și 44,72 % Hm la bărbați și de 13,18 g⁰/₁₀₀ Hb și 41,34 % Hm la femei. Atît valorile seriei de ansamblu, cît și cele pe etape de vîrstă demonstrează că variabilitatea acestor indicatori hematologici înregistrează în general nivele apropiate în cele două populații, o diferențiere semnificativă semnalîndu-se doar în ceea ce privește hemoglobina la seriile de femei, cu valori superioare la Brusturoasa în raport cu Neagra Șarului (T = 5,57 pentru eșantionul 20—79 ani).

În ceea ce privește diferența dimorfică, exprimată prin superioritatea valorilor la bărbați, ca și în alte populații studiate, ea nu păstrează

Tabelul nr. 1

Valorile medii, abaterile standard și diferența dimorfică pentru hemoglobină și hematocrit

Vîrsta (ani)	Neagra Șarului							Brusturoasa						
	bărbați			femei			femei/ bărbați (%)	bărbați			femei			femei/ bărbați (%)
	N	M	σ	N	M	σ		N	M	σ	N	M	σ	
HEMOGLOBINĂ														
20-29	17	14,36	0,93	30	12,95	0,96	90,18	8	13,68	0,53	11	13,21	1,28	96,56
30-39	15	14,37	0,73	23	12,50	0,75	86,98	13	14,84	1,43	35	12,94	0,94	87,19
40-49	28	14,20	0,79	44	12,91	0,78	90,91	45	14,20	1,26	64	13,34	1,02	93,94
50-59	30	13,95	1,09	35	13,00	0,98	93,18	27	14,08	1,12	40	13,36	1,19	93,09
60-69	18	13,22	0,85	15	12,29	0,70	92,96	31	14,19	1,11	27	13,21	1,19	93,09
70-79	9	13,44	1,08	4	12,25	0,31	91,14	22	13,90	1,22	4	13,75	0,43	98,92
20-79	117	13,97	1,05	151	12,79	0,89	91,55	146	14,14	1,26	181	13,18	1,02	93,21
20-59	90	14,17	1,00	132	12,87	0,89	90,82	93	14,20	1,23	150	13,24	1,09	93,23
HEMATOCRIT														
20-29	17	44,97	3,34	30	41,39	3,05	92,03	8	44,05	2,43	11	41,00	4,09	93,07
30-39	15	45,71	2,69	23	40,63	3,00	88,88	13	45,60	2,98	35	41,51	2,94	91,03
40-49	28	45,45	2,03	44	41,07	2,47	90,36	45	44,76	3,51	64	41,35	4,19	92,38
50-59	30	44,47	2,63	35	41,37	2,22	93,02	27	45,23	2,67	40	41,18	3,57	91,04
60-69	18	42,68	3,17	15	40,85	2,67	95,71	31	44,84	4,68	27	41,08	3,11	91,61
70-79	9	44,57	2,33	4	41,45	2,23	92,99	22	43,77	3,67	4	43,95	2,06	100,41
20-79	117	44,57	2,84	151	41,12	2,66	92,25	146	44,72	3,60	181	41,34	3,59	92,44
20-59	90	45,07	2,69	132	41,16	2,66	91,28	93	44,95	3,16	150	41,31	3,76	91,90

aceeași valoare pe parcursul etapelor de vîrstă, diferența cea mai mare găsindu-se la 30—39 ani, cînd femeile au nivele medii de hemoglobină și hematocrit, exprimate în procente din cele ale bărbaților, de numai 86,98% și 88,88% la Neagra Șarului și 87,19 și 91,03% la Brusturoasa. Deficitul femeilor, prin nivelele de hemoglobină și hematocrit, este compensat, după cum se cunoaște, prin valoarea concentrației în hemoglobină a eritrocitelor. Din datele înscrise în tabelul nr. 2, cu privire la CHEM (raportul hemoglobină/hematocrit%) se constată că valorile femeilor se apropie mult de cele ale bărbaților, iar la unele etape de vîrstă chiar le depășesc. Nivelele seriilor de ansamblu (20—79 ani), bine asigurate statistic, înscriu pentru femei valori ce reprezintă 99,23% din cele ale bărbaților la Neagra Șarului și 100,85% la Brusturoasa.

Atît valorile în general mai mici ale diferenței dimorfice, cît și valorile ceva mai mari ale CHEM-ului la Brusturoasa în raport cu Neagra Șarului rezultă din ușoara superioritate a valorilor de hemoglobină la femeile din Brusturoasa, constatare semnalată deja mai sus.

Tabelul nr. 2

Valorile medii și diferența dimorfică pentru CHEM

Vîrsta (ani)	Neagra Șarului			Brusturoasa		
	bărbați	femei	femei/ bărbați (%)	bărbați	femei	femei/ bărbați (%)
20—29	31,93	31,28	97,96	31,05	32,21	103,73
30—39	31,43	30,76	97,86	32,54	31,17	95,78
40—49	31,24	31,43	100,60	31,72	32,26	101,70
50—59	31,36	31,42	100,19	31,12	32,44	104,24
60—69	30,97	30,08	97,12	31,64	32,15	101,61
70—79	30,15	29,55	98,00	31,75	31,28	98,51
20—79	31,34	31,10	99,23	31,61	31,88	100,85
20—59	31,43	31,28	99,52	31,59	32,05	101,45

Referindu-ne în cele ce urmează la evoluția cu vîrsta a acestor indicatori hematologici, pe care o vom analiza pînă la vîrsta de 69 de ani — deoarece la etapa 70—79 de ani numărul de subiecți este în general insuficient asigurat —, remarcăm următoarele :

La bărbați se înregistrează o creștere a valorilor medii între 20—29 ani și 30—39 ani, cu excepția hemoglobinei la Neagra Șarului, cu nivele medii egale la cele două etape ; începînd cu etapa 40—49 ani se instalează un proces de diminuare, ceva mai intens pentru hemoglobină decît pentru hematocrit. Valorile medii ale etapei 60—69 de ani, în raport cu cele ale etapei cu nivele maxime (30—39 ani), reprezintă 91,99% pentru hemoglobină și 93,37% pentru hematocrit la Neagra Șarului și, respectiv, 95,61% și 98,33% la Brusturoasa. În valoare absolută, reducerea nivelurilor celor doi indicatori reprezintă 1,15 g^o/₁₀₀ Hb și 3,03% Hm la Neagra Șarului și 0,65 g^o/₁₀₀ Hb și 0,76 % Hm la Brusturoasa. Subliniem că ritmul de diminuare cu vîrsta este ceva mai intens la Neagra Șarului decît

la Brusturoasa. La femei, tabloul modificărilor cu vârsta are un alt aspect, determinat în principal de existența unor nivele coborâte la etapa 30—39 de ani, în timp ce la bărbați la aceste vârste se înregistrează nivelele maxime, precum și de faptul că între 20—29 de ani și 50—59 de ani (excep-tînd, desigur, etapa 30—39) valorile medii se mențin foarte apropiate, etapa 50—59 de ani înregistrînd valori maxime, în special pentru hemo-globină. La etapa imediat următoare (60—69 ani) are loc o diminuare sensibilă la femeile din Neagra Șarului, valorile coborînd sub cele ale etapei 20—29 de ani (față de care reprezintă 94,90% pentru hemoglobină și 98,69% pentru hematocrit), în timp ce la Brusturoasa femeile de 60—69 de ani au valori medii egale cu cele ale femeilor de 20—29 de ani. În va-loare absolută, diminuarea înregistrată la Neagra Șarului reprezintă 0,66 g^o/₁₀₀ Hb și 0,54 % Hm.

CONCLUZII

Analiza comparativă a nivelelor de hemoglobină și hematocrit în cele două populații studiate a pus în evidență o variabilitate în general asemănătoare, cu unele deosebiri ce se referă la :

— existența unor nivele ceva mai mari de hemoglobină la Brusturoasa în raport cu Neagra Șarului, diferența fiind semnificativă statistic numai la femei; aspectul se reflectă atît în diferența dimorfică (ceva mai mică), cît și în concentrația în hemoglobină a eritrocitelor, ceva mai mare la Brusturoasa în raport cu Neagra Șarului;

— modificările cu vîrsta, mai ample la bărbați decît la femei, prezintă un ritm ceva mai intens în populația din Neagra Șarului decît în cea din Brusturoasa, la aceasta din urmă procesul de diminuare înregis-trîndu-se numai la bărbați.

În determinismul acestei variabilități ar putea fi implicați unii factori ereditari sau de mediu (natural și economico-social). Stadiul actual al cercetărilor noastre asupra populațiilor din zona montană nu ne per-mite încă o analiză diferențiată, care ne-ar putea conduce la evidențierea factorilor cauzali.

THE VARIABILITY OF HAEMOGLOBIN AND HAEMATOCRIT IN THE POPULATIONS FROM THE NEAGRA ȘARULUI (DORNA REGION) AND BRUSTUROASA (THE UPPER VALLEY OF TROTUȘ) VILLAGES

ABSTRACT

The authors studied the variability of haemoglobin and haematocrit levels in two rural populations from the Eastern Carpathian Zone : Neagra Șarului and Brusturoasa.

There are pointed out an easy differentiation in higher values of haemoglobin especially for women, in the population from Brusturoasa, as well as a rate of changes with age, less in this population than in that in Neagra Șarului; concerning both haemoglobin and haematocrit.

BIBLIOGRAFIE

1. BERCEANU ȘTEFAN, *Hematologie clinică*, Edit. medicală, București, 1977.
2. CRISTESCU MARIA, BĂLTEANU CEZARINA, ISTRATE MARIA, *Aspects de variabilité de l'hémoglobine et de l'hématocrite dans deux collectivités humaines*, Ann. roum. Anthrop., 1977, 14, 35–39.
3. GHIGEA SILVIA, ISTRATE MARIA, SEVASTRU P., *Aspecte ale variabilității hemoglobinei în trei colectivități umane din Delta Dunării*, St. cerc. antropol., 1979, 16, 37–40.
4. ROȘCA MARIA-ELENA, ISTRATE MARIA, ȚARCĂ ANA, *Variabilitatea hemoglobinei și a hematocritului la o populație din zona Carpaților Orientali (satul Panaci)*, St. cerc. antropol., 1980, 17, 49–54.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie

Primit în redacție la 20 februarie 1981

UNELE ASPECTE PRIVIND STRUCTURA ALIMENTARĂ A POPULAȚIILOR DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

CEZARINA BĂLTEANU ȘI MARIA ISTRATE

În cadrul studiului antropologic complex al populațiilor din Neagra Șarului și Brusturoasa, structura alimentației și starea de nutriție a acestora ocupă un loc important. Lucrarea de față cuprinde rezultatele investigațiilor noastre pentru stabilirea mediei de consum individual la principalele trofine (protide, glucide, lipide), precum și a caloriilor corespunzătoare acestora.

MATERIAL ȘI METODĂ

În acest scop s-au întreprins zilnic, pe o perioadă de 7 zile, anchete alimentare de tip familial la domiciliu privind alimentele consumate. Au fost efectuate 42 de anchete alimentare la Neagra Șarului și 33 la Brusturoasa. S-a folosit metodologia recomandată de Ministerul Sănătății, de Academia de științe medicale și de Institutul de igienă și sănătate publică (1).

REZULTATELE OBTINUTE

Media valorilor individuale zilnice privind consumul de proteine, lipide, glucide, precum și a caloriilor corespunzătoare acestora este redată în tabelul nr. 1.

Din compararea datelor obținute se remarcă la populația analizată din Neagra Șarului o superioritate a mediei individuale de consum pentru

Tabelul nr. 1

Media valorilor individuale zilnice ale consumului de trofine și calorii la populațiile studiate

Satul	Pro- tide totale	Protide animale	Pro- tide vege- tale	Lipide totale	Lipide ani- male	Lipide vegetale	Glucide	Calorii
Neagra Șarului	110,4	58,8	50,4	114,7	69,0	47,6	388,3	3109
Brusturoasa	88,6	32,0	58,9	86,2	47,4	48,6	446,0	2973

proteinele totale comparativ cu cea de la Brusturoasa, aceasta realizându-se, așa cum reiese din tabelul nr. 1, pe baza consumului mai mare de proteine animale. Pentru proteinele vegetale se evidențiază, din contră, o superioritate a mediei de consum individual la eșantionul din Brusturoasa comparativ cu cel din Neagra Șarului, deși consumul de proteine totale este aici mai mic.

Cele două populații studiate se comportă diferit și în privința consumului de lipide. Astfel, la eșantionul din Neagra Șarului, media de consum a lipidelor totale este mai mare comparativ cu cea obținută la Brusturoasa, aceasta pe seama consumului sporit de lipide saturate (animale). Și în acest caz se remarcă la eșantionul din Brusturoasa o medie de consum a lipidelor vegetale (nesaturate) mai mare decât la Neagra Șarului, deși consumul de lipide totale este mai mic.

În privința consumului de glucide, s-a observat o medie individuală zilnică mai mare la eșantionul din Brusturoasa comparativ cu cea de la Neagra Șarului.

Superioritatea consumului de proteine și mai ales de lipide totale (cele mai calorigene trofine) înregistrată la eșantionul studiat din Neagra Șarului explică și valoarea medie calorică mai mare aici decât la Brusturoasa.

Ponderea trofinelor în alimentația zilnică la cele două populații analizate este redată în tabelul nr. 2.

Așa cum reiese din tabel, la Neagra Șarului, spre deosebire de Brusturoasa, se constată un consum mediu optim de protide totale (valorile stabilite pentru o alimentație rațională sînt de 13—18%) și mai ales de proteine animale (care trebuie să fie jumătate sau trei sferturi din consumul de proteine vegetale) (1).

Tabelul nr. 2

Ponderea trofinelor în alimentația celor două eșantioane studiate

Satul	Prot. totale	Prot. animale	Lipide totale	Lipide nesat.	Glucide
	Calorii	Prot. totale	Calorii	Lipide totale	Calorii
Neagra Șarului	14,20	53,26	33,12	41,49	50,00
Brusturoasa	11,92	36,11	26,01	56,38	60,00

În privința consumului de lipide totale, se remarcă un exces la eșantionul din Neagra Șarului, spre deosebire de situația de la Brusturoasa (în mod normal, lipidele totale trebuie să reprezinte 20—30% din totalul caloric) (1). Tot aici remarcăm și o predominanță a consumului de lipide nesaturate (proportia optimă dintre lipidele nesaturate și cele saturate este de o treime sau jumătate) (1). Consumul sporit de proteine animale și lipide saturate la Neagra Șarului se datorează folosirii în alimentație într-o măsură mai mare a cărnii, dar mai ales a brinzeturilor grase, a lăptelui nesmintînit, precum și a untului și smîntîni grase, regiunea fiind renumită în creșterea vitelor.

Referindu-ne la aportul glucidelor în alimentația celor două eșantioane studiate, acestea sînt mai bine reprezentate la Brusturoasa decât la Neagra Șarului (normal, 55—60% din aportul caloric) (1).

Analiza alimentației la cele două populații studiate pune în evidență valoarea calorică a trofinelor mai mare la Neagra Șarului decît la Brusturoasa, așa cum reiese și din tabelul nr. 1.

Deoarece necesarul caloric al organismului este în legătură directă cu sexul, vîrsta și mai ales cu ocupația individului, pe baza acestor date s-a calculat și excedentul caloric. Acest excedent caloric este după cum urmează : la Neagra Șarului, la bărbați + 153,9 calorii, iar la femei + 81,2 calorii ; la Brusturoasa, la bărbați + 76,9 calorii, iar la femei + 81,2 calorii. Se înregistrează astfel la Neagra Șarului excedente calorice ușor superioare atît la femei, cit și la bărbați.

CONCLUZII

Cele două eșantioane de populație sînt situate în două zone cu condiții geografice deosebite, prezentînd în același timp și tradiții diferite în alimentație. Astfel, populația din Neagra Șarului beneficiază de o alimentație bogată în proteine, bazată pe produsele derivate ale laptelui, aici practicîndu-se intens creșterea vitelor. Situația nu este similară la Brusturoasa, unde, deși condițiile de mediu ar fi propice pentru creșterea animalelor, aceasta se practică destul de limitat.

Folosirea în alimentație a grăsimilor animale (unt, grăsimi din lapte și smîntînă, carne) „încarcă” cu lipide tabloul alimentației eșantionului din Neagra Șarului.

În privința glucidelor, pentru alimentația ambelor eșantioane studiate ar fi de recomandat folosirea mai multor legume și fructe și mai puțin a zahărului.

Deși aportul caloric al trofinelor este destul de crescut la cele două eșantioane, totuși, datorită muncilor fizice depuse, excedentul de calorii este moderat la ambele sexe.

SUR QUELQUES ASPECTS DE LA STRUCTURE ALIMENTAIRE CHEZ LA POPULATION DES VILLAGES DE NEAGRA ȘARULUI (PAYS DES DORNA) ET DE BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DU TROTUȘ)

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient les moyennes de la consommation individuelle quotidienne des trophines et des calories chez deux populations vivant dans des conditions géographiques et économiques qui ne sont pas toujours les mêmes, ainsi que la structure du régime alimentaire.

Les résultats trouvés sont inscrits dans les tableaux 1 et 2. On constate en général que les besoins en trophines et en calories sont satisfaits dans les deux échantillons, mais on remarque à Brusturoasa une consommation plus réduite en protéines, tandis qu'à Neagra Șarului la consommation des lipides est assez excessive.

En moyenne, l'excédent calorique est modéré.

BIBLIOGRAFIE

1. MIHĂILESCU MIHAI, ZAGHIE V., NICOLAU N., PÎRVAN C., *Studii alimentare și al stării de nutriție a populației, Metodologia investigației, Institutul de igienă și sănătate publică, 1979.*
2. PAVEL I., SDROBICI D., *Obezitatea, boală cu extindere în masă*, Edit. Academiei, București, 1970.
3. TRÉMOLIÈRES J., *L'image de l'aliment comme apport calorico-azoté*, Cah. Nutr. et Diet., Presse univ. de France, Paris, 1974, 3, 173—179.
4. TRÉMOLIÈRES J., *Baptisons bien nos aliments*, Cah. Nutr. et Diet., Presse univ. de France, Paris, 1975, 3, 126—165.

*Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie*

Primit în redacție la 20 februarie 1981

STUDIUL DERMATOGLIFELOR DIGITALE LA POPULAȚIILE DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

ANA ȚARCĂ

Studiul nostru se înscrie pe linia cercetărilor antropologice complexe efectuate de colectivul ieșean asupra populațiilor umane din zona Carpaților Orientali. Ne-am oprit în nota de față asupra populațiilor din satele Neagra Șarului și Brusturoasa.

MATERIAL ȘI METODĂ

Studiul dermatoglific al populațiilor din cele două sate se bazează pe examinarea unui eșantion de 400 de subiecți, din care 200 (100 ♂ și 100 ♀) din Neagra Șarului și 200 (100 ♂ și 100 ♀) din Brusturoasa. Toți subiecții luați în studiu sînt originari din cele două sate cu o ascendență de cel puțin trei generații. Fiecare caracteristică a fost examinată din punctul de vedere al simetriei bilaterale, al dimorfismului sexual și al variației în cadrul diverselor grupe etnice.

Sistemul de notație și clasificare este cel propus de Cummins și Midlo (2).

REZULTATE OBTINUTE

Trebuie să subliniem de la început că, sub aspectul caracteristicilor dermatoglifice digitale analizate, cele două populații studiate prezintă un înalt grad de similitudine.

Referindu-ne mai întîi la frecvența desenelor digitale clasice (tabelul nr. 1), care apare cu aceeași ierarhizare în ambele comunități : $L > V > A$, aceasta înscrie valori destul de apropiate la cele două populații atît pe ansamblu, cît și pe sexe.

Astfel, lațurile în totalitate ating un procent de 58,70 la Neagra Șarului și de 60,00 la Brusturoasa. Dintre acestea, lațurile ulnare dețin o frecvență de 55,70 în primul sat și de 56,95 în cel de-al doilea, lațurile radiale avînd frecvențe egale în cele două sate. Ușoare diferențe, fără a fi semnificative din punct de vedere statistic, se semnalează pentru virtejuri, care ating o pondere de 31,65% la Neagra Șarului și 33,25%

Tabelul n 1

Frecvența desenelor digitale clasice la populația din Neagra Șarului și Brusturoasa

Sexul	Satul	A	T	ΣA	Lr	Lu	ΣL	V
Bărbați	Neagra Șarului	2,50	4,90	7,40	3,50	51,10	59,60	33,00
	Brusturoasa	2,20	2,50	4,70	3,50	55,60	59,10	36,20
Femei	Neagra Șarului	6,80	5,10	11,90	2,50	55,30	57,80	30,30
	Brusturoasa	4,10	4,70	8,80	2,60	58,30	60,90	30,30
Total	Neagra Șarului	4,65	5,00	9,65	3,00	55,70	58,70	31,65
	Brusturoasa	3,15	3,60	6,75	3,05	56,95	60,00	33,25

Tabelul nr. 2

Repartiția desenelor digitale după mână și sex

Satul	Sexul	Mîna	A	T	ΣA	Lr	Lu	ΣL	V
Neagra Șarului	♂	stg.	2,60	4,40	7,00	3,00	62,00	65,00	28,00
		dr.	2,40	5,40	7,80	4,00	50,20	54,20	38,00
	♀	stg.	7,80	6,00	13,80	2,00	56,20	58,20	28,00
		dr.	5,80	4,20	10,00	3,00	54,40	57,40	32,60
Brusturoasa	♂	stg.	1,80	2,80	4,60	2,60	61,60	64,20	31,20
		dr.	2,60	2,20	4,80	4,40	48,60	54,00	41,20
	♀	stg.	5,20	5,20	10,40	2,60	58,80	61,40	28,20
		dr.	3,00	4,20	7,20	2,60	57,80	60,40	32,40

la Brusturoasa, și pentru arcuri, care sînt mai frecvente la Neagra Șarului (9,65) față de Brusturoasa (6,75%).

Referitor la cele două sexe, bărbații din ambele sate se comportă mai omogen în privința lațurilor decît femeile, remarcîndu-se o ușoară diferențiere pentru arcuri, care sînt mai numeroase la Neagra Șarului, și pentru virtejuri, care sînt mai frecvente la Brusturoasa. Femeile din cele două comunități dețin frecvențe egale pentru virtejuri; în schimb se deosebesc puțin prin arcuri și lațuri, primele fiind mai frecvente la Neagra Șarului și celelalte la Brusturoasa. Din cele două categorii de arc, la ambele populații arcurile adevărate apar mai des la femei, iar cele cu tendință la bărbați.

Repartiția desenelor digitale după mină și sex (tabelul nr. 2) în ambele populații este conformă cu schema clasică dimorfică, prezentînd valori destul de apropiate pe sexe între cele două sate.

Remarcăm din tabelul nr. 2 că amplitudinea diferențelor bilaterale este mai ridicată la sexul masculin decît la cel feminin, în special pentru lațuri și virtejuri.

Distribuția desenelor pe cele cinci degete cumulată de la ambele mîini, pe care am ilustrat-o în figurile 1 și 2, respectă în general ordinea din schema clasică. Subliniem totuși inversiunea $V > IV > I$ în loc de $I > IV > V$ pentru arcuri la ambele sexe.

Dimorfismul sexual și diferențele bilaterale privind frecvența desenelor digitale în cadrul fiecărei colectivități apar mai concludente cînd analizăm indicii de model clasici (tabelul nr. 3).

Remarcăm valorile mult mai ridicate pentru indicele Dankmeijer la femei în ambele sate, cu deosebire la Neagra Șarului, unde arcurile sînt mai numeroase, și pentru indicele Furuhatu la bărbați, în special la Brusturoasa, unde este mai mare procentul de virtejuri.

Indicele intensității de model al lui Cummins prezintă valori ușor mai ridicate la Brusturoasa, dimorfismul sexual fiind însă dirijat în ambele sate în același sens (indicele ceva mai mare la bărbați) și avînd din acest punct de vedere aceeași intensitate.

Dintre aspectele cantitative, am analizat mărimea desenelor digitale, exprimată prin valorile cantitative (individuală, maximă și medie pe fiecare deget) imaginate de Kristinne Bonnevie (tabelul nr. 4). După cum rezultă din tabel, mediile valorilor cantitative analizate sînt în general apropiate în cele două sate atît la bărbați cît și la femei, cu nivele ușor mai ridicate pentru populația din Brusturoasa, tot ca urmare a unei frecvențe mai mari a virtejurilor.

Toate valorile cantitative analizate sînt mai ridicate la bărbați în ambele sate, diferențele dintre cele două sexe fiind înalt semnificative din punct de vedere statistic, după cum rezultă din testul Student.

Cele mai ilustrative în exprimarea mărimii desenelor digitale sînt valorile cantitative medii pentru fiecare din cele cinci degete. Mediile cele mai ridicate în ambele sate și la ambele sexe le găsim pe degetele I și IV, pe care predomină virtejurile, urmate, în ordine descrescătoare a valorii, de degetele III și V, pe care predomină lațurile. Media cea mai scăzută o deține degetul II, pe care se întîlnesc cel mai des arcurile sau lațurile radiale.

Tabelul nr. 3

Valorile principalilor indici de model clasici

Satul	Indicele Dankmeljer			Indicele Furuhața			Indicele Cummins		
	bărbați	femei	total	bărbați	femei	total	bărbați	femei	total
Neagra Șarului	22,42	39,27	30,49	55,40	52,42	53,92	12,56	11,84	12,20
Brusturoasa	12,98	29,04	20,30	61,25	49,75	55,41	13,15	12,15	12,65

Tabelul nr. 4

Mediile valorilor cantitative

Valorile cantitative	Sex	Neagra Șarului					Brusturoasa				
		M	m	σ	V	t	M	m	σ	V	t
Individuală	♂	14,92	0,26	4,46	21,42	5,34	15,60	0,25	4,25	27,24	5,43
	♀	12,76	0,31	5,26	41,22		13,52	0,29	4,86	35,94	
Maximă	♂	22,81	0,24	4,00	17,53	7,33	23,29	0,28	4,70	20,18	6,63
	♀	20,16	0,27	4,64	23,01		21,35	0,27	4,58	21,45	
Medie pe degetul I	♂	19,84	0,30	5,05	25,45	9,46	19,96	0,32	5,40	27,05	6,78
	♀	15,26	0,38	6,46	42,33		16,94	0,31	5,33	31,46	
Medie pe degetul II	♂	12,35	0,37	6,21	50,28	3,79	12,64	0,36	6,14	48,57	2,73
	♀	10,31	0,39	6,55	63,53		11,19	0,39	6,52	58,26	
Medie pe degetul III	♂	12,74	0,36	6,06	47,56	3,14	14,42	0,31	5,27	36,54	5,64
	♀	11,16	0,35	5,89	52,77		11,70	0,37	6,26	53,50	
Medie pe degetul IV	♂	16,97	0,31	5,23	31,94	3,76	17,98	0,32	5,36	29,81	3,83
	♀	14,73	0,35	5,96	40,46		16,19	0,34	5,78	35,70	
Medie pe degetul V	♂	14,05	0,27	4,61	32,81	3,82	13,96	0,27	4,48	32,09	3,81
	♀	12,42	0,32	5,65	45,49		12,44	0,29	4,87	39,14	

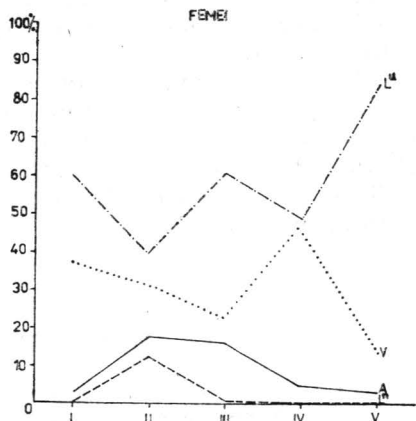
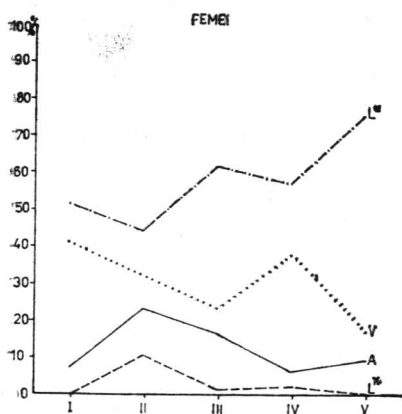
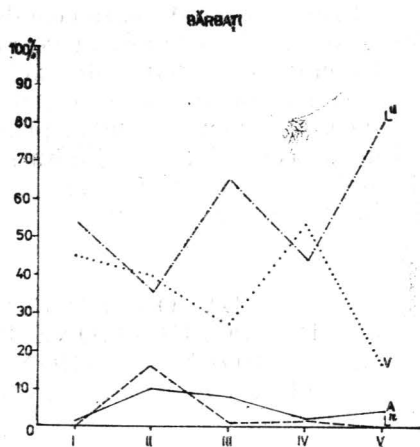
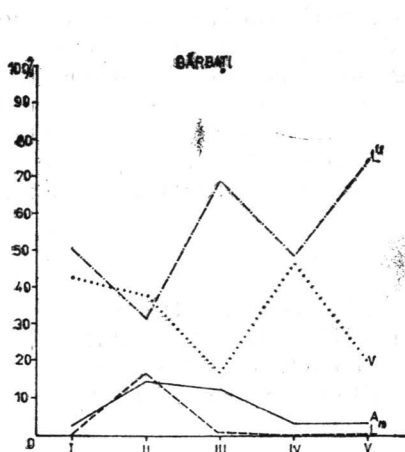

Fig. 1. — Distribuția principalelor desene pe cele cinci degete individuale la seria de bărbați și femei din Neagra Șarului.

Fig. 2. — Distribuția principalelor desene pe cele cinci degete individuale la seria de bărbați și femei din Brusturoasa.

CONCLUZII

Din analiza comparativă a dermatoglifelelor digitale la populațiile din Neagra Șarului și Brusturoasa, rezultă că cele două populații prezintă un mare grad de asemănare, exprimat prin valorile destul de apropiate pentru toți indicatorii analizați.

Ca și în alte populații românești din zonele montană și submontană (3), (6), (7), la care adăugăm zona noastră de studiu (4), semnalăm ca particularitate un ușor deficit în frecvența lațurilor (58,70 la Neagra Șarului și 60,00 la Brusturoasa), ceea ce ne conduce la o creștere ușoară a procentului de virtejuri (31,65 la Neagra Șarului și 33,25 la Brusturoasa). În privința arcurilor, frecvențele găsite de noi (9,65 la Neagra Șarului și

6,75 la Brusturoasa) situează cele două populații studiate alături de populațiile românești cu valori în general ridicate pentru acest model.

Pe harta distribuției desenelor digitale la populațiile europene, prin arcuri populațiile studiate de noi se situează în limitele de variabilitate normală la europeni (4—9%), prin lațuri în limitele de variabilitate pentru Europa centrală, spre limita superioară (50—61%), iar prin virtejuri în limitele de variabilitate pentru Europa centrală și regiunea Balcanilor, spre limita inferioară (30—40%).

STUDY ON DIGITAL DERMATOGLYPHICS IN THE POPULATIONS FROM THE NEAGRA ȘARULUI (DORNA REGION) AND BRUSTUROASA (THE UPPER VALLEY OF TROTUȘ) VILLAGES

ABSTRACT

The present raport deals with the digital dermatoglyphic study of 200 males and females respectively, living in two villages, Neagra Șarului and Brusturoasa.

All dermatoglyphic digital features considered were found for the most part to be very similar in both populations. Also, we must emphasize that these populations have a very low frequency of loops (58.7 and 60.0) just increasing for whirls (31.6 and 33.2).

The frequencies of the three classical digital patterns are included in European variability limits.

BIBLIOGRAFIE

1. CHAMLA M. C., *La répartition géographique des crêtes papillaires digitales dans le monde, nouvel essai de synthèse*, Anthropologie, 1962, **66**, 5, 526; 1963, **67**, 1, 2.
2. CUMMINS H., MIDLO CH., *Finger prints, palms and soles*, New York, 1961.
3. ȚARCĂ ANA, *Studiul dermatoglifelor digitale la populația de pe Valea Marei (jud. Maramureș)*, St. cerc. antropol., 1979, **16**, 57—63.
4. ȚARCĂ ANA, *Studiul dermatoglifelor digitale la două populații din zona Carpaților Orientali (regiunea Dornelor și valea superioară a Trotușului)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 77—81.
5. ȚURAI C., LEONIDA I., *Amprente papilare, palmoscopia și plantoscopia în medicină*, Edit. medicală, București, 1979.
6. VULPE C., RUDESCU AL., *Contribution à l'étude des empreintes digitales et plantaires chez la population de cinq villages de la zone du bassin supérieur du Téliéajen*, Ann. roum. Anthropol., 1968, **5**, 81—97.
7. VULPE C., *Observation sur les dermatoglyphes digitaux chez une série des populations du nord-est de la Munténie*, Ann. roum. Anthropol., 1977, **14**, 62—64.

*Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie*

Primit în redacție la 20 februarie 1981

ASPECTE ALE EVOLUȚIEI STRUCTURII DEMOGRAFICE A POPULAȚIILOR DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

SILVIA GHIGEA, D. BOTEZATU, CEZARINA BĂLTEANU, EMILIA URÎTU,
MARIA ȘTIRBU și GEORGETA MIU

Între mișcarea naturală a populației și structura ei demografică, raportul este dialectic: o anumită repartiție a populației după sex și vîrstă determină o anumită intensitate a fenomenelor demografice și, dimpotrivă, un anumit regim demografic (sinteză a natalității și mortalității) imprimă într-o perioadă lungă de timp o anumită structură a populației după vîrstă. Sînt populații „tinere” în care ponderea o deține grupa de vîrstă de 0—19 ani, ceea ce conduce la fenomene favorabile nupțialității și natalității. Alte populații sînt atinse de procesul de îmbătrînire demografică, devenind astfel favorabile unui indice mai ridicat al mortalității. Structura demografică a populației prezintă de asemenea particularități teritoriale, generînd, la rîndul ei, o serie de consecințe economico-sociale (3).

În acest context se înscrie și lucrarea de față, care face parte din cercetarea complexă realizată de noi asupra populațiilor din satele Brusturoasa și Neagra Șarului.

MATERIAL ȘI METODĂ

În ambele comunități, datele au fost extrase din registrele agricole, iar pentru o mai bună înțelegere a evoluției în timp a structurii populațiilor datele au fost grupate în perioade a cîte zece ani (1959, 1969, 1979).

Calculule statistice au inclus repartiția procentuală a populației în cadrul categoriilor mari de vîrstă, mediana de vîrstă, indicele de masculinitate și piramidele de vîrstă.

REZULTATELE OBTINUTE

La data la care s-a realizat ancheta noastră (iulie — august 1980), populația satului Neagra Șarului totaliza un număr de 2147 de locuitori (1095 bărbați și 1052 femei), iar cea a satului Brusturoasa 2938 de locuitori (1478 bărbați și 1460 femei). Urmărind modificările volumului demografic pe parcursul celor trei etape studiate de noi (tabelul nr. 1), constatăm pentru populația satului Neagra Șarului o creștere de 368 de locuitori din 1959 pînă în 1979 și, dimpotrivă, o reducere de 549 de locuitori la populația satului Brusturoasa. Semnificativ pentru cele două comunități este și ritmul de realizare a modificărilor de volum demografic. În

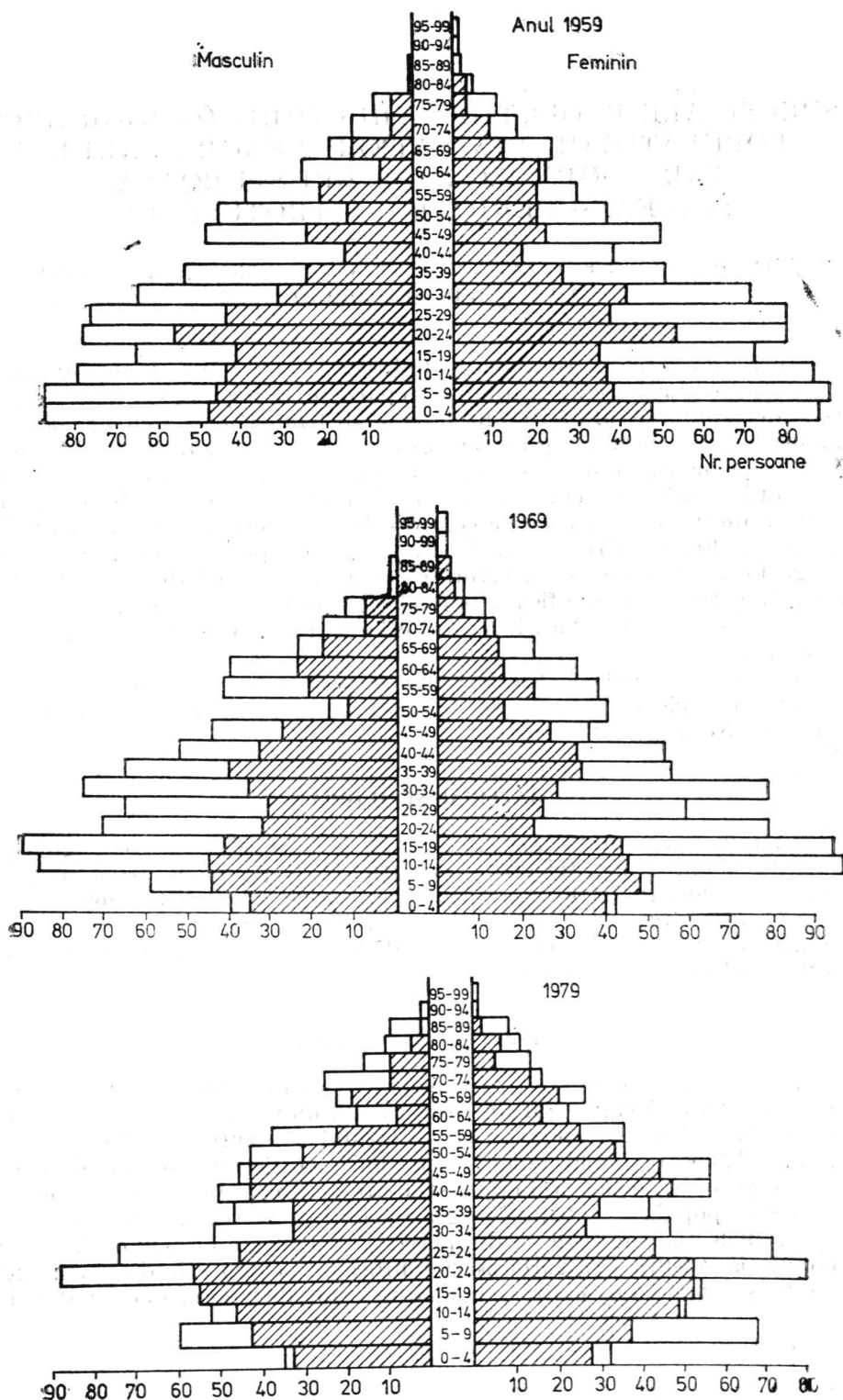

Fig. 1. — Populația pe vârste și sexe.

timp ce la Brusturoasa, datorită migrării spre centre industriale sau zone urbanizate, reducerea numărului total de locuitori se realizează cu procente aproximativ egale de la o decadă la alta, la Neagra Șarului numărul locuitorilor crește foarte puțin din 1959 pînă în 1969 și abia în ultima etapă asistăm la o creștere importantă a acestora.

Examinarea piramidelor de vîrstă realizate la cele trei momente evidențiază de asemenea particularități caracteristice fiecărei populații în parte. În ansamblu, piramidele de vîrstă (fig. 1) sînt la populația din Brusturoasa mai înalte și mai uniforme și, dimpotrivă, mai joase și cu mai multe intrinduri la populația din Neagra Șarului, ceea ce denotă o mai mare proporționalitate între grupele de vîrstă la populația din Brusturoasa în raport cu cea din Neagra Șarului.

De remarcat însă că în ambele comunități au loc de la o etapă la alta modificări în configurația piramidelor, modificări care afectează îndeosebi cele două extremități și care constau în îngustarea bazei concomitent cu lărgirea virfului, ceea ce constituie pentru amîndouă populațiile o mărturie a tendinței de îmbătrînire demografică. Analizînd concomitent și schimbările procentuale survenite pe parcursul perioadei studiate, la nivelul efectivului de 0 — 4 ani, care constituie baza de alimentare a unei populații, și al efectivului de 60 — X ani, care caracterizează gradul de îmbătrînire a populației, putem conchide că în ambele comunități îmbătrînirea demografică este consecința efectului combinat al reducerii natalității și mortalității, fenomene care, fiind mai marcante la Brusturoasa, fac ca și procesul de îmbătrînire să fie mai intens decît la Neagra Șarului.

Astfel, în timp ce la Brusturoasa populația de 0 — 4 ani a scăzut din 1959 pînă în 1979 cu aproximativ 7%, iar cea de 60 — X ani a crescut cu 10%, la populația din Neagra Șarului acest lucru s-a realizat în proporție doar de 4% pentru efectivul de 0 — 4 ani și de 2% pentru cel de 60 — X ani.

În ceea ce privește repartitia locuitorilor în cadrul categoriilor mari de vîrstă, datele din tabelul nr. 1 ne indică la ambele populații o repartitie similară, în sensul că ponderea locuitorilor aparține categoriei de vîrstă 25 — 29 ani, urmată de categoriile 0 — 19 ani și 65 — X ani, cele două populații deosebindu-se totuși din punctul de vedere al valorilor procentuale din cadrul fiecărei categorii de vîrstă.

Judecînd după proporția populației tinere de 0 — 19 ani și a populației vîrstnice de 60 — X ani, se poate spune că la nivelul anului 1959 populația satului Brusturoasa era o populație relativ mai tînără decît a satului Neagra Șarului, situație care se schimbă însă la nivelul etapelor următoare (1969, 1979), cînd populația din Brusturoasa ne apare ca o populație mai îmbătrînită în raport cu cea din Neagra Șarului, consecință a diminuării de la o etapă la alta, din cauza migrării spre zone urbanizate, a procentului de populație tînără concomitent cu creșterea celei vîrstnice. De remarcat că, în timp ce la Brusturoasa populația tînără scade, iar cea vîrstnică crește, la Neagra Șarului în 1969 asistăm chiar la o creștere a populației tinere față de 1959, cea vîrstnică înregistrînd însă, ca și la Brusturoasa, o creștere însemnată. În etapa următoare, populația tînără de 0 — 19 ani scade și la Neagra Șarului, numai că, în raport cu Brusturoasa, reducerea este mai mică și totodată este însoțită și de redu-

Tabelul nr. 1

Repartiția locuitorilor în categoriile mari de vîrstă

Grupa de vîrstă (ani)	Brusturoasa			Neagra Șarului		
	nr.	%	B/F	nr.	%	B/F
anul 1959						
0-19	1397	42,06	1,08	686	38,56	1,17
20-59	1649	48,28	1,18	935	52,55	1,02
60-X	441	9,66	0,52	158	8,80	0,81
Nr. total	3487	—	1,03	1779	—	1,06
anul 1969						
0-19	1145	35,16	1,06	727	39,53	1,24
20-59	1557	47,81	1,25	781	42,46	1,29
60-X	554	17,01	0,53	331	17,99	0,53
Nr. total	3256	—	1,02	1839	—	1,08
anul 1979						
0-19	770	26,20	1,03	704	32,68	1,05
20-59	1586	53,98	1,29	1208	56,26	1,06
60-X	582	19,80	0,49	235	10,94	0,86
Nr. total	2938	—	1,01	2147	—	1,04

cerea populației vîrstnice (60 -X ani), fapt pentru care și fenomenul de îmbătrînire demografică ne apare mai intens la Brusturoasa față de Neagra Șarului.

Diferențe între cele două populații se remarcă și din punctul de vedere al proporției efectivului de 20-59 ani, care reprezintă de fapt populația de vîrstă de muncă. Așa cum se vede din tabelul nr. 1, la nivelul anului 1959 populația satului Neagra Șarului avea un procent de populație adultă superior celui din Brusturoasa, ceea ce constituia, fără îndoială, un avantaj pentru populația din Neagra Șarului. Cu toate acestea, zece ani mai târziu asistăm la Neagra Șarului la o reducere spectaculoasă a populației adulte — consecință probabilă a unei migrații intense către oraș în vederea unor locuri de muncă —, aspect ce nu se înregistrează și la Brusturoasa, astfel că la această etapă populația din Neagra Șarului devine deficitară sub acest aspect celei din Brusturoasa.

Asigurarea unor locuri de muncă în profil teritorial (întreprinderi forestiere și miniere) a dus în 1979 la redresarea efectivului de populație adultă, proporția acesteia crescînd însă din 1969 pînă în 1979 cu 14% la Neagra Șarului și numai cu 6% la Brusturoasa.

Indicații prețioase privind evoluția structurii populațiilor ne sînt oferite și de mediana de vîrstă, valoarea acesteia crescînd din 1959 pînă în 1979 de la 25,3 ani la 29,4 ani la populația din Neagra Șarului și de la 24,3 ani la 31,2 ani la Brusturoasa, argument în plus al fenomenului de îmbătrînire diferențiat în cele două colectivități.

În ceea ce privește distribuția sexelor, indicele de masculinitate, calculat pe ansamblul populației (tabelul nr. 1), ne indică în ambele comunități, la toate cele trei momente studiate, un raport între sexe destul de echilibrat. Pe grupe mari de vîrstă remarcăm însă ușoara prevalență a sexului masculin în primele două categorii, 0—19 ani și 20—59 ani, ceea ce constituie un aspect pozitiv pentru ambele populații, aceste categorii fiind cele care asigură forța de muncă, și, dimpotrivă, prevalența celui feminin în ultima grupă, 60—X ani, acest ultim aspect fiind consecința pierderilor umane din cel de-al doilea război mondial, care au afectat în primul rînd populația masculină.

CONCLUZII

Analiza retrospectivă a structurii demografice a populațiilor din cele două comunități umane a evidențiat, pe de o parte, unele corespondențe în comportamentul lor demografic, iar pe de altă parte unele diferențe, generate de particularitățile biologice, precum și de factori economico-sociali.

Pe parcursul perioadelor studiate, ambele populații au înregistrat importante modificări de volum demografic, sensul și mecanismul de realizare a acestora variind însă de la o populație la alta. În timp ce la Neagra Șarului are loc o creștere a volumului demografic, determinată în special de o imigrație mai intensă, la Brusturoasa asistăm la o reducere a volumului demografic.

Modificările de la o etapă la alta în configurația piramidelor, evoluția medianelor de vîrstă, precum și schimbările procentuale din cadrul categoriilor mari de vîrstă ne indică la ambele populații o tendință de îmbătrînire demografică, rezultat al efectului combinat al reducerii natalității și mortalității (împingerea mortalității către vîrste tot mai mari), fenomene care, fiind mai marcante la Brusturoasa, fac ca și procesul de îmbătrînire să fie mai intens decît la Neagra Șarului.

Indicele de masculinitate evidențiază la ambele populații un raport echilibrat între sexe, pe grupe mari de vîrstă existînd însă o ușoară prevalență a sexului masculin la grupele de vîrstă tînără și adultă și, dimpotrivă, a celui feminin la grupa de vîrstă înaintată.

QUELQUES ASPECTS DE L'ÉVOLUTION DE LA STRUCTURE DÉMOGRAPHIQUE DES POPULATIONS DES VILLAGES NEAGRA ȘARULUI (PAYS DES DORNA) ET BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DU TROTUȘ)

RÉSUMÉ

L'analyse rétrospective de la structure démographique de ces deux populations des Carpates Orientales met en évidence l'existence d'une certaine réduction du volume démographique à Brusturoasa et, au contraire, son augmentation à Neagra Șarului, cette dernière étant une loca-

lité à plus grande ouverture démographique. Les deux populations présentent un phénomène de vieillissement démographique plus important à Brusturoasa, à la suite d'une réduction relative de la natalité (par émigration vers les centres urbains des jeunes couples) et en premier lieu à la suite d'un sensible prolongement de la durée de la vie (étant donné l'amélioration des conditions d'existence). L'indice de masculinité indique un rapport bien équilibré entre les deux sexes, pour l'ensemble des deux populations, mais il faut signaler qu'il existe une certaine prévalence du sexe masculin dans les groupes d'âge jeunes et, au contraire, celle du sexe féminin dans le groupe adulte.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU M., BOTEZATU D., ROȘCA M.-E., BĂLTEANU C., GHIGEA S., MIU G., SEVASTRU P., *Aspecte demografice la populația din Crișan*, St. cerc. antropol., 1975, 12, 19–23.
2. IONESCU C., *Omul, societatea, socialismul*, Edit. Academiei, București, 1973.
3. MEASNICOV I., HRISTACHE I., TREBICI VL., *Demografia orașelor României*, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1977.
4. SEVASTRU P., GHIGEA S., *Aspecte demografice privind două comunități din Dobrogea*, St. cerc. antropol., 1977, 14, 54–58.

*Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie*

Primit în redacție la 20 februarie 1981

EVOLUȚIA DURATEI VIETII ÎN DECURSUL SECOLULUI XX LA POPULAȚIILE DIN NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

MARIA ȘTIRBU, MARIA CRISTESCU, GEORGETA MIU,
EMILIA URÎTU și SILVIA GHIGEA

Marile progrese de ordin economic și de asistență medicală realizate în țara noastră s-au repercutat favorabil asupra stării de sănătate și, implicit, asupra unor indici demografici. Printre aceștia, speranța de viață a înregistrat modificări spectaculare. Variabilitatea lor în profil teritorial, precum și mecanismele care stau la baza acestora reprezintă unul dintre aspectele inserate în tematica abordată în cadrul studiului complex — ecologic, demografic și antropologic — întreprins la populațiile din Carpații Orientali.

MATERIAL ȘI METODĂ

Datele privind evoluția mortalității în perioada cuprinsă între anii 1896 și 1979, care fac obiectul studiului nostru, ne-au fost puse la dispoziție de consiliile populare ale comunelor Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea Trotușului), prin registrele de stare civilă.

Pentru evidențierea evoluției în timp a mortalității s-a calculat pe deceniu, în cadrul fiecărui sex, frecvența deceselor pe grupe de vîrstă raportată la totalul deceselor. S-a calculat, de asemenea, vîrsta medie de deces atît pentru toată populația, cit și pentru cohorta care a depășit vîrsta adultă.

Nu s-au utilizat indicii clasici de mortalitate din considerentul că nu dispunem pentru trecut de date asupra structurii vîrstelor populației la diferite momente, iar pe de altă parte mișcările intense de populație care au avut loc în ultimul deceniu în comunitățile noastre rurale ar fi putut influența defavorabil prelucrarea matematică, aceasta cu atît mai mult cu cit este vorba de micropopulații.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

În tabelele nr. 1 și 2 am înscris evoluția frecvenței absolute și relative a deceselor pe grupe de vîrstă și sex.

Din analiza evoluției deceselor pe grupele mari de vîrstă, 0—19 ani, 20—59 ani și 60—X ani, reiese că, în timp ce curba deceselor la grupa de vîrstă de 0—19 ani este, în ansamblu, descendentă, cea de la grupa de vîrstă de 60—X ani este, din contră, ascendentă. Putem remarca, de asemenea, și faptul că, în timp ce mortalitatea la grupa de vîrstă de 0—19 ani este mai redusă la Neagra Șarului față de Brusturoasa, la grupa de vîrstă de 60—X ani, dimpotrivă, în prima comună mortalitatea prezintă o frecvență mai mare față de cea de-a doua.

Tabelul nr. 1

Frecvența absolută și relativă a deceselor pe grupe de vîrstă, pe sex și pe decenii la populația din Brusturoasa

Deceniul	Sexul	Vîrsta (ani)													
		0-1		1-4		5-19		20-59		60-69		70-79		80-X	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1979-1970	B	6	4,65	2	1,55	1	0,77	22	17,05	23	17,82	56	43,41	19	14,72
	F	9	7,62	3	2,54	—	—	15	12,71	24	20,33	32	27,11	35	29,66
1969-1960	B	13	11,71	4	3,60	3	2,70	26	23,42	24	21,62	30	27,02	11	9,90
	F	6	5,76	3	2,88	1	0,96	18	17,30	23	22,11	30	28,84	23	22,11
1959-1950	B	48	33,10	17	11,72	5	3,44	21	14,48	20	13,79	22	15,16	12	8,27
	F	44	29,33	18	12,00	6	4,00	29	19,33	12	8,00	24	16,00	17	11,33
1949-1940	B	56	28,86	20	10,30	12	6,18	50	25,77	25	12,88	17	8,76	14	7,21
	F	53	29,28	16	8,83	10	5,52	46	25,41	23	12,70	19	10,49	14	7,73
1939-1930	B	70	38,88	29	16,11	14	7,77	24	13,33	12	6,66	18	10,00	13	7,22
	F	61	34,46	34	19,20	19	10,73	27	15,25	16	9,03	14	7,90	6	3,38
1929-1920	B	81	41,32	28	14,28	15	7,65	38	19,38	16	8,16	12	6,12	6	3,06
	F	68	43,03	21	13,29	16	10,12	31	19,62	10	6,32	10	6,32	2	1,26
1919-1910	B	70	32,71	35	16,35	24	11,21	38	17,45	12	5,60	14	6,54	21	9,81
	F	41	23,03	33	18,53	35	19,66	26	14,60	12	6,74	15	8,42	16	8,98
1909-1900	B	61	32,97	16	8,64	17	9,18	48	25,94	9	4,86	18	9,72	16	8,64
	F	50	31,84	29	18,47	18	11,46	32	20,38	2	1,27	16	10,19	10	6,36
1899-1896	B	18	19,56	9	9,78	22	23,91	24	26,08	4	4,34	8	8,69	7	7,60
	F	18	25,71	7	10,00	14	20,00	15	21,42	3	4,28	5	7,14	8	11,42

Tabelul nr. 2

Frecvența absolută și relativă a deceselor pe grupe de vîrstă, pe sex și pe decenii la populația din Neagra Șarului

Deceniul	Sexul	Vîrsta (ani)													
		0-1		1-4		5-19		20-59		60-69		70-79		80-X	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1979-1970	B	3	3,41	1	1,14	1	1,14	19	21,59	12	13,64	27	30,68	25	28,40
	F	—	—	—	—	—	—	9	13,04	11	15,94	22	31,88	27	39,13
1969-1960	B	6	8,95	—	—	2	2,98	11	16,41	18	26,86	9	13,45	21	31,34
	F	7	11,11	—	—	—	—	5	7,93	13	20,64	23	36,51	15	23,81
1959-1950	B	17	20,98	3	3,75	2	2,46	19	23,45	15	18,51	12	14,81	13	16,04
	F	15	18,78	4	5,00	2	2,50	13	16,25	11	13,75	24	30,00	11	13,75
1949-1940	B	41	26,79	9	5,88	8	5,22	45	29,42	10	6,54	17	11,11	23	15,04
	F	28	22,76	9	7,32	4	3,26	23	18,69	19	15,45	18	14,64	22	17,88
1939-1930	B	38	29,45	19	14,72	7	5,43	20	15,50	11	8,53	22	17,06	12	9,31
	F	31	28,97	9	8,41	6	5,60	17	15,88	13	12,14	18	16,82	13	12,14
1929-1920	B	42	42,00	6	6,00	1	1,00	25	25,00	10	10,00	11	11,00	5	5,00
	F	30	29,12	2	1,95	3	2,92	29	28,15	19	18,44	10	9,71	10	9,71
1919-1910	B	42	25,45	20	12,12	10	6,06	32	19,39	19	11,51	22	13,33	20	12,12
	F	25	15,62	23	14,37	15	9,37	39	24,37	23	14,37	10	6,25	25	15,62
1909-1900	B	43	27,92	18	11,69	16	10,39	32	20,77	16	10,39	14	9,09	15	9,74
	F	40	26,32	12	7,89	12	7,89	39	25,65	13	8,55	24	15,79	12	7,89
1899-1896	B	22	44,00	3	6,00	1	2,00	9	18,00	4	8,00	7	14,00	4	8,00
	F	16	31,37	3	5,88	3	5,88	12	23,52	6	11,76	4	7,84	7	13,72

În ceea ce privește frecvența deceselor la grupa de vîrstă de 20 — 59 ani, aceasta oscilează de-a lungul timpului în limite destul de restrînse față de celelalte grupe de vîrstă.

Revenind la grupele de vîrstă de 0 — 19 ani și 60 — X ani, de care ne vom ocupa mai în detaliu, trebuie să subliniem că, în timp ce reducerea mortalității la grupa de vîrstă de 0 — 19 ani se datorește, în special, unei reduceri considerabile a deceselor la copiii de 0 — 1 an, urmată de cei de 1 — 4 ani și, în ultimă instanță, de cei de 5 — 19 ani, creșterea mortalității la grupa de vîrstă de 60 — X ani se datorește, în principal, unei creșteri mai importante a numărului de decese la vîrstele de 70 — 79 de ani și 80 — X ani.

Analizînd mortalitatea copiilor sub 1 an, remarcăm că, dacă la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru mortalitatea ca pondere era oscilantă, mai ales la Brusturoasa, începînd din deceniul al IV-lea al secolului nostru are loc o scădere progresivă pînă în zilele noastre cu un singur accident, la Brusturoasa, în deceniul 1950 — 1959.

Reducerea mortalității infantile se exprimă și prin valorile indicelui de mortalitate infantilă, care scade de la o maximă de 237,50%, înregistrată la sfîrșitul secolului trecut (1896 — 1899), la o minimă de 6,13%, atînsă în ultimul deceniu al secolului nostru la Neagra Șarului, și de la 207,52% în 1920 — 1929 la 20,83% în 1970 — 1979 la Brusturoasa (fig. 1).

Privitor la creșterea mortalității la grupa de vîrstă de 60 — X ani trebuie să subliniem că în ambele comunități, în ultimele decenii ale secolului nostru, frecvența deceselor atinge procente mari la grupele de vîrstă de 70 — 79 de ani (mai ales pentru populația de la Brusturoasa) și 80 — X ani (în special pentru populația din Neagra Șarului).

În această ordine de idei menționăm că mortalitatea la grupa de vîrstă de 70 — 79 de ani în ultimul deceniu al secolului nostru este dublă ca frecvență față de grupa de vîrstă de 60 — 69 de ani, cu excepția populației feminine de la Brusturoasa, care însă prezintă o mortalitate mai mare la vîrsta de 80 — X ani. Schimbarea centrului în ceea ce privește ponderea mortalității la grupa de vîrstă de 60 — X ani de la 60 — 69 de ani la 70 — 79 de ani începe încă din deceniul 1950 — 1959.

O frecvență mai mare a mortalității o regăsim și la octogenari, mai ales în ultimele două decenii ale secolului nostru. Această situație este mai evidentă la populația din Neagra Șarului comparativ cu cea de la Brusturoasa.

Mortalitatea mai mare la vîrstnici reflectă, desigur, o speranță de viață la 20 de ani mai mare, care reiese de altfel și din valorile vîrstelor medii de deces.

Am calculat vîrsta medie de deces atît pentru cohorta decedaților de 20 — X ani, cît și pentru cea de 0 — X ani. Evoluția în timp a acestui indicator am ilustrat-o în figura 2, *a* și *b*. Așa cum reiese din figură, curbele vîrstei medii de deces la ambele cohorte sînt în ansamblu ascendente, valorile maxime fiind atinse în ultimul deceniu al secolului nostru. Într-adevăr, dacă în ultimul deceniu vîrstele medii de deces sînt la bărbați de 66,81 de ani la Neagra Șarului și de 64,00 de ani la Brusturoasa, în deceniul al treilea al secolului nostru acestea atingeau doar 29,95 de ani în primul caz și 22,80 de ani în cel de-al doilea caz. Seriile feminine prezintă și ele același progres, dar, în timp ce la Neagra Șarului durată medie

de viață este, atît în ultimul deceniu cît și începînd de la sfîrșitul secolului trecut, mai ridicată decît la bărbați (37,00 de ani în perioada 1896 —1909 și 74,00 de ani în 1970 —1979), la Brusturoasa vîrsta minimă este mai coborîtă decît la bărbați (19,55 de ani față de 22,80 de ani), iar cea maximă ușor mai ridicată (64,75 de ani față de 64,00 de ani).

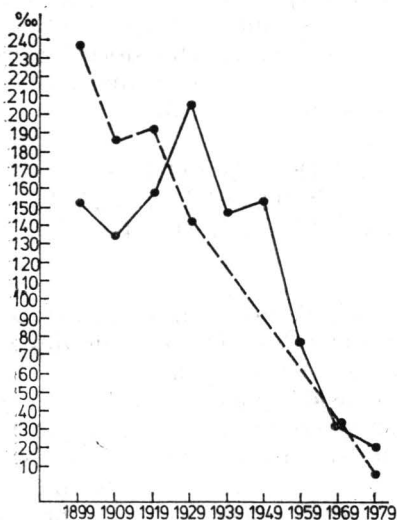

Fig. 1. — Evoluția indicelui de mortalitate infantilă.

--- Brusturoasa
 ---- Neagra Șarului

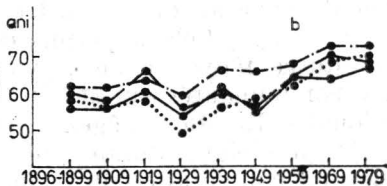
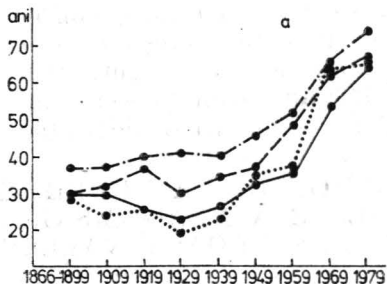

Fig. 2. — Evoluția vârstei medii de deces :

a, pentru coherța decedaților de 0—X ani;

b, pentru coherța decedaților de 20—X ani.

— ♂; ···· ♀ Brusturoasa;
 ---- ♂; - · - · ♀ Neagra Șarului.

Întrucît vîrsta medie de deces crește considerabil în ultimul deceniu și la coherța decedaților de 20 — X ani (cu 14 ani la populația feminină din Neagra Șarului și cu 13 ani la populația masculină și cu 20 de ani la cea feminină din Brusturoasa, față de minima înregistrată în deceniul 1920 —1929), reiese că aceasta nu se datorește numai reducerii mortalității generațiilor tinere, dar și mării mortalității vîrstnicilor.

CONCLUZII

Din analiza evoluției duratei vieții în secolul XX în cele două comunități desprindem următoarele concluzii :

1. În ambele comunități există tendința generală de reducere a mortalității generațiilor tinere și de creștere a mortalității vîrstnicilor.
2. Vîrsta medie de deces este, atît prin valorile minime cît și prin valorile maxime, mai ridicată la populația din Neagra Șarului față de cea din Brusturoasa. Menționăm aici că atît minima, cît și maxima se

înregistrează în ambele comunități în aceeași perioadă istorică, exceptând doar populația feminină din cohorta decedaților de 0 — X ani de la Neagra Șarului, care deține valoarea minimă în perioada 1896—1909.

3. Frecvența mortalității și valorile vârstei medii de deces înregistrează de-a lungul timpului diferențe sexuale, care sînt evidente și în favoarea sexului feminin la Neagra Șarului, dar atenuate și oscilante la Brusturoasa.

4. În ambele comunități, în ultimul deceniu al secolului nostru, speranța de viață a crescut considerabil atît prin reducerea mortalității infantile, cît și prin creșterea proporției deceselor la vîrstele înaintate. Această situație este, desigur, strîns legată de marile transformări economico-sociale din ultimul deceniu în țara noastră, în sensul unei îmbunătățiri evidente a condițiilor de viață și a asistenței medicale.

ÉVOLUTION DE LA DURÉE DE LA VIE, AU COURS DU XXe SIÈCLE, À NEAGRA ȘARULUI (RÉGION DES DORNA) ET BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DU TROTUȘ)

RÉSUMÉ

Le problème fut étudié au moyen de l'analyse des variations des moyennes de l'âge au décès ainsi que de celle des proportions des décès par groupes d'âge. Cela a permis de constater que, au cours de notre siècle, la durée moyenne de la vie a considérablement augmenté dans ces deux communautés rurales, tout en présentant certaines particularités régionales. En effet, l'âge moyen au décès de la population de Neagra Șarului est plus élevé, autant par ses valeurs maximales que par celles minimales en comparaison de celui de Brusturoasa, mais les premières aussi bien que les secondes sont enregistrées aux mêmes périodes. Dans les deux communautés les différences sexuelles sont en faveur du sexe féminin, ce phénomène étant cependant plus marqué à Neagra Șarului. Enfin, l'espérance de vie a considérablement augmenté au cours de la dernière décennie, autant par une réduction de la mortalité infantile que par une augmentation de la proportion des décès aux âges avancés, ce qui reflète une très sensible amélioration des conditions de vie et de l'assistance médicale.

BIBLIOGRAFIE

1. GHETĂU V., *Observații asupra evoluției duratei medii a vieții în țara noastră*, Revista de statistică, 1971, 9, 3—10.
2. GHETĂU V., *Speranța de viață a populației din România*, Viitorul social, 1978, 1, 5—9.
3. HRISTACHE I., *Speranța medie de viață a populației R. S. România (1969—1972)*, Revista de statistică, 1974, 2, 14—21.
4. PRUTEANU P., *Durata medie a vieții ca indicator al stării de sănătate (analiză interregională)*, Revista de statistică, 1963, 3, 13—20.
5. TREBICI VL., *Mica enciclopedie de demografie*, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1975.
6. TREBICI VL., *Demografia*, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1979.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie

Primit în redacție la 20 februarie 1981

ONTOGENEZĂ, ENCULTURAȚIE, SOCIALIZARE

Cercetări de antropologie aplicată biomedicală și social-cultural-axiologică (I)

DE

TH. ENĂCHESCU și V. V. CAMELEA

Perspectivile teoretice și realitățile practice orientează în mod obligatoriu studiul ontogenezei ființei umane — în înțelesul ei limitativ de transformări fizice — către interdisciplinaritatea cu mediul social, în care au loc ontogeneza, enculturația și socializarea ca un proces integrat.

ASPECTE TEORETIC-METODOLOGICE

Din punct de vedere strict antropologic, ca și biologic general, limitarea studiului ontogenezei numai la transformările fizice ale oricărei ființe, cu atât mai mult ale celei umane, doar la un segment al curbei ontogenetice — fie copilărie (cu subimpărțirile sale), fie maturitate, fie bătrânețe — înseamnă a practica un studiu irrelevant atât pentru individ cât și pentru specie, legitatea biologică nefiind îndeplinită decât de studiul *ab ovo ad exitum*. Iată de ce ne propunem ca în viitor într-un program autentic antropologic orice segment ontogenetic să fie încadrat în întreaga ontogeneză cu perspectiva filogenetică necesară ca o condiție *sine qua non* pentru situarea și interpretarea corectă a procesului. De exemplu, nou-născutul nu poate fi înțeles fără antecedentele sale prenatale și nici ca stadiu de realizare ontogenetică fără raportarea la devenirea finală, la adult, la *imago*. În plus, este absolut necesară o referire filogenetică. La fel, bătrînul nu poate fi încadrat și interpretat corect decât prin raportare a sa la tot ciclul anterior de viață, începînd cît mai timpuriu cu putință. Dar creșterea și diferențierea ontogenetică nu sînt fenomene „în sine”, simple „programe genetice”. Realizarea acestora este condiționată de factorii de dezvoltare în sens larg — ecologic spunem astăzi —, în cadrul cărora mediul social este principalul factor de presiune selectivă și, în consecință, de transformări cu semnificație de diferențiere ereditară. Aceasta nu numai în zilele noastre, ci de îndată ce omul, depășind stadiul animalic — încă de la apariția sa ca australoantrop —, se adaptează din ce în ce mai puțin prin corpul său și din ce în ce mai mult prin mintea sa. Focul, uneltele, îmbrăcămintea, locuința, domesticirea animalelor, cultura cerealelor, olăritul, țesutul, scrisul, deprinderea experienței generațiilor anterioare, cu alte cuvinte a obiceiurilor tradiționale, iar în prezent ergonomia, informatica, cibernetica, astronautica etc. duc la ultima consecință ponderea presiunii selective a factorilor sociali în evoluție,

prin noi și noi forme de adaptare a ființei umane. Diversitatea și complexitatea factorilor sociali, precum și adaptările corespunzătoare cerințelor sociale concrete obligă la constituirea unui cadru adecvat de observație și experiment, concretizat prin termenii de enculturație și socializare, pe care *în mod programatic* trebuie să-i definim, ei reprezentând o poziție nouă, foarte avansată, constructivă în studiile ontogenetice din perspectiva și prospectiva pe care societatea modernă o așteaptă și o pretinde numai de la o antropologie integrală — teoretică și aplicativă —, care concepe omul ca natură — societate — cultură — istorie pe plan biologic, psihologic, socio-cultural, ontic și axiologic.

Enculturația este procesul prin care omul internalizează în cursul întregii sale vieți valorile culturii în care el trăiește și pe care o trăiește, pentru a se realiza ca personalitate în direcția dezvoltării societății. Procesul începe din cea mai fragedă copilărie și continuă pînă la finele vieții¹. De aici și zicala: „Omul învață toată viața și tot neînvațat moare”. Procesul începe cu „Nani-nani, puiul mamei, / Căci mama te-a legănat, / Te-a-nfășat și te-a scaldat, / Să te faci un voinicel mare / Ca Domnul Ștefan cel Mare”.

Socializarea este procesul prin care societatea, în cadrul diferitelor ei unități, în principiu organizate, formale, controlabile (familie, vecinătate, sat, grădiniță, școală, mass media), ajută ca individul — începînd din primele zile ale vieții — să învețe, să internalizeze valorile tradiționale (1) și mai ales emergente ale culturii în contextul căreia el trebuie educat pentru ca să se integreze cît mai bine, să se adapteze, să se realizeze ca personalitate, să poată fi util lui și societății în direcția în care aceasta se dezvoltă (2).

INTERDISCIPLINARITATE FIZICĂ ȘI SOCIALĂ ÎN CEI PESTE 50 DE ANI DE CERCETARE ANTROPOLOGICĂ LA BUCUREȘTI²

Antropologia din București a fost fondată de profesorul Rainer sub forma unui muzeu-laborator.

Pentru Rainer, cadrul studiului antropologic nu putea fi decît cel social, soluționînd relația de ordonare-subordonare a celor două direcții de cercetare — biologică și socială — prin acel *modus in rebus*: „Orice concepție a vieții izvorîtă numai din biologie este subumană, dar nici o concepție a vieții nu trebuie să fie în contradicție cu biologia” (20).

Necesitatea de integrare a biologicului în social este deplin gîndită și relevată practic de Rainer prin includerea cercetărilor sale populaționiste în studiile complexe ale Școlii sociologice monografice „Dimitrie

¹ Enculturația nu este același lucru cu aculturația, deși adeseori unii prezintă acești termeni ca fiind interschimbabili. Aculturația este procesul ce se desfășoară în cadrul contactului a două culturi, din care una devine dominantă. Din amalgamarea acestora rezultă un fațes cultural specific.

² Preocupări similare de integrare a cercetărilor de antropologie fizică cu cele de antropologie socială s-au manifestat și se manifestă puternic în cadrul colectivului antropologic de la Iași, unde remarcăm în mod deosebit investigațiile ecologice inițiate de prof. Olga Necrasov și dezvoltate de Maria Cristescu, precum și la Cluj-Napoca în cadrul activității interdisciplinare a fostei societăți de antropologie inițiată de Emil Racoviță, întemeiată și dezvoltată de Victor Papilian și pleiada colaboratorilor săi.

Gusti" sub denumirea de „anchete" (20). Cu acest prilej, constatind o diferență staturală neobișnuit de mare între sexe, statura femeilor fiind mult prea mică în raport cu cea a bărbaților, Rainer spune : „La Drăguș, femeile au drept îndatorire, în afară de acelea normale ale menajului și maternității, și pe aceea a unei bune părți, a celei mai mari părți, a grelelor lucrări ale cimpului. Și aceste lucrări încep pentru ele de foarte timpuriu. Aceasta influențează, după toate aparențele, creșterea și, în orice caz, înălțimea discurilor intervertebrale" (20).

În 1926, Valentina Roșca (22), în teza sa de doctorat condusă de prof. Rainer, intitulată *Dintr-o anchetă somatologică într-o școală normală de fete*, demonstra că în succesiunea generațiilor efectul unor carențe alimentare la copii, carențe cauzate de condițiile grele de război, se traduce prin reducerea taliei. De asemenea, ea sublinia că sedentarismul școlar are drept efect nociv micșorarea progresivă a amplitudinii respirației toracice, care „scade din an în an", astfel încit fetele din ultima clasă de liceu, deși prezintă cele mai mari dimensiuni toracice, au capacitatea respiratorie cea mai mică.

După moartea profesorului Rainer, survenită în august 1944, și în urma reorganizării cercetării antropologice din București în 1950, sub egida Academiei R. S. România și sub direcția științifică a acad. Șt.-M. Milcu, s-a acordat o mare pondere cercetărilor populaționiste de determinare etnică, precum și celor de creștere și dezvoltare a copilului și adolescentului. Pe linia acestei preocupări, reținem profilarea sub forma unei anchete eco-antropologice a cercetărilor de creștere și dezvoltare, formulată de Suzana Grințescu-Pop și Th. Enăchescu³.

Cercetările noastre îndelungate ne-au condus la următoarele concluzii :

A. Stadiul copilăriei

a. *Nou-născut*

— Acțiunea factorilor sociali asupra dezvoltării fizice a nou-născutului (ontogeneza repetă filogeneza sub forma dezvoltării prioritare a polului anterior al corpului, respectiv encefalul) (3).

— Factorii de mediu sînt modelatori ai gabaritului și ai părților moi, nu și ai proporțiilor corporale (4), (5).

— Procesul de accelerare este specific stadialității, manifestată printr-o suprad dezvoltare a ceea ce se dezvoltă mai activ în momentul considerat, și anume calota cefalică și trunchiul (17).

— Accelerația dezvoltării fizice este supusă legii dimorfismului sexual, în sensul că aceasta este mai puternică la băiat („gabarit"), mai slabă și de natură ponderală (adipoasă) la fetiță (17).

— Accelerația este întirziată la sat față de oraș, mai puțin pentru băiat decît pentru fetiță (17).

— Răsturnarea raportului „sex-ratio" la copilul „nedorit", ca o consecință a capacității inferioare de adaptare a băiatului la condiții grele de mediu intrauterin (12).

³ Suzana Grințescu-Pop și Th. Enăchescu, *Țara Loviștei și concepția unei anchete antropologice în lumina experienței de teren*, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din București, 1951, nr. 332/1977, 1-19, 18 anexe.

b. Copilul de grădiniță și școlar mic

— Întârzierea (cu un an) a creșterii și dezvoltării atinge gradul cel mai accentuat în mediul rural de munte (21).

c. Stadiul peripuberal

— Statura este indicatorul de program genetic, fiind strins corelată cu apariția menstruației (9).

B. Stadiul maturității (adult)

— S-a pus în evidență acțiunea *endogamiei* asupra formării tipului antropologic (14), (15), a *ocupației* (7) ca factor selectiv constituțional, a *migrației* ca factor de intensificare a tipului antropologic, atunci când migrația se face într-o zonă socio-economică și într-un areal climatic asemănător.

— Pentru realizarea adaptării în cuplul „om-mașină”, se aplică criteriile de „design” diferențiat în funcție de ocupație și de zonarea socio-etnografică (16).

— Constituția diferențiată în funcție de profesiunile intelectuale, demonstrată diacronic (8).

C. Stadiul bătrâneții

— S-a demonstrat relația dintre longevitate, presiunea selectivă și tipul antropologic. Acesta din urmă este o formă de adaptare corporală la un climat definit, beneficiind de o longevitate crescută (18).

— Factorii de morbiditate sînt interpretați ca o formă de presiune selectivă asupra polimorfismului tipologic natural (18).

În acest sens este semnificativă poziția anatomiei patologice moderne, care, pe căi independente, ajunge tot la o concepție de tip antropologic, așa cum aceasta este formulată de profesorul Ion Moraru: „Pentru a înțelege mai bine biologia și patologia umană nu trebuie să se piardă din vedere nici o clipă postulatul că obiectul de studiu al medicinei este specia denumită *Homo sapiens* și că aceasta este tot atît de strîns integrată în biosferă ca orice alt grup animal. Implicit, ea se supune aceluiași legi de organizare internă și evoluție ca toate celelalte specii cu care se înru-dește”.

Tocmai intuirea integrală, lipsită de rezerve de ordin extraștiințific, a acestei apartenențe la biosferă, urmată de tot cortegiul său de consecințe asupra gîndirii, permite medicului modern să capete intuiția corectă a legității care guvernează comportamentul biologic al omului, inclusiv complicațiile ce apar datorită dezvoltării hipertrofiate a activității nervoase superioare, rezultate din evoluția organizării creierului uman. Tot această intuiție, bazată pe cunoștințe concrete interconectate logic, oferă posibilitatea orientării în majoritatea cazurilor limită și furnizează criteriul necesar pentru a ști unde există terenul adecvat pentru a postula, în deplină justificare și chiar obligație logică, existența sau non-existența analogiilor și omologiilor cu situații cunoscute la alte specii (19).

De o importanță deosebită în procesul concret de integrare a antropologiei fizice cu antropologia socială este seria lucrărilor premergătoare „Atlasului antropologic axiologic al poporului român” (3), care, pe lângă cunoașterea unor probleme de ordin național, cum ar fi unitatea culturii,

diversitatea în unitate, schimbare și continuitate etc., contribuie la înțelegerea și dirijarea unor procese de interes antropologic aplicativ în educație (de enculturație, socializare).

Aceste date vor fi folosite în continuare atât la nivelul cercetărilor-pilot în stațiunile București, Bran (14), Berevoești—Cîmpulung (2), cât și la nivel național.

ONTOGENESIS, ENCULTURATION, SOCIALIZATION RESEARCHES OF BIOMEDICAL AND SOCIO-CULTURAL AXIOLOGIC APPLIED ANTHROPOLOGY (I)

SUMMARY

It is a first contribution in which theoretico-methodologic problems are given of some important, integral anthropologic works of applicative, biomedical and cultural-educative interest.

By presenting the experience and achievements in the past, a step forward is made by an interdisciplinary approach of the problems with adequate concepts and investigation tools.

BIBLIOGRAFIE

1. CAMELEA V. VASILE, *Mass media, enculturation et formation de la personnalité des jeunes*, Ann. roum. Anthropol., 1971, 8, 131—143.
2. CAMELEA V. VASILE, ANGHEL REMUS, NĂSTĂSEANU LILI, BERCHINĂ DOINA, BORTUN DUMITRU, CĂLIN IOANA, COJOCARU SILVIA, GOIAN ION, LUPEI ION, NEGOESCU FLORENTINA, VOINEA T. MARIA, *Aspects of the enculturation and socialization process in the Berevoești pilot station (Department of Argeș)*, Ann. roum. Anthropol., 1973, 10, 111—117.
3. CAMELEA V. VASILE, ROȘCULEȚ-BOERIU SILVIA, PĂRCIU ELENA, ENESCU ANCA, GHERMAN RODICA, KOHN IRINA, POPA VIORICA, CIOARĂ MIRCEA, ROȘCULEȚ GHEORGHE, ȘERBĂNESCU STELUȚA, OLTEANU ION, PLOEȘTEANU GEORGETA, STĂNESCU GABRIEL, GEANĂ GHEORGHIȚĂ, *Nouvelles contributions à l'Atlas axiologique de la culture du peuple roumain*, Ann. roum. Anthropol., 1977, 14, 77—114.
4. ENĂCHESCU TH., *Supravegherea antropologică a populațiilor. Constituire și realizări în stațiunea Bran (jud. Brașov)*, St. cerc. antropol., 1980, 17, 3—7.
5. ENĂCHESCU TH., POP S., *Variabilitatea caracterelor metrice ale noului-născut și semnificația ei biologică din punct de vedere filogenetic și ontogenetic*, Probleme de antropologie, 1956, II, 181—197.
6. ENĂCHESCU TH., POP S., *Variabilitatea dimensională a nou-născutului, în funcție de condițiile de mediu*, Probleme de antropologie, 1957, III, 161—174.
7. ENĂCHESCU TH., GRINȚESCU-POP SUZANA, GEORGESCU VL., *Contribution à l'étude de la différenciation somatique en fonction du spécifique de travail chez un lot d'ouvriers forestiers*, Ann. roum. Anthropol., 1967, IV, 131—144.
8. ENĂCHESCU TH., POPESCU AURELIA, FLORU GABRIELA, *Étude sur la discrimination entre développement accéléré et développement retardé chez les filles en période péripubérale à l'aide des critères physiologique (ménarche), anthropométrique et chronologique*, Ann. roum. Anthropol., 1976, 13, 43—47.
9. ENĂCHESCU TH., GRINȚESCU-POP SUZANA, *Acceleration, Micro-evolution and Professional Selection*, Journal of Human Evolution, 1977, 6, 127—130.

10. ENĂCHESCU TH., POPESCU AURELIA, SEGHEDI VIORICA, *Contribution à l'étude de l'effet sélectif du climat sur les populations contemporaines*, Ann. roum. Anthrop., 1979, 16, 27–29.
11. ENĂCHESCU TH., GLAVCE CRISTINA, RUSU O., BULAT EMILIA, DECIU LILIANA, *Sex-ratio and the adaptative capability of the newborn*, Ann. roum. Anthrop., 1980, 17, 15–20.
12. GLAVCE CRISTINA, *Studiul mixt longitudinal al copiilor de vîrstă preșcolară și școlară mică (5–8 ani) provenind din localități cu grade diferite de urbanizare și altitudine*, teză de doctorat, Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 1979.
13. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contributions à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines du Roumanie*, Ann. roum. Anthrop., 1966, 3, 47–64.
14. GRINȚESCU-POP SUSANNE, ENĂCHESCU TH., *Contribution à l'étude du procesus de dinarisation*, Actes du VII-ème Congrès internat. scientif. d'Anthropologie et Etnologie, Izdatelstvo Nauka, Moscou, 1964, vol. III, 1968, 155–158.
15. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., GLAVCE CRISTIANA, *Spécificité ontogénétique du nouveau-né. Centre de Recherches Anthropologiques du Ministère de l'Education et de l'Enseignement de Bucarest*, Roma, Istituto Italiano di antropologia, Citta Universitaria, Rivista di Antropologia, 1972–1973, LVIII, 363–380.
16. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., BERONIADE SIMONA, DRĂGHICESCU TATIANA, RADU ELENA, SCHMIDT H., VLĂDESCU MARIA, VULPE C., *Contribuție la prospectarea ergonómico-antropometrică a României*, St. cerc. antropol., 1973, 10, 23–34.
17. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contribution à l'étude de la relation entre longévité, type anthropologique et pression sélective dans un climat de montagne de Roumanie*, Ann. roum. Anthrop., 1975, 12, 31–36.
18. MORARU ION, *Anatomie patologică*, Edit. medicală, București, 1980, p. 9.
19. POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contribuții la studiul variabilității conformației corporale a nou-născutului, în funcție de condițiile de dezvoltare (Nota III)*, Probleme de antropologie, 1959, IV, 233–244.
20. RAINER FR. I., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages des Carpathes*, Travaux de l'Institut d'Anatomie et d'Embriologie, Monitorul Oficial, București, 1937.
21. RIGA TH. I., CĂLIN GHEORGHE, *Dr. Fr.-I. Rainer*, Edit. științifică, București, 1966, p. 101.
22. ROȘCA VALENTINA, *Dintr-o anchetă somatologică într-o școală normală de fete*, teză de doctorat, Institutul de anatomie și embriologie, București, 1926.

*Institutul „Dr. V. Babeș”,
Laboratorul de antropologie București*

Primit în redacție la 2 aprilie 1981

JOHN van WILLIGEN, *Anthropology in use. A bibliographic chronology of the development of applied anthropology*, Redgrave Publishing Company, New York, 1980

„Antropologia aplicată” a lui John van Willigen este o lucrare al cărei conținut îl formează o bibliografie cronologică privind dezvoltarea antropologiei aplicate.

Autorul pornește de la un set limpede de premise care generează totodată fundamentul motivațional al lucrării : a) antropologia aplicată are un cîmp de cercetare din ce în ce mai divers ; b) pe de altă parte, interesul pentru antropologia aplicată crește și în acest sens se prevede, precizează autorul, că viitorul va aparține cu prioritate cercetărilor de antropologie aplicată. Acest interes deosebit generează necesitatea unei viziuni mai largi asupra naturii antropologiei aplicate, ca și asupra rolului și contribuției potențiale a antropologiei ca știință utilă pentru politică ; c) în sfîrșit, pornind de la constatarea că antropologii manifestă în general o săracă înțelegere a devenirii în timp a antropologiei aplicate, autorul consideră că o cunoaștere temeinică a istoriei unei discipline acoperă cel puțin un scop practic (necesitatea de a ne readera greșelile trecute) și unul teoretic (premisă pentru o viitoare dezvoltare a acestei discipline).

Evidențiind aceste premise, autorul consideră că dezvoltarea tematică a antropologiei aplicate nu este susținută și de o dezvoltare conceptuală și metodologică corespunzătoare și astfel apare *nevoia unei documentații complete ca punct de plecare* pentru a acoperi două necesități importante : a) îmbunătățirea accesului la studiile de antropologie aplicată existente ; b) descrierea schematică a istoriei antropologiei aplicate.

„Antropologia aplicată” își propune, așadar, să prezinte diferite documente (rapoarte scrise, articole de ziar, știri și note, studii istorice, rapoarte tehnice) privind evenimentele importante din istoria antropologiei aplicate. Fiind conștient de faptul că documentația propusă este incompletă și în parte greu accesibilă, van Willigen pornește de la descrierea în ordine cronologică a unor evenimente de importanță deosebită pentru dezvoltarea în timp a antropologiei aplicate și anexează de fiecare dată : a) una sau mai multe lucrări citate al căror conținut se raportează la evenimentul respectiv ; b) localizarea geografică a evenimentului.

Bibliografia cuprinde lucrări privind cele trei etape ale istoriei antropologiei aplicate, după J. van Willigen :

Etapa I (pînă la 1860) este caracterizată prin folosirea studiului culturii în rezolvarea problemelor practice și prin formarea primelor asociații interesate în proiecte de cercetare practică.

Etapa a II-a (1860—1941) începe prin a identifica antropologia ca o disciplină distinctă și se termină prin desprinderea antropologiei aplicate ca o ramură separată (prin fundarea Societății de antropologie aplicată — Society for Applied Anthropology). Această etapă marchează, după autor, creșterea rolului antropologului în sprijinirea rezolvării unor probleme de politică sau de administrație, statutul său fiind acela de consultant competent în guvern ; paralel se formează și cadrul instituțional pentru dezvoltarea antropologiei aplicate (de exemplu : „Direcția de antropologie” în Mexic în timpul Revoluției, „Institutul de etnografie” din U.R.S.S.).

Etapa a III-a (din 1941 pînă astăzi) are drept caracteristică principală extinderea evidentă a funcției antropologiei aplicate prin dezvoltarea de către antropologi a acțiunii menționate, cit și a demersului privind intervenția socială. Astfel, conținutul cercetărilor s-a diversificat, cuprinzînd și dezvoltarea comunităților, schimbările culturale, variabilitatea în orientările de valoare, intervenția, problemele de sănătate publică, migrațiile, viața urbană, alimentația, mișcările religioase, alcoolismul, relațiile etnice, educația bilingvă etc.

Autorul evidențiază că în această perioadă au apărut acte normative care au efect direct asupra muncii antropologului (și sînt incluse ea documente în bibliografie).

Înțelegînd prin antropologia aplicată „un complex de activități instrumentale, bazate pe cercetare, care produc schimbarea social-dezirabilă sau stabilitatea în sisteme culturale specifice printr-o acumulare de date, inițierea unor acțiuni directe și/sau prin formularea unei politici”, J. van Willigen se înscrie în orientarea care susține că antropologia aplicată este o antropologie implicată.

Lăcrămioara Olteanu

Revista „Studii și cercetări de antropologie” publică lucrări originale de nivel științific superior din următoarele domenii : paleoantropologie, antropologie contemporană, antropologie aplicată, antropologie socială și culturală. Sumarele sînt completate cu alte rubrici, ca : *Viața științifică*, în care prin note scurte sînt aduse la cunoștința cititorilor unele manifestări din domeniul de specialitate (congrese, simpozioane, consfătuiri, schimburi de experiență între cercetătorii români și străini etc.), *Recenzii*, care cuprind prezentări ale celor mai recente lucrări de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile dactilografiate la două rînduri, în două exemplare. Bibliografia, tabelele și explicația figurilor vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș pe hîrtie de calc. Tabelele vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Numărul de ilustrații și în special de fotografii va fi redus la minimum posibil. Se va evita repetarea aceluiași date în text, tabele și grafice. Referințele bibliografice, grupate la sfîrșitul articolului, vor fi clasate în ordine alfabetică. Referirile la un articol vor conține numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), numele periodicului, prescurtat conform uzanțelor internaționale, anul, volumul (subliniat cu două linii), fascicula (subliniată cu o linie) și paginile. Referirea la o carte va cuprinde numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), volumul, editura, orașul, anul și pagina.

Lucrările vor fi însoțite de o prezentare de maximum 10 rînduri într-o limbă de circulație internațională. Textele lucrărilor, inclusiv bibliografia, explicația figurilor și tabelele, nu trebuie să depășească 8 pagini.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

- MARIA CRISTESCU, *Aspecte ale creșterii și dezvoltării adolescenților din Republica Socialistă Româna*, 1969, 287 p., 16,50 lei.
- OLGA NECRASOV, *Originea și evoluția omului*, 1971, 277 p., 28 lei.
- DARDU NICOLĂESCU-PLOPȘOR, WANDA WOLSKI, *Elemente de demografie și ritual funerar la populațiile vechi din România*, 1975, 292 p., 1 pl., 23 lei.
- EMIL POP, RADU CODREANU (sub redacția), *Istoria științelor în România. Biologia*, 1975, 286 p., 13,50 lei.
- EUGENIA ZAHARIA, *Populația românească în Transilvania în secolele VII–VIII*, 1977, 138 p., 10,75 lei.
- MARIA COMȘA, *Cultura materială veche românească (așezările din secolele VIII – X de la Bucov-Ploiești)*, 1978, 182 p., 30 lei.
- SEBASTIAN MORINTZ, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii. I. Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic*, 1978, 216 p., 27 lei.
- LIGIA BĂRZU, *Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii*, 1979, 112 p., 6 lei.
- RĂDU POPA, MONICA MĂRGINEANU-CĂRSTOIU, *Mărturiile de civilizație medievală românească*, 1979, 164 p., 28 lei.
- ȘT.-M. MILCU, B. DUȚESCU (sub redacția), *Istoria științelor în România. Medicina*, 1980, 292 p., 12,50 lei.

St. cerc. antropol., București, tomul 18, 1981

